CAP. V

ANUL 1856—1859

Acești anĭ sunt plinĭ de însemnate evenimente petrecute în scolĭ, și în Moldova și în Muntenia, precum sunt plinĭ și de fapte din ordinea politică.

In timpul resbeluluĭ din Crimeea, maĭ mult de cât orĭ când, opiniunea publică 'șĭ îndrepta privirea spre Franța, de la care cu deosebire aștepta mântuirea. Impregiurările însă politice nu permiteaŭ, maĭ ales în timpul ocupațiunilor austriace, acordarea de fondurĭ maĭ deosebite pentru cultură publică.

Cu pacea de la 18 (30) Martie 1856, s'a întors Moldoveĭ o parte din Basarabia. In acéstă parte de loc guvernul Moldoveĭ este chiămat neîntârḑiat să formeze scolĭ.

La 14 Iunie 1856, s'a întâmplat finea domnieĭ luĭ Gr. Ghica în Moldova și a luĭ Știrbeiŭ în Valachia; în locul acestora se rênduiră Căĭmăcămiĭ.

Aceste rĕpeḑĭ evenimente nu fură de natură a înlesni cu mult mersul înainte al scólelor. Din contră, sub Căĭmăcămia din Moldova se vor nasce intrigĭ grave în sînul corpuluĭ didactic, caracterisate prin rĕscóle și acte de nedisciplină în liceŭ, prin demisiunĭ, greve și destituirĭ în corpul profesoral și în fine tóte acestea se vor termina cu înlăturarea din corpul didactic a unor bărbațĭ de valóre ca Laurian, Papiŭ Ilarian, etc. Noroc pentru scólele moldave, că rĕmaseră la catedrele lor din profesoriĭ chiămațĭ de Laurian, și anume Barnuțiŭ, Stef. Micle, Ión Pop, etc.

Sunt prea recente aceste fapte și mulțĭ din autoriĭ lor trăesc, ca să ne permitem a le judeca maĭ de aprópe și a pune nume propriĭ la ele. Ne mărginim să dăm în anexe, o serie de documente din carĭ, maĭ târḑiŭ, alt cine-va va putea face cu înlesnire ceea ce noĭ ne refusăm de a face astăḑĭ: Istoria tulburărilor scolastice din Iașĭ, de la aniĭ de carĭ ne ocupăm.

Credem însă cuviincios a înregistra chiar aci, următórele informațiunĭ.

Dosarele No. 1.185 și 1.187, archiva ministeruluĭ de culte, ne arétă, că dupe ce Laurian isbuti să înlăture din gimnasiŭ și Treĭ-Ierarchĭ câțĭ-va din profesoriĭ Moldovenĭ, desordinea în interrat isbucnesce, la 31 Ianuarie 1858, contra luĭ Iosef Patriciu, directorele internatuluĭ. [1])

Caĭmacamul prinț Vogoride, cu ofisul No. 7 din Ianuarie 1858, a numit pe Dim.

---

[1]) Patriciu a fost bătut de elevĭ. Consiliul a isgonit din gimnasiŭ și internat pe N. Vidrașcu, G. Racoviță și Stefan Botez. Atuncĭ toțĭ ceĭ-l-alțĭ elevĭ părăsiră internatul.

Cantacuzin, Post. Panaite Balş şi pe secretarul Statului Iancu N. Cantacuzin, comisarĭ să cerceteze neorênduelile de la gimnasiul din Iaşĭ.

Comisiunea a constatat vinovăţia unora din gimnaziştĭ şi de la Treĭ-Ierarchĭ, şi cere, ca Anastasie Buzdugan şi Vrânceanu Ión să se depărteze, şi pentru crima făcută să se dea pe mâna poliţieĭ, spre a fi pedepsiţĭ corecţional şi publicaţĭ spre pildă, iar Vidraşcu, Racoviţă şi Botez, carĭ aŭ fost de maĭ 'nainte depărtaţĭ de consiliul scolar pentru nesupunere şi aŭ dat motiv la aceste neorênduelĭ, să nu maĭ fie primiţĭ în scolĭ, iar Codrescu, Proca, Poni, Morţun, Odescu, T. Istrate şi N. Nichitache, fraţiĭ Şendrescì, N. Kinez, etc., carĭ aŭ fost învitătoriĭ celor-alţĭ şi carĭ s'aŭ arĕtat chiar înaintea comisieĭ cu obrăsnicie, să fie depărtaţĭ din scólă şi ceĭ-alţĭ scolarĭ să fie periovisiţĭ pe 4 sĕptĕmânĭ, fără să iasă din internat.

Causele din lăuntru ale rĕscóleĭ, comisiunea le află ântêiŭ, că colegiul e lipsit de profesorĭ... Insuşĭ inspectorul general e silit a paradosi, ceea ce nu se cade. Decĭ să se numéscă profesorĭ la catedrele vacante.

Depărtarea profesorilor moldovenĭ în favórea celor ardelenĭ, încă ḑice comisiunea a motivat revolta, care a isbucnit la 21 Ianuarie 1858, contra luĭ Patriciu.

*

La 30 Ianuarie 1858, [1]) Cneazul Cantacuzin, atuncĭ ministru al cultelor şi instrucţiuneĭ publice, face anafora la Caĭmacam, sub No. 13 şi propune:

1) Reorganisarea academieĭ cât maĭ în grabă, fiind astăḑĭ de la sine desfiinţată, prin eşirea elevilor, cu putere, din internat, afară de 22 carĭ se află şi acum în institut.

2) Incuviinţarea demisiilor alăturate aci în original, a D-luĭ general inspector al scólelor A. Tr. Laurian şi a D-luĭ Dr. A. Papiu profesor de legĭ, T. Giuşca directorul internatuluĭ gimnasial, Mihaiŭ Alboteanu profesorul de istorie în clasele inferióre şi Iosef Patriciu director şi profesor la scóla pregătitóre; dintre carĭ acest din urmă fiind poftit a rĕmânea în postul sĕŭ, a rĕspuns că primesce... numaĭ până atuncĭ până când «onor. comisiune se va bucura de puterea dictatorială nemărginită şi fără apelăciune în trebile scolastice.» Acésta nu póte admite guvernul, decĭ se cere şi demisionarea luĭ Iosef Patriciu.

3) Invitarea profesorilor retraşĭ la catedrele lor şi ocuparea prin concurs a celor ce vor rĕmânea neocupate.

4) Primirea elevilor în internat dupe suplicile ce vor trimite la minister, până în 15 ḑile, afară de ceĭ depărtaţĭ; «vor fi şi eĭ primiţĭ décă părinţiĭ şi acelora vor depune garanţie că se vor purta bine pe viitor.»

Vogoride aprobă acest avis: «se recomenduesce încuviinţarea mĕsurilor propuse prin raportul de faţă, spre întocmaĭ urmare, aducêndu-se la obştésca sciinţă prin publicare în *Buletin* şi *Fóia oficială*.»

Tot o-dată în vederea celor expuse de către acest minister (cultelor şi instrucţiune publică) prin anaforalele din 27 Ianuarie, cu No. 436 şi din 2 Februarie No. 558, se rênduesce o comisiune specială alcătuită de 7 membriĭ şi anume: Presidentul acestora D-luĭ Cneazul Alex. Cantacuzino, Aga Anastasie Fĕtu, şi D-niĭ profesorĭ Sim. Bărnuţ,

[1]) In 30 Ianuarie 1858, consiliul scólelor era compus din Laurian, Stoica, Giuşcă, Patriciu, Alboteanu şi Metaxa.

Stefan Miclea, Petru Suciu, Spătarul Ludovic Iordan și D-luĭ Filologul Frai, carĭ conform așeḑământuluĭ scolar va regula primirea elevilor dupe cererile ce vor aduce maĭ ântêiŭ către ministerul de culte, și care suplicĭ vor fi recomandate în cercetarea acesteĭ comisiĭ, având în privire întârḑiarea acestor lucrărĭ, așia în cât în timpul prescris prin raportul de față, a se putea deschide cursul învĕțăturilor.

N. K. Vogoride.

1858, Februarie 4.

*

Acéstă comisiune lucrézā în 1858, [1]) ca *Consiliŭ scolar extraordinar*. Ea se adună în prima ședință, la 6 Februarie 1858, și decide a se aduna în tóte ḑilele spre a se ocupa de reorganisarea scólelor.

La 7 Februarie 1858, Consiliul decide a se rechema toțĭ profesoriĭ demisionațĭ din causa luĭ Laurian.

In 8 Februarie 1858, se decide înființarea Consiliuluĭ legal scolar, și decĭ se convócă profesoriĭ în drept a alege.

Alegerea se face la 9 Februarie 1859.

Procesul-verbal din 9 Februarie 1859, constată că, din partea profesorilor secundarĭ aŭ fost aleșĭ membriĭ aĭ nouluĭ Consiliŭ scolar. Z. Columb, Anton Partenie și D. Pop, pe lângă profesoriĭ carĭ intraŭ de drept: Barnuți, Suciu, Apostoleanu, profesorĭ de drept și noul inspector general T. Veisa.

*

La 11 Februarie 1858, eraŭ reprimițĭ 85 din eleviĭ internĭ, și comisiunea cere Ministeruluĭ a se publica reînceperea cursurilor, la 17 Februarie 1859.

La 13 Februarie, comisiunea prin raport la Vogoride dă séma de lucrărĭ și declară că ea 'șĭ-a terminat chiămarea, decĭ încetéză.

*

Aga T. Veisa numit fiind inspector general al scólelor în 16 Martie 1858, se vestesce acésta cu circulară la tóte scólele din județe, cu No. 1.716—1.735, în 20 Martie 1858, la (Mihăilenĭ) Dorohoiŭ, Botoșanĭ, Hârlăŭ, Fălticenĭ, Neamțu, Piatra, Roman, Bacăŭ, Ocna, Panciu, Focșanĭ, Galațĭ, Odobescĭ, Tecucĭ, Bêrlad, Vasluiŭ, Hușĭ și T.-Frumos.

Circulare la comitetele din județe No. 1.615—1630 și 1.774—76 și la comitetul scolar, din 18 Martie, a Principeluĭ D. Cantacuzino, în urma chiămăreĭ séle la Ministerul instrucțiuneĭ publice.

«Vĕ atrag atenția asupra uneĭ împregiurărĭ ce pe aprópe era să fie funestă institutorilor scolare, décă priveghierea și energia guvernuluĭ n'ar fi luat mĕsurile cuvenite.

«Nechibzuita purtare a unora din profesorĭ, provenită din neexacta păzire a așeḑă-

---

[1]) Dosarul No. 1.185.

mêntuluĭ scolar, aŭ dat pildă şi elevilor şi aŭ înfăţişat trista privire de insubordonaţie şi călcarea disciplineĭ, cea d'ântêiŭ şi maĭ neapěrată condiţie cerută de orĭ-care instituţie publică.

«Měsurile luate de guvern aŭ pus de îndată capět neorênduelilor şi astădĭ tóte sunt intrate în starea lor legală. Totuşĭ din causa greutăţilor, apelez la consciinţa şi patriotismul membrilor Consiliuluĭ, carĭ legiuit sunt puşĭ în capul învěţăturilor, şi le pretind să mě ajute printr'o priveghere neadormită în ţinerea disciplineĭ . . . . să îndemne pe profesorĭ să se ferescă de la orĭ-ce amestec ce nu privesce învěţătura, şi cu atât maĭ mult de a propaga duhul de partidă, séŭ ideĭ subversive. Eleviĭ să nu facă manifestaţiĭ sgomotóse, să fie deprinşĭ cu necontenire în sântele dogme ale religieĭ, în iubirea de patrie, în dragoste, credinţă şi supunere către guvern, spre a se forma din eĭ ómenĭ cu frica luĭ Dumnedeŭ, cetăţenĭ bunĭ şi oneştĭ în tóte ramurile de carieră. Se alătură copie dupe circulare la comitetele de inspecţie din judeţe şi la profesorĭ primarĭ *(s'aŭ publicat în fóia oficială a ţěreĭ.)*

Consiliul scólelor, în Aprilie 1858, sub No. 65, aŭ rěspuns că va stărui ca «profesoriĭ să împlânte în inimile (scolarilor) sentimente şi principiĭ demne de a face din eĭ cetăţenĭ bunĭ, iubitorĭ de dreptate şi folositorĭ patrieĭ lor.»

*

In urma acestor prefacerĭ, personalul didactic al scólelor din Iaşĭ se preschimbă cu nouě elemente. La facultatea de drept profesorĭ noĭ în locul luĭ Papiŭ, G. Apostoleanu, T. Veisa. V. Al. Urechiă nu de mult întors de la studiĭ din Paris, ocupă, prin concurs, catedra de istoriă şi literatură de la facultatea filosofică şi de la liceŭ. Dér maĭ cu deaměnuntul se pot vedea tóte îmbunătăţirile introduse, din raportul Ministruluĭ Cantacuzino către Caĭmacamul Vogoride. Eată-le:

Memuar pentru starea scólelor păblice, trimis Căĭmăcămieĭ pe lângă anaforaua secsieĭ II, No. . . . .

«La numirea subscrisuluĭ ca şef al instrucţieĭ publice, scólele din ţéră se găseaŭ în deplină desorganisare şi neregulă.

Scólele private maĭ ântêiŭ eraŭ cu totul lipsite de vre-o priveghere séŭ controlă. Asemenea eraŭ în totul negligiate scólele primare ţinutale. Invěţătura în ele precum, şi chiar în scólele maĭ superióre era fórte rěŭ condusă, numaĭ dupe un sistem de memorisare, lucsos dar cu totul sterp. Jumětate din catedrele gimnasiuluĭ eraŭ lipsite de profesoriĭ trebuitorĭ şi suplinite cumulativ prin o parte din profesoriĭ celor-alte catedre.

Asemenea facultăţile eraŭ închise din înduoita lipsă de profesorĭ şi de elevĭ. Internatul gimnasiuluĭ era lipsit de eleviĭ ce fugise cu mult scandal.

Aceea însă ce era maĭ rěŭ, era intriga şi o ură mutuală ce domnea în corpul profesoral, care se înrădăcina din ce în ce maĭ mult, care isbucnise de maĭ multe orĭ cu destul scandal şi care în fine introdusese demoralisarea cea maĭ complectă în tóte ramurile educaţiuneĭ publice.

In asemenea stare de lucrurĭ, cea d'ântêiŭ lucrare a subscrisuluĭ a fost: a ridica morala învěţătureĭ, adresându-se către profesorĭ, chiămându'ĭ puternic pe fie-care la datoria sa şi la rěspunderea, ce aŭ către patrie şi guvern. Intr'un asemenea înţeles fură adresate circulările ministeruluĭ către Consiliul scólelor, sub No. 1.634, şi către comi-

tetele de inspecţie, carĭ s'aŭ şi publicat în numĕrul 23 al *Fóeĭ oficiale*, căcĭ subscrisul a fost pururea de socotinţă, că cel maĭ puternic reazăm pe care guvernul se póte sprijini este opinia publică.

Trecênd apoĭ la reconstituirea corpuluĭ profesoral subscrisul a regulat de îndată numirea profesorilor la catedrele vacante, formarea Consiliuluĭ, numirea unuĭ director la internat şi readucerea elevilor în el, aşĭa încât de la Martie şi până la Aprilie, clasele gimnasiuluĭ, a facultăţeĭ şi internatul s'aŭ găsit complectate cu desĕvêrşire şi în stare de activitate mulţămitóre.

Pentru a asigura apoĭ neturburată mişcarea acesteĭ reorganisărĭ pe o cale de neîntreruptă bună regulă, subscrisul s'a îngrijit a numi un inspector, carele să privegheze şi să controleze neabaterea tuturor de la datoriile respective. In vederea împregiurărilor delicate, pentru a curma orĭ-ce sĕmînţă de intrigĭ şi desbinare, aŭ învoit a se alege un asemenea de către însuşĭ corpul profesoral, în persóna D-luĭ licenţiatuluĭ Teodor Veisa, profesor de facultate, carele prin o consciinciósă purtare până acum, a rĕspuns cu deplinătate la încrederea guvernuluĭ; îndată dupe numire a inspectat gimnasiul găsindu-se îndestul restatornicit; subscrisul întorcêndu'şĭ îngrijirea asupra scólelor ţinutale, 'l a trimis spre inspectarea tutulor aşeḑămêntelor de învĕţăturĭ din Ţéra de Jos şi Basarabia, dându'ĭ instrucţie pentru reorganisarea lor, pe care instrucţiĭ subscrisul credincios principiuluĭ maĭ sus citat, le a publicat asemenea şi prin foile oficiale la No. . . . . precum a făcut în tóte actele séle; în afară de acestea subscrisul prin circularea publicată, sub No. 3.745, a atras luarea aminte a profesorilor ţinutalĭ asupra vĕtămătoruluĭ mod de memorisare, observat în predarea lecţiilor, asupra nelipsireĭ lor de la posturile respective fără anume învoire, trimiţêndu-le condicĭ şnuruite pentru înscrierea frecuentăreĭ claselor şi ţinerea şedinţelor comitetelor; asemenea şi asupra neînchidereĭ claselor, sub osebite pretexte, precum s'aŭ fost urmat tóte acestea până atuncĭ. Asemenea pentru scólele private, prin circularea publicată sub No. 2.523, s'aŭ cerut de la directoriĭ osebitelor pensionate, stricta observare a regulelor prevĕḑute de legĭ, a se da pentru învĕţătura limbeĭ naţionale locul şi desvelirea cuvenită pentru trebuinţe societăţeĭ uneĭ ţĕrĭ române; apoĭ din raportul inspectoruluĭ şi din inspecţiile făcute de către însuşĭ subscrisul, putêndu-se constata micul numĕr de scolarĭ ce se găséŭ frecuentând scólele publice, maĭ ales acele începĕtóre primare şi sătescĭ, subscrisul nu a socotit de prisos a cere concursul moral al cleruluĭ pămêntean, adresându-se către şefiĭ bisericeĭ Statuluĭ, prin circularea publicată sub No. 2.256, ca prin sfătuirĭ duhovnicescĭ să îndemne pe părinţiĭ familiilor să 'şĭ trimită copiiĭ la scólă; asemenea vĕḑênd că ceĭ maĭ mulţĭ părinţĭ îndată ce învĕţă ceva de a scrie, îĭ iaŭ de la scólă şi 'ĭ daŭ în canţelariĭ, subscrisul, prin adresa publicată sub No. 3.745, a cerut de la osebitele instanţe a nu primi în a lor serviciĭ asemenea tinerĭ, carĭ nu ar înfăţişa atestate de sĕvêrşirea măcar a învĕţătureĭ primare şi a prefera pentru posturĭ maĭ importante pe aceĭ cu atestate de cursurĭ superióre.

Tóte aceste îngrijirĭ nu aŭ rĕmas fără resultat: publicul ţĕreĭ s'a deşteptat . . . De recunoscinţă împinşĭ, câţĭ-va particularĭ aŭ hărăzit averĭ pentru trebuinţele scólelor şi osebitele comunităţĭ aŭ început a rivalisa prin înfiinţarea şi înzestrarea deosebitelor aşeḑăminte de învĕţăturĭ, precum tóte acestea se pot cunósce din publicaţiunile făcute în foile oficiale. Un curs public de fisică şi chimie populară, în scop de a deştepta tendinţele către industrie şi a stârpi multe superstiţiĭ, s'aŭ vĕḑut visitat de un numeros şi entusiast auditoriŭ, din tóte clasele societăţeĭ. Examenele ţinute la finitul anuluĭ 1857—1858, aŭ

înfățișat resultate mulțămitóre, precum se póte constata din raporturile delegaților trimiși. Publicul a vědit mulțămirea sa asistând la ele și dăruind premiĭ de încuragiare, pe lângă premiile publice date de minister. In împărțirea acestor premiĭ, subscrisul a avut ocasia a introduce o nouă îmbunătățire, statornicindu-se un sistem dupe care din un principiŭ de adevěrată emulație pentru osebitele merite, restrîngêndu-se numěrul premiilor la o cestiune materială, maĭ puțină și maĭ mică, le-aŭ dat adevěrata lor valóre și greutate morală. Tot dintr'un asemenea mobil s'aŭ statornicit pentru prima dată un premiŭ mare general, numit de bun merit, carele să se dea elevuluĭ celuĭ maĭ cověrșitor, pentru tóte notele și clasele.

Dupe acestea și altele asemenea měsurĭ luate pentru întâmpinarea lipsurilor, ce se iveaŭ la fie-care pas în administrarea și conducerea învěțătureĭ, subscrisul a credut de a sa datorie a'șĭ întórce îngrijirea asupra reformelor generale și alte îmbunătățirĭ radicale, cerute neapěrat pentru a se aședa învěțătura pe o cale, care să o conducă către adevěrata eĭ omenire. Pentru acest finit inspectorul a fost însărcinat a propune maĭ ântêiŭ instrucțiĭ din cele maĭ potrivite pentru îmbunătățirea educațieĭ în interesul public. Instrucțiile pentru instrucția scóleĭ centrale de fete, s'aŭ publicat prin foile oficiale spre obștéscă aprețuire.

Principiul pe care ele sunt statornicite precum și osebitele regularisirĭ introduse în administrația lăuntrică a ministeruluĭ, sunt tóte purcese din punctul de vedere a face din acelea bune mume și soțiĭ cu cunoscințĭ gospodărescĭ, pregătindu-le tot-d'o-dată îndestul pentru a putea servi țěreĭ, în unele condițiĭ, și ca profesorițe și crescětóre, spre a se putea scuti societatea nóstră de aducerea de guvernante din străinětate, cu multe cheltuelĭ și adesea cu ne nemerirea instrucțieĭ potrivite. S'aŭ statornicit asemenea și pentru internatul gimnasial regule comunicate direcțieĭ respective, sub No. . . ; prin aceste s'aŭ avut cu osebire în vedere a se deprinde pe elevĭ cu o disciplină regulată, care să le insufle respectul către legĭ și respectul către autoritățĭ, ținuțĭ fiind în depărtarea de orĭ-ce amestec, care nu ar sta în raport cu calitatea lor de scolarĭ. Modul primireĭ în internat, conform legilor, s'aŭ reformat pe principiile cele maĭ nepărtinitóre, pentru adevěratul merit și talent, în considerația numaĭ pentru lipsa de înlesnirĭ a familiilor și pentru o dréptă repartiție între scolariĭ bunĭ din tóte părțile țěreĭ; asemenea pentru a insufla tot-d'o-dată tinerimeĭ respectarea de sine, s'aŭ adoptat purtarea uneĭ uniforme de către toțĭ eleviĭ institutelor publice, fără excepție. Dupe aceste regularisirĭ privitóre la crescerea curat morală, subscrisul a chiămat luarea aminte a consiliuluĭ scólelor și a corpuluĭ profesoral asupra reformelor de care experiența maĭ multor anĭ vědise că urma trebuință în programul învěțăturilor, care prin sistemul sěŭ de comparațiĭ, cu perfecțiune . . . . și prin înmulțirea orelor de clase, nu lasă elevilor timpul trebuitor pentru pregătirea și studiarea lecțiilor. Invěțăturile colegiale maĭ cu sémă, înfățișa o mare lipsă, căcĭ nu coprindea studiul gramaticeĭ române; studiŭ neapěrat pentru o limbă a căreĭ variațiĭ de vorbire și în scris nu se găsesc statornicite în un mod fix. Lăsăm a dice, că limba română în cărțile scolare se găsea înstrăinată dupe nisce principiurĭ de un radicalism ades ridicul. Afară de acestea, învěțăturile primare nu eraŭ îndestul complectate, nicĭ pentru a rěspunde la căpătarea de cunoscințe maĭ superióre, nicĭ pentru a rěmânea îndestule prin sine însușĭ, pentru aceĭ carĭ nu puteaŭ trece maĭ încolo de ele. Programul decĭ fu reformat pentru tóte ramurele învěțătureĭ dupe un sistem maĭ rațional, maĭ consecuent și maĭ lesnicios pentru scolarĭ. El se găsesce încă abia la început pentru a se putea constata resultatele séle; la finitul anuluĭ curent însă,

când şi eleviĭ şi profesoriĭ lor pregătiţĭ cu cărţile trebuitóre dupe sistemul introdus prin ele se póte spera, că scólele nóstre vor scóte bărbaţĭ pregătiţĭ cu tóte cunoscinţele trebuitóre pentru societatea nóstră.

In midlocul tuturor acestor lucrărĭ de îmbunătăţire şi regulare pentru scóle publice şi private ce înfiinţă la intrarea sa, subscrisul a credut de datorie a gândi, atât la desvelirea şi sporirea acestor aşedăminte, cât şi la îmmulţirea numĕruluĭ şi crearea acelor ce lipseaŭ încă, potrivit cu trebuinţele sporinde a uneĭ societăţĭ în regenerare şi doritóre de civilisaţiune. Din un asemenea punct de vedere, îngrijirea subscrisuluĭ s'a întors maĭ ânteiŭ asupra scólelor sătescĭ, carĭ lipséŭ cu totul, a căror trebuinţă era cea maĭ important simţită, şi pentru care până în anul de faţă nu era nimic făcut, decât numaĭ condiţiunea pusă în contractul de posesiune a unora din moşiile cleruluĭ pămêntén, pentru zidirea uneĭ case de scóle, din carĭ şi acestea nu era chiar nicĭ una zidită.

In curs de maĭ mult de 5 anĭ, mĕsurĭ energice luate, şi nicĭ un sacrificiŭ cruţat, aŭ făcut, ca la 1 Octombre trecut: 25 scolĭ sătescĭ dupe lista lit. aŭ început a funcţiona pentru luminarea poporuluĭ de jos, care se găsea lipsit până şi de cunoscinţa cetireĭ rugăciunilor şi a iscălireĭ numeluĭ. Aceste scolĭ s'aŭ deschis, cu profesorĭ pregătiţĭ în institul preparandal din Treĭ-Erarchĭ, şi în lipsă, cu seminarişti, carĭ sĕvîrşise cursul secundar. Pentru a se întêmpina o asemenea lipsă pe viitor, institutul preparandal, înfiinţat anume ca o scólă normală, pentru scopul pregătireĭ de profesorĭ săteni, s'aŭ restatornicit pe piciorul cerut de o asemenea instituţie depărtându-se din el un numĕr de seminariştĭ abusiv introduşĭ şi inscrierea între preparandĭ s'aŭ învoit, nu numaĭ ca până acum, acelor ce aŭ absolvit patru clase primare ce şi seminariştilor carĭ ar fi sfîrşit cursul secundar, adăogêndu-se chiar cursul pedagogic şi în programele seminaruluĭ.

Acéstă mĕsură s'a făcut pentru înduoitul scop de a avea în tot timpul un numĕr îndestulător de profesorĭ pentru numerósele scolĭ, ce în curênd, dupe mĕsura ce subscrisul a avut osebit a lua în îngrijire, urméză să se deschidă pe la tóte moşiile mŏnăstirilor, atât pămêntene, cât şi închinate, punêndu-se şi în contractele acestora condiţiunea înfiinţăreĭ de scólă; şi pentru a deschide o carieră maĭ onorifică şi maĭ întinsă cleruluĭ luminat ce ese din aşedămintele seminarescĭ.

O a duoa trebuinţă, nu maĭ puţin importantă, simţită maĭ cu sémă prin ţinuturĭ, era lipsa de scolĭ de fete, din carĭ nu există până acum, afară din capitală, decât numaĭ treĭ şi anume la Bêrlad, Tecucĭ şi Odobescĭ. La 1 Septembre, şépte noue scolĭ primare de fete s'aŭ deschis: la Galaţĭ, Ismail, Ocna, Piatra, Huşĭ, Bacăŭ şi Têrgu-Frumos, cu profesorese, carĭ sĕvîrşind cursul de scóla centrală de fete din Iaşĭ, se găseaŭ întrebuinţate ca supleante în citatul institut.

O scólă primară de fete are să se deschidă, încă în curênd, în politia Neamţuluĭ, unde acum se fac pregătirile trebuitóre pentru deschiderea eĭ.

4 scolĭ primare de băeţĭ asemenea s'aŭ înfiinţat din noŭ, la Ismail, Kilia, Reni şi Herţa.

Tot la 1 Septembre, s'a deschis un seminariŭ, cu un internat, în Roman, un colegiŭ în Bêrlad şi 2 scolĭ reale: una în Iaşĭ şi alta în Galaţĭ, înfiinţate din noŭ tóte acestea numaĭ acum.

Trebuinţa înfiinţăreĭ unor asemenea aşedăminte, subscrisul a calculat'o dupe volumul de dorinţe exprimate de tinerime şi publicul ţĕreĭ, maĭ cu osebire pentru învĕţăturile reale, carĭ mărginite numaĭ la un curs de cincĭ anĭ şi coprindênd o enciclopedie de obiecte din ramul comercial şi industrial, cele maĭ trebuitóre pentru viaţa practică carĭ complectate

cu un curs real de o specialitate, înfăţişéză tóte înlesnirile de o bună educaţie pentru fiiĭ familiilor acelor carĭ nu sunt în condiţiĭ de a 'ĭ consacra mulţĭ anĭ unor studiĭ maĭ 'naintate şi adesea prisositóre pentru împregiurările în carĭ aŭ a trăi.

Scólele reale promit asemenea formarea în curênd de o stare de miḑloc (tiers état) care singură póte face şi închezăşui puterea şi înflorirea Statuluĭ.

Recapitulând cele de maĭ sus, se vĕd înfiinţate din noŭ la 1 Septembre contenit: *25 scolĭ sătescĭ, 8 scolĭ primare de fete, 4 scolĭ primare de băeţĭ, un seminariŭ, un colegiŭ şi duoĕ scolĭ reale;* în acelaşi timp s'aŭ dat scólelor înfiinţate de maĭ 'nainte desvĕlirea cerută de marşa lor progresivă; aşĭa pentru scólele de băeţĭ din Huşĭ, Bêrlad şi Piatra, s'aŭ numit câte duoĭ supleanţĭ în privirea numeroşilor scolarĭ de carĭ sunt frecuentate.

La treĭ scolĭ de fete din capitală şi la acele din Bêrlad, Tecuciŭ şi Odobescĭ s'aŭ sporit cu clasa III-a. La scóla centrală de fete din Iaşĭ, s'aŭ introdus o a şésea clasă şi un curs de pedagogie înaltă în limba francesă pentru elevele ce doresc a se deda carièreĭ de profesorese séŭ crescĕtóre şi cărora, pentru maĭ bună practică, li s'aŭ prescris a preda lecţiile zilnice la clasele de jos, sub de aprópe priveghere a profesorilor respectivĭ.

La facultate asemenea s'a deschis anul al II-lea de legĭ, precum şi al duoilea de filosofie.

In fine, pentru coloniile din Basarabia, ce nu aveaŭ nicĭ un aşeḑământ de învĕţătură şi carĭ se aflaŭ în împregiurările grele şi delicate a uneĭ anexărĭ próspete, către ţéra nóstră, s'a statornicit în véra anuluĭ curent un anume aşeḑământ promulgat prin un hrisov, prin care interesele limbeĭ naţionale române şi supremaţia ministeruluĭ instrucţiuneĭ publice sunt asemenea garantate; prin acel hrisov, subscris prin înţelegere cu deputaţiĭ coloniilor, s'aŭ isbutit a forma pentru scólele bulgare, din antrepriza propi . . . . . . tiilor un venit sigur şi crescĕtor, care ar fi de dorit a se putea crea şi pentru tóte cele-alte scolĭ ale ţĕreĭ.

Pe temeiul unuĭ asemenea hrisov se găsesc funcţionând până acum o scólă primară de băeţĭ şi una de fete în Bolgrad, asemenea sunt scolĭ sătescĭ prin osebite coloniĭ.

Subscrisul nu a avut maĭ puţină îngrijire şi pentru comunităţile de riturĭ străine aşeḑate în ţéră. O scólă protestantă înfiinţată de treĭ anĭ, sub patronagiul direct al consululuĭ prusesc, s'a găsit funcţionând în cea maĭ bună regulă. Subscrisul nu a avut decât a 'ĭ da autorisaţia cuvenită, prin care i se punea îndatorire a avea un profesor pentru gramatică, geografie şi istoria română, şi a depune examene publice în fiinţa unuĭ delegat al ministeruluĭ.

Pentru comunităţile catolice, subscrisul, s'a adresat către vicariatul misiuneĭ în Moldova, carele prin rĕspunsurile comunicate s'a îndatorit a regula în curênd înfiinţarea de scolĭ comunale pentru coreligionariĭ catolicĭ. In asemenea scop subscrisul s'a adresat şi către representantul comunităţilor evreescĭ, prin circularea publicată sub No. . . . ; găsind însă din partea lor împotrivire şi puţină voinţă, subscrisul, întemeiat pe disposiţiunile de maĭ 'nainte legiuite în asemenea, şi care se găsesce expuse prin raportul supus guvernuluĭ de maĭ 'nainte, sub No. . . . , aŭ înaintat înfiinţarea scólelor comunale evreescĭ, prin mĕsurĭ executive, carĭ însă nu aŭ produs tot resultatul lor, dér carĭ totuşĭ aŭ pus pe deosebite feţe din străinĕtate în nevoie de a'şĭ căpăta recunóscerea continuăreĭ micilor aşeḑăminte private ce întreţin, prin căpĕtarea de autorisaţiĭ legiuite şi supunerea la instrucţiile statornicite.

Scólele armenescĭ din capitală, înfiinţate de maĭ mulţĭ anĭ şi administrate de comu-

nitățile acelui rit, dupe un așeḑământ osebit, promulgat în anul 18 . . . , se găsesc în cea mai bună stare și regulă. Nu era asemenea și cu acele de prin ținuturi, unde afară de Roman și Botoșani, nu se găseaŭ înființate nici Eforiile cerute de citatul reglement.

Formarea unor asemenea Eforii și scoli primare s'aŭ și regulat până acum pentru comunitățile din Bacăŭ, Ocna, Focșani, Galați și Ismail.

Un așeḑământ important de învĕțătură industrială, înființat de mai mult timp, carele până acum nu a adus decât resultate cu totul slabe în comparație cu uriașele cheltuelĭ ce aŭ costat pentru întreținerea luĭ, precum se lămuresce din memuarul specail pentru asemenea obiect, este scóla de arte și meserii din capitală. Cea d'întêiŭ îngrijire a subscrisuluĭ la intrarea sa în minister, a fost a vedea acest așeḑământ reorganisat în un mod, care să garanteze resultatele așteptate de la înființarea luĭ, însă contractul cu care scóla a fost dată și trecută în antreprisă, către osebite fețe, cu osebite transacții și condiții, tóte în defavorul scóleĭ, a fost o grea pedică pentru orĭ-ce îmbunătățire. Tot ce subscrisul putea face, a fost de a sili pe antreprenor, potrivit contractuluĭ, a repara atelierele căḑute în dărîmăre, înaintând asemenea prin chiar lucrările ministeruluĭ, pe conta antreprenoruluĭ, până ce acum de curênd Sfatul cârmuitor prin hotărîrea sa, din . . . . , comunicată prin adresa Secretariatuluĭ de Stat, No. . . . , aŭ regulat desființarea acestuĭ contract. Orĭ-carĭ sunt condițiile cu carĭ desființarea este a se face, scóla nu póte decât câștiga prin ea, căcĭ va rĕmâne liberă de singura, dar puternica pedică, ce oprea a i se da desvĕlirea și sborul cerut de menirea eĭ.

In afară de aceste așeḑăminte enumerate, până acum maĭ există unul cu titlul de seminariŭ, în mŏnăstirea Neamțul, întreținut cu cheltuiala aceleĭ mŏnăstirĭ. La intrarea sa, subscrisul a găsit'o figurând numaĭ cu numele, căcĭ în contra hrisóvelor Domnuluĭ Ghica, mŏnăstirea, folosindu-se de osebitele împregiurărĭ ale guvernelor provisoriĭ, aŭ isprăvit a o scóte de sub priveghiărea și legiuita controlă a ministeruluĭ, dupe care apoĭ a desființat și gimnasiul și internatul ce trebuea să aibă, reducênd'o la simpla proporție de o scólă catihetică. Subscrisul a făcut tot ce 'i a stat prin putință pentru restatornicirea eĭ, pe basa domnescilor hrisóve, adresându-se maĭ întêiŭ către starițul mŏnăstireĭ, prin adresa publicată sub No. . . . . , și apoĭ, către E. S. P. Caimacam, prin raportul No. . . . . , carele a și bine-voit a rêndui o comisie. Lucrările acesteĭ comisiĭ însă s'aŭ paralisat prin opunerea starițuluĭ, sprijinit de chiriarhia țĕreĭ, precum se póte vedea din raportul Ministeruluĭ, No. . . . . , de curênd recomandat de E. S. P. Caimacam în deliberarea Sfatuluĭ administrativ. Subscrisul speră, că orĭ-ce guvern va fi așeḑat în fruntea țĕreĭ, nu va lăsa în părăsire o asemenea cestiune seriósă, ce prin a eĭ importanță pentru țéră, a devenit o cestiune națională.

Tóte aceste îmbunătățirĭ și sporirĭ pentru așeḑămintele de învĕțătură din țéră de la sine se înțelege, că aŭ trebuit să înmulțéscă și cheltuelile caseĭ scólelor și să coste însemnătóre sacrificiurĭ bănescĭ; însă subscrisul a fost de socotință, că pentru nisce asemenea importante trebuințe ale țĕreĭ, orĭ-ce guvern este dator a nu cruța finanțele sale.

La intrarea sa în minister, subscrisul a găsit casa scólelor în o crisă financiară îndestul de delicată. La început anume chiar budgetul acesteĭ case întărit de Sfat și de E. S. Prințul Caimacam, represinta un deficit maĭ bine de 20.000 leĭ, ce rĕmânea a se acoperi din economiĭ.

Din acest budget, visteria Statuluĭ nu voia a recunósce o subvențiune de 348.000 leĭ, ce dupe regulament urma a se trage tot anul de la ea, în privire, că asemenea condeiŭ nu fusese prevĕḑut prin budgetul eĭ pe anul curent. Recunóscerea acesteĭ subvențiunĭ de

visterie a fost una din condițiunile cu care numaĭ subscrisul a primit a lua asupră'ĭ sarcina ministeruluĭ; însă realisarea eĭ definitivă, nu s'a făcut decât fórte de curând prin slobodirea unuĭ sinet din partea visterieĭ, cu care casa scólelor se póte împrumuta de la bancherĭ, pe conta eĭ; aceea ce o va pune póte în necesitate de a suferi o scădere de dobândĭ.

Inființarea seminaruluĭ din Roman, a necesitat asemenea asigurarea uneĭ cheltuelĭ peste 100.000 leĭ, ce are din casa cleruluĭ.

Profesoriĭ sătenĭ urmând a fi plătițĭ de către posesoriĭ moșiilor cleruluĭ, și o asemenea condiție neputênd fi prevĕdută prin contracte până la noua împosesuire, lefile lor a trebuit a fi asemenea plătite din casa cleruluĭ, care plătesce până acum o sumă de 60.000 leĭ pe an.

Numĕrul scólelor primare de băețĭ și fete înființate din noŭ, precum s'a probat maĭ sus; colegiul din Bêrlad, scólele reale, îndeplinirea profesorilor pe la tóte catedrele vacante, sporirea ce a fost de trebuință a se face la o parte din profesorĭ, pensiunile, ce potrivit legilor a trebuit a se da acelor retrașĭ, stipendiile ce ministerul a trebuit să acordeze elevilor, micĭ burse pentru a putea urma cursurile facultative, aŭ necesitat asigurarea uneĭ nouĕ subvențiunĭ pentru casa scólelor în sumă de 250.000 leĭ pe an, care să se tragă din casa cleruluĭ. Un noŭ ajutor pentru casa scólelor aŭ maĭ fost și veniturile mônăstireĭ Mavromoluluĭ din Galațĭ, ca la 50.000 leĭ pe an, trecute către ea de la casa cleruluĭ pe temeiul vechilor hrisóve domnescĭ, în puterea hrisovuluĭ publicat, sub No. . . . , și în o mică parte prin sporirea numĕruluĭ internilor solvențĭ în institutele publice și suirea plăților de la 1.200 la 2.000 leĭ pe an, pentru internatul gimnasial.

Insă tóte economiile și prisosurile acestor nouĕ veniturĭ asigurate, se găséŭ acoperite și covîrșite pentru acest an, prin costisitórele reparațiĭ radicale ce a trebuit a se face la biserica Mavromolu și la încăperile feredeuluĭ, ce cădea în ruine, fără să aducĕ nicĭ un venit și la încăperile scolastice din capitală; cheltuelile se sue peste 300.000 leĭ; asemenea din despăgubirea ce este a se da pentru desființarea contractuluĭ scóleĭ de arte în sumă de 4.000 galbenĭ séŭ 148.000 leĭ, osebit de 70.000 leĭ, costul reparațieĭ făcute la atelierele aceleĭ scolĭ, și care a trecut peste suma subvențiuneĭ din care urma a se face; asemenea pentru cheltuelile necesitate prin cumpĕrărĭ și tipăriturĭ de cărțĭ, împărțirĭ de premiĭ, etc., încât deficitul anuluĭ financiar curent se póte calcula.

Un asemenea deficit în budgetul caseĭ scólelor nicĭ póte a nu urma, căcĭ afară de câștiurile a treĭ moșiĭ, tóte cele-alte veniturĭ alcătuindu-se numaĭ din subvențiunĭ fixate o-dată pentru tot-d'a-una, nicĭ pot sta în raport cu cheltuelile necesitate și sporite pe fie-care an, cu desvĕlirea și sporirea progresivă a aședămintelor de învĕțătură, carĭ abia fiind la începutul lor, nu'șĭ aŭ încă fixată complectarea lor.

Statistica scólelor Moldoveĭ înfățișéză un numĕr de 136 aședĕminte de învĕțură publică și privată dupe lista lit. . . . .

Scólele publice înfățișéză un numĕr de 168 profesorĭ și profesorese de tóte rangurile dupe lista litera . . . , și 9.043 scolarĭ, carĭ împreună cu 957 ce frecuentaŭ scólele private, daŭ un total de 10.000 scolarĭ, dupe raportul inspectoruluĭ general, făcut la finitul anuluĭ 1857—1858, căcĭ statistica anuluĭ curent 1858—1859, nu s'a putut încă pregăti.

Din aceste scolĭ, 25 sunt sătescĭ, 24 primare de băețĭ, din carĭ 5 în capitală, 12 primare de fete, din carĭ 2 în capitală, o scólă centrală de fete în Iașĭ, cu un internat de 60 eleve, din carĭ 50 gratuite și 10 solvente, 2 scolĭ reale în Iașĭ și Galațĭ, un colegiŭ

în Bèrlad și unul în Iașĭ, cu un internat de 160 elevĭ, din carĭ 126 gratuițĭ și 34 solvențĭ; o facultate de filosofie și una de legĭ, cu câte 2 clase; o scólă de arte în capitală și treĭ seminariĭ la Socola, Roman și Hușĭ cu câte un internat de elevĭ gratuițĭ și 13 scolĭ catihetice primare în fie-care politie reșidențială; asemenea un internat de 50 de preparandĭ gratuițĭ în încăperile de la Treĭ-Erarhĭ. Maĭ este scóla centrală arménă din Iașĭ și treĭ sucursale la Botoșanĭ, Roman și Ocna.

Cheltuelile materiale ale tuturor așeḑămintelor publice din capitală și léfa profesorilor publicĭ din tótă ţéra sunt în sarcina caseĭ scólelor. Cheltuelile materiale a scólelor ținutale, afară de Vasluiŭ și Mihăilenĭ, sunt în sarcina comunităților respective, prin Eforiĭ și se găsesc fórte rĕŭ îngrijite de către ele, cu tóte stăruințele de la minister în tot timpul. Seminariile 'șĭ aŭ veniturile lor propriĭ, séŭ subvențiĭ din casa cleruluĭ și se administréză în deosebĭ prin epitropiĭ alcătuite de episcopul eparhiot și ministerul instrucțieĭ.

Scólĕle coloniilor din Basarabia precum și scólele armene 'șĭ aŭ de asemenea veniturile lor propriĭ, administrate prin Eforiile respective, sub controla Ministeruluĭ.

Tótă administrația morală și materială a învĕțămêntuluĭ public și a scólelor se urméză dupe legiuirea coprinsă prin Așeḑămêntul scólelor, promulgat în anul . . . . , carele dupe o cercare de maĭ mulțĭ anĭ a dovedit că lasă mult de dorit, sub osebite puncte de vedere.

Lista de profesoriĭ institutuluĭ gimnasial

D-luĭ Aga Theodor Vieisa, inspector general al scólelor.
- » Dimitrie Stoica, profesor de literatura română și latină, de stil de antichitățĭ și Mitologie, la clasele gimnasiale superióre.
- » Licențiatul Vasile A. Urechiă, profesor de istoria universală și a patrieĭ; are clasele gimnasiale superióre și facultatea de filosofie.
- » Ștefan Miclea, profesor de istoria naturală ; are clasele superióre gimnasiale.
- » Ión Pop, profesor pentru matematicĭ ; are clasele superióre gimnasiale.
- » Alexandru Metaxa, profesor de limba și literatura elenă; are clasele gimnasiale.
- » Zaharia Columb, profesor de gramatica latină, română și germană în clasele gimnasiale inferióre.
- » Constantin Kirniski, profesor pentru istoria universală ; are clasele gimnasiale inferióre.
- » Grigore Cobălcescu, profesor de istoria naturală, are clasele inferióre gimnasiale.
- » Ión Pangrati, profesor de matematicĭ; are clasele gimnasiale inferióre.

S-ția Sa Iconomul George Ionescu, profesor de religie și director al internatuluĭ gimnasial.

D-luĭ Anton Parteni, profesor de caligrafie și desemn; are clasele gimnasiale inferióre.
- » Emilian Kertes, profesor de desemn și geografia descriptivă ; are clasele superióre gimnasiale.
- » Malgouverné, profesor de limba francesă ; are clasele I-a, a V-a și a VI-a din gimnasiŭ.
- » Ludvig Iordan, profesor de limba francesă ; are clasele a II-a, a III-a și a IV-a din gimnasiŭ.
- » Iosef Maisner, profesor de limba germană ; are clasele superióre gimnasiale.
- » D. Botez, bibliotecar.

Lista de profesorii gimnasiuluĭ din Bêrlad

D-luĭ Ulis Filaletis, profesor de gramatica română, caligrafie, istorie, geografie și limba francesă, cu îndatorire a preda acéstă limbă și la scóla de fete.
» Ión Vêrgolicĭ, profesor de limba latină, aritmetică, geologie și botanică.
Pentru predarea religieĭ s'a însărcinat pe catihetul acesteĭ politiĭ.

Lista de profesorii facultățeĭ juridice și filosofice

D-luĭ Dr. Simion Barnuțiŭ, profesor de filosofiĕ și dritul natural, cu îndatorire de a preda și în gimnasiŭ introducerea la filosofie.
» V. Al. Urechiă, profesor de istoria și literatura română și universală.
» Petru Suciu, profesor de istorie, institutele drituluĭ roman și pandectele.
» Licențiatul Teodor Veisa, profesor de dritul civil.
» Dr. George Apostoleanu, profesor de dreptul penal și procedura penală.
» Iacob Lupașcu, profesor de dritul comercial.

Listă de profesorii scóleĭ reale din capitală

Pentru predarea matematecelor, istorieĭ naturale și a limbeĭ germane, s'a însărcinat D-luĭ Dr. Anton Velini.
Pentru predarea religieĭ s'a însărcinat S-ția Sa Iconomul Ión Lohan.
Pentru predarea desemnuluĭ și a caligrafieĭ s'a însărcinat D-luĭ Parteni Antoni.
Pentru predarea istorieĭ, geografieĭ și limba română, s'a însărcinat D-luĭ Mihail Gheorghiu.
Ear pentru ocuparea catedreĭ de limba italiană la acéstă scólă, cum și la gimnasiŭ, s'a publicat concurs.

Lista de profesorii scóleĭ reale din Galațĭ

D-luĭ Dimitrie Gheorghiu, profesor de matematicĭ, istoria naturală și caligrafia séŭ desemnul.
» Ión Adrian, profesor de istorie, geografie și limba română.
» Audisio Iasento, profesor de limba italiană.
» Kumbari, profesor de limba grecéscă.
Pentru predarea religieĭ, s'a însărcinat catihetul politieĭ Galațĭ.

Listă de profesorii scólelor primare din capitală

D-luĭ Dr. Anton Velini, director și profesor la scóla pregătitóre.
» Ión Darzeŭ, profesorul claseĭ a IV-a din Treĭ-Erarchĭ.
» Neculaĭ Măcărescu, profesorul claseĭ a III-a din Treĭ-Erarchĭ.
» Ión Stavrat, profesorul claseĭ a II-a la acéstă scólă.
» Ión Gusti, profesorul claseĭ I din acéstă scólă.
» Mihail Colea, supleant.
S-ția Sa Iconomul Ión Lohan, profesor de religiĕ și caligrafie, cu îndatorire de a preda și la scóla preparandală.
D-luĭ Nicolae Turculețu, profesor la scóla din Tătărescĭ.
S-ția Sa Iconomul Amfilochie Ionescu, supleant.

D-luĭ Toma Săvescu, profesor la scóla din Sărărie.
» B. Praja . . . . supleantul acesteĭ scolĭ.
» Ión Praja, profesor la scóla din Păcurarĭ.
» Alexandru Urzică, supleantul sĕŭ.
» Dimitrie Haralambie, profesor la scóla din Têrguşor.
» Basilie Ciorneĭ, supleantul acesteĭ scolĭ.

Profesoriĭ din scóla centrată de fete

D-na Elisa Barbe Andre, diréctóre.
» Maria Costin, profesorésă la clasa I-a de externe.
» Profira Hontru, profesorésă la clasa II-a de externe.
» Elena Boian, profesorésă la clasa III-a de externe.
D-luĭ Mihail Georgiu, profesor de istorie, geografie şi de sciinţele naturale, cu îndatorire de a ţine comptabilitatea şi corespondinţa.
S-ţia Sa Iconomul Ión Poenaru, profesor de aritmetică, catichism şi duhovnic.
D-luĭ Teodor Zăhăreanu, profesor de gramatica română şi caligrafie.
» Mihail Tiedmain, profesor de limba francesă în clasele inferióre.
D-na Clara Dolniski Stasski, profesorésă de desemn.
» Ruxandra Gavriliu, învĕţătóre la lucru de mână.

Scólele filiale de fete

D-na Elenca Ducu, profesorésă de clasa I-a şi lucru de mână la scóla din Beilic.
D-luĭ Ión Ştefănescu, profesor pentru clasa a II-a şi a III-a.
D-na Ana Popovicĭ, profesorésă pentru clasa I-a şi la lucru de mână la scóla de pe Podul-lung.
D-luĭ Ştefan Zăhăreanu, profesor pentru clasa a II-a şi a III-a.

Profesoriĭ şi profesoresele scólelor ţinutale

D-luĭ Ión Viţu, profesor la scóla de băeţĭ din Galaţĭ.
» Tertulian Tobias, adjunct la acéstă scólă.
» Roşanu, supleant la acéstă scólă.
D-na Hristofor, profesorésă la scóla de fete din acest têrg.
D-luĭ Ión Grigorescu, profesor la scóla de băeţĭ din Tecuciŭ.
» George Stănilescu, adjunct la acéstă scólă.
» Ión Smeul, supleant la acéstă scólă.
D-na Elena Cernat, profesorésă la scóla de fete din acest têrg.
D-luĭ Vasile Cernat, supleant la acéstă scólă.
» Ión Popescu, profesor la scóla de băeţĭ din Bêrlad.
» Ión Smeul, adjunct la acéstă scólă.
» Stefan Georgescu, supleant la acéstă scólă.
D-na Zoe Evolski, profesorésă la scóla de fete din Bêrlad.
» . . . . Filaret, supleantă la acéstă scólă.
D-luĭ Ión Dumbravă, profesor la scóla de băeţĭ din Huşĭ.
» Papazolu, adjunct la acéstă scólă.
» D-l Adrian, supleant la acéstă scólă.

D-na Profira Lupușor, profesorésă la scóla de fete din acest tèrg.
D-luĭ Vasile Casian, profesor la scóla de băețĭ din Vasluiŭ.
» Gheorghe Dumbravă, adjunct la acéstă scólă.
» Gheorghe Candelaș, supleant la acéstă scólă.
D-na Ecaterina Radovicĭ, profesorésa scóleĭ de fete din acest tèrg.
D-luĭ George Rozali, profesor la scóla de băețĭ din Focșanĭ.
» Costache Țelini, adjunctul acesteĭ scolĭ.
» Petrescu, supleantul acesteĭ scolĭ.
» A. Hristodulo, profesorul scóleĭ de băețĭ din T.-Ocneĭ.
» A. Stavrat, adjunctul acesteĭ scolĭ.
» Georgie Stoica, supleant.
D-na Maria Paladi, profesorésă la scóla de fete din acest tèrg.
D-luĭ C. Platon, profesorul scóleĭ de băețĭ din Bacăŭ.
» Mihail Frunză, adjunctul acesteĭ scolĭ.
» Ștefan Țirțescu, supleantul acesteĭ scolĭ.
» Ión Zamfirescu, profesor la scóla de băețĭ din Roman.
» Ștefănescu, adjunct la acéstă scólă.
» Paladi, supleant la acéstă scólă.
» Ión Homiceanu, profesor la scóla de băețĭ din T.-Petreĭ.
» Halunga, adjunct la acéstă scólă.
» Nădejde, supleant la acéstă scólă.
D-na Elena Radovicĭ, profesorésa scóleĭ de fete din acest têrg.
D-luĭ Nicolae Verdeanu, profesorul scóleĭ de băețĭ din Fălticenĭ.
» Cocea, adjunct la acéstă scólă.
» Sivolca, supleant la acéstă scólă.
» Mihail Averescu, al doilea supleant la acéstă scólă.
» Costache Paulini, profesorul scóleĭ de băețĭ din Mihăilenĭ.
» Nicolae Popescu, supleant.
» Mihail Alboteanu, profesor la scóla de băețĭ din Dorohoiŭ.
» Grigore Platon, adjunct la acéstă scólă.
» Ión Cornescu, supleant la acéstă scólă.
» Vasile Paulini, profesor la scóla de băețĭ din Botoșanĭ.
» G. Vasiliu, adjunctul acesteĭ scolĭ.
S-ția Sa Ereul Costantin Nădejde, supleantul acesteĭ scolĭ.
D-luĭ Ión Bunescu, profesor la scóla de baețĭ din Hârlăŭ.
D-luĭ Ión Verdeanu, profesor la scóla de băețĭ din T.-Frumos.
» Teodor Verdeanu, adjunctul acesteĭ scolĭ.
» Ștefan Averescu, supleantul acesteĭ scolĭ.
D-na Profira Bălăceanu, profesorésă la scóla de fete din acest tèrg.
D-luĭ Constantin Rojniță, profesor la scóla de băețĭ din Odobescĭ.
» P. C. Dobrea, adjunctul acesteĭ scolĭ.
» George Scânteie, supleantul acesteĭ scolĭ.
D-na Ana Nicolaŭ, profesorésă la scóla de fete din Odobescĭ.
» Elenca Nicolaŭ, supleantă la acéstă scólă.
D-luĭ Nicolae Brașoveanul, profesor la scóla de băețĭ din Panciu.
» A. Sava, profesorul scóleĭ de băețĭ din Herza.

Profesoriĭ de pe la scólele de pe partea din Basarabia anexată către Moldova.

D-luĭ Simion Brâncoveanu, profesor la scóla de băețĭ din Bolgrad.
» Alexandru Coșula, profesor la scóla de băețĭ din Ismail.
S-ția Sa Ereul Constantin Buhnea, profesor de limba română la scóla de băețĭ din Têrgu-Reni.
D-luĭ George Andreiŭ, profesor tot la acéstă scólă.
D-na Maria Dervini, născută Tutov, directóre la scóla de fete din Ismail.
D-luĭ G. Ghețu, profesor la scóla din colonia Satul-Noŭ.
» George Moroșanu, profesor la scóla din colonia Tașbunari.
» G. Stroeanu, profesór la scóla din colonia Volcănețĭ.
» B. Brânḑă, profesor la scóla din colonia Șănirlikita.
» N. Petru, profesor la scóla din colonia Erdekburno.
» Dimitrie Moroșanu, profesor la scóla din colonia Colibașĭ.
» Neculaĭ Necolaŭ, profesor la scóla din Satul Babele.
» Georgie Romanescu, profesor la scóla din Têrgul Kilia.
» Ión Sirețeanu, profesor la scóla din colonia Slobodia.
» Em. Dumbrava, profesor la scóla din colonia Văleni.
» Vasile Ștefănescu, profesor la scóla din colonia Frecățiu.
» Z. Pănescu, profesor la scóla din colonia Kartal.

Lista de profesoriĭ scólelor sătescĭ

D-luĭ Ión Borcea, profesorul scóleĭ de pe moșia Costulenĭ, proprietatea cleruluĭ, ținutul Iașĭ.
» George Boleanu, profesor de la scóla de pe moșia Păltinișĭ, proprietatea cleruluĭ.
» Lupu Bondescu, profesor la scóla de pe moșia Borcea, proprietatea cleruluĭ, ținutul Suceveĭ.
» Scarlat Constantin, profesor la scóla de pe moșia Rușiĭ, proprietatea cleruluĭ.
» Pandele Brădeanu, profesor la scóla de pe moșia Stănescĭ, proprietate a cleruluĭ.
» Georgie Mardari, profesor la scóla de pe moșia Kordărenĭ, proprietate a cleruluĭ.
» Ión Antoniu, profesor la scóla de pe moșia Răchitenĭ și Adjudenĭ, proprietate a scólelor, ținutul Roman.
» Dimitrie Dăscălescu, profesor la scóla de pe moșia Hărmănescĭ, proprietate a cleruluĭ, ținutul Suceveĭ.
» George Simionescu, profesor la scóla de pe moșia Gherăescĭ, proprietatea cleruluĭ, ținutul Roman.
» Ión Moga, profesor la scóla de pe moșia Ivănescĭ, proprietatea cleruluĭ, ținutul Fălciŭ.
» Alexandru Hăncu, profesor la scóla de pe moșia Sinescĭ, proprietatea cleruluĭ, ținutul Iașiĭ.
S-ția Sa Erodiaconul Ion Patron, profesor la scóla de pe moșia Măcărescĭ, proprietatea cleruluĭ, ținutul Iașiĭ.
» » Ereul George Lateș, profesor la scóla de pe moșia Rădășanĭ, proprietatea cleruluĭ, ținutul Suceveĭ.
D-luĭ Neculaĭ Petcu, profesor la scóla de pe moșia Braniștea și Țipescĭ, proprietatea cleruluĭ, ținutul Covurluiŭ.

D-luĭ Gheorghe Nedelcu, profesor la scóla de pe moșia Bogdănescĭ, proprietatea clerului, ținutul Suceveĭ.

» Antonie Antoniu, profesor de la moșia . . . . mŏnăstireĭ Bogdana, proprietatea cleruluĭ, ținutul Bacăŭ.

» Constantin Istrate, profesor la scóla de pe moșia Bicazul, proprietate a cleruluĭ, ținutul Neamțu.

» Ión Florescu, profesor la scóla de pe moșia Preutescĭĭ, proprietate a cleruluĭ, ținutul Suceveĭ.

» Vasile Udrea, profesor la scóla de pe moșia Boloșanĭ, proprietate a cleruluĭ.

» Kota, profesorul scóleĭ din Vrancea, ținutul Putneĭ.

» . . . . , profesor la scóla din mŏnăstirea Vorona, întreținută în totul de acéstă mŏnăstire.

S-ția Lor Erodiaconul Markian, Erodiaconul Călinic și Monahul Sebastian, profesorĭ la scóla din mŏnăstirea Doljescĭ.

» » Erodiaconul Inokentie și Eromonahul Eronim, profesorĭ la scóla din mŏnăstirea Slatina, întreținută în totul de egumen.

S-ția Sa Iconomul Georgie Popescu, profesor la scóla de pe moșia Miclăușeniĭ, proprietate a D-neĭ Vorniceseĭ Ecaterina Sturdza, care întreține în totul acéstă scólă.

» » Ereul Ión Bâzgan, profesor la scóla de pe moșia Văleniĭ, proprietate a caseĭ scólelor, din ținutul Fălciŭ.

Listă de scólele publice și private din țéră

2 Gimnaziurĭ, unul în Iașĭ, cu internat și altul la Bêrlad fără internat, înființat în anul 1858.

2 scolĭ reale, una în Iașĭ, alta la Galațĭ.

5 scolĭ primare de băețĭ în capitală și anume: 1 în Treĭ-Erarchĭ, a 2-a în suburbia Sĕrărieĭ, a 3-a în acea din Tătărașĭ, a 4-a în acel din Păcurarĭ și a 5-a în acel din Têrgușor.

1 scólă centrală de fete, cu internat în capitală.

2 scolĭ filiale de fete în capitală.

1 scólă preparandală în capitală.

1 scólă de meseriĭ în capitală.

1 scólă militară în capitală.

19 scolĭ primare de băețĭ prin ținuturĭ și anume: 1 în galațĭ, 2 la Tecuciŭ, 3 la Bêrlad, 4 la Hușĭ, 5 la Vasluiŭ, 6 la Focșanĭ, 7 la Mihăilenĭ, 8 la Dorohoiŭ, 9 la Botoșanĭ, 10 la Hârlăŭ, 11 la Têrgul-Frumos, 12 la Odobescĭ, 13 la Panciu, 14 la Têrgu-Ocna, 15 la Bacăŭ, 16 la Roman, 17 la Peatra, 18 la Fălticenĭ și 19 la Herța.

10 scolĭ de fete prin ținuturĭ și anume: 1 la Bêrlad, 2 la Tecuciŭ, 3 la Odobescĭ, 4 la Piatra, 5 la Têrgul-Neamțuluĭ, 6 la Hušĭ, 7 la Têrgul-Frumos, 8 la Vasluiŭ, 9 la Têrgul-Ocneĭ și 10 la Galațĭ.

3 seminariĭ și anume: 1 la Socola, 2 la Hușĭ și 3 la Roman.

13 scolĭ catihetice, câte una în fie-care district.

25 scolĭ sătescĭ și anume: 1 la Costulenĭ, 2 la Păltiniș, 3 la Borcea, 4 la Rușĭ, 5 la Stănilescĭ, 6 la Cordărenĭ, 7 la Răchitenĭ, 8 la Hărmănescĭ, 9 la Gherăeștĭ, 10 la Ivanescĭ, 11 la Sinescĭ, 12 la Măcărescĭ, 13 la Rădășanĭ, 14 la Braniștea și Țipescĭ, 15 la

Bogdănescĭ, 16 la moșia mŏnăstireĭ Bogdana, 17 la Bicaz, 18 la Preutescĭ, 19 la Boloșcanĭ, 20 la Vrancea, 21 la mŏnăstirea Vorona, 22 la mŏnăstirea Doljăscĭ, 23 la mŏnăstirea Slatina, 24 la moșia Vălenĭ și 25 la moșia Miclăușenĭ.

5 scolĭ armenescĭ și anume: 1 în Iașĭ, 2 la Roman, 3 la Botoșanĭ, 4 la Focșanĭ și 5 la T-Ocna.

5 pensionate private de băețĭ în capitală și anume: 1 al D-luĭ Cazu, 2 al D-luĭ Atanasiadi, 3 al D-luĭ Frai, 4 al D-luĭ Iordan și 5 al D-luĭ Aivas.

5 pensionate private de demoazele, din capitală, și anume: 1 al D-luĭ Joye, 2 al D-luĭ Haidig, 3 al D-luĭ Petit, 4 al D-luĭ Maisner și 5 al D-luĭ Sachetti.

6 pensionate private de băețĭ prin ținuturĭ și anume: 1 al D-luĭ Terderber, în Botoșanĭ, 2-a al D-luĭ Pepi în Galațĭ, 3 al D-luĭ Edinakevicĭ, în Bacăŭ, 4 al D-luĭ Eavorski în Peatra, 5 al D-luĭ Karl în Bêrlad și 6 a D-luĭ Kvitnisky, în Botoșanĭ.

9 pensionate private de demoazele prin ținuturĭ și anume: 1 al D-luĭ Frici în Peatra, 2 al D-luĭ Copel în Bacăŭ, 3 al D-luĭ Maer la Bacăŭ, 4 al D-luĭ Bitru la Roman, 5 al D-luĭ Scoti în Galațĭ, 6 al D-luĭ Papadopulo la Galațĭ, 7 al Diaconuluĭ N. Ionescu în Peatra, 8 al D-luĭ G. Crudul la Focșanĭ și 9 al D-eĭ Cocea în Fălticenĭ.

2 pensionate evreescĭ de băețĭ în capitală și anume: al D-luĭ Șor și al D-luĭ Isaak Șvalb.

2 pensionate evreescĭ de fete în capitală și anume: 1 al D-luĭ Sircus și 2 al D-luĭ Blumental.

Scólele publice din partea din Basarabia anexată către Moldova.

1 scólă centrală de băețĭ în Bolgrad.

1 scólă de băețĭ în Ismail.

1 scólă de băețĭ în Têrgul Reniĭ.

2 scolĭ de fete și anume 1 în Bolgrad și 2-a la Ismail.

12 scolĭ elementare de prin coloniĭ și anume: 1 la satu noŭ, 2 la Tășbunari, 3 la Volcănescĭ, 4 la Minirlikita, 5 la Erdecburno, 6 la Colibașĭ, 7 la satul Babel, 8 la Slobodia, 9 la Têrgul Kilia, 10 la Vălenĭ, 11 la Frecățeĭ și 12 la Kartal.

136 total.

Ear din statistica publicată în anul trecut 1.857 și coprinsă în memuarul asupra scólelor, la fața 26, numĕrul scólelor publice și private era de 62.

Listă de eleviĭ aflătorĭ în scólele din principat

3.363 la scóle primare de băețĭ.
1.204 la scólele elementare din coloniile bulgare.
1.000 la seminarĭ și la scólele catihetice.
365 la scólele armene.
238 la gimnasiĭ.
615 la scólele și pensionatele private din capitală.
506 la micile scolĭ eclesiastice, unde se învéță cetirea, scrierea și cântările bisericescĭ.
459 la scólele de fete.
342 la scólele și pensionatele private din ținuturĭ.
1.908 scólele sătescĭ, séŭ comunale.
10.000 Iar dupe statistica publicată în anul trecut 1857 și coprinsă în numĕrul asupra scólelor, la fața 26, numĕrul elevilor, carĭ frecuentaŭ scólele publice și private era de 4.244.»

*

Acéstă dare de sémă este fórte complectă, de și cam optimistă, maĭ ales considerând marele deficit financiar de 436.000 leĭ ce exercițiul anuluĭ 1858, aŭ lăsat de plată anuluĭ 1859.

Acest deficit este constatat de președintele consiliuluĭ de miniștri, din anul 1859, în darea de sémă către Divanul ad-hoc din 1859. [1])

Administrațiunea Cneazuluĭ Cantacuzin, în timpul Căĭmăcămieĭ luĭ Vogoride, nu putem dice că n'a fost folositóre scóleĭ: interesat cum era Caĭmacamul să'șĭ facă amicĭ din corpul didactic, el primi nepregătitele propunerĭ ale ministruluĭ séŭ Cantacuzino, în favórea înmulțireĭ de scolĭ de tótă categoria, cu neprevedere de fondurĭ speciale, de personal didactic, material scolar, locale, cărțĭ, etc., ceea ce le compromise existența chiar de a duoa di.

Alegerea Domnitoruluĭ Alex. Ióu I Cuza, la 5 Ianuarie 1859, găsi situațiunea scólelor fórte compromisă și trebui tótă înțelepciunea româneculuĭ și luminatuluĭ guvern al rĕposatuluĭ M. Costachi, pentru ca acea situațiune a scólelor, să se îndrepte și în urmă, nemuritorul în memoria cultureĭ naționale, guvernul luĭ Kogălniceanu, să înzestreze Moldova cu nouĕ și de mare folos instituțiunĭ scolare și culturale, încoronându-le cu creațiunea Universitățeĭ din Iașĭ, la 1860.

*

Dar se cuvine să maĭ spicuim câte ceva din actele anuluĭ 1858, relative la scólele din Moldova.

Restaurarea gimnasiuluĭ și înființarea de scolĭ diverse, aŭ ocasionat următorul referat al unuĭ harnic și iubitor de cultură românéscă, impiegat al scólelor, D. Melidon, provocat de raportul inspectoruluĭ general Veisa:

«Subscrisul luând în de aprópe cercetare devisul propus de D-luĭ inspectorul general, pe lângă raportul sĕŭ No. 82, pentru cheltuelile ce vor cere așeḑămintele de învĕțătură publică, ce urméză a se înființa din noŭ, cu începere de la 1 Septembre viitor, cu căḑutul respect referéză, că dupe calculațiunea făcută, aceste cheltuielĭ, pentru aceĭ duoĭ anĭ d'ântêiŭ, vor fi numaĭ următórele:

Pentru scólele de fete ținutale închirierea localuluĭ, cumpĕrarea mobilațiĭ și cheltuelile trebuitóre pentru restul anuluĭ curent, rĕmân a se acoperi din baniĭ adunațĭ prin subscripțiile înființate de D-luĭ inspectorul în fie-care politie, la revisia ce a făcut, rĕmânênd ca restul unor asemenea subscripțiĭ să se întrebuințeze la zidirea séŭ cumpĕrarea uneĭ case de scólă, pentru care s'a și scris comitetuluĭ de inspecție a regula strîngerea subscripțiilor până la 12 August viitor, și regularea celor de trebuință pentru deschiderea scólelor. Iar cu începere de la 1 Ghenarie, anul viitor, atât chiria, cât și cheltuelile anuale, vor trebui să rĕmânĕ în conta Eforiilor, conform pildeĭ urmate cu tóte scólele primare ținutale, pentru care s'a și dat cuvenitele ordine Eforiilor respective, pentru prevederea prin budgete a unor asemenea sumĭ, miḑlocindu-se acésta și la Ministerul din lăuntru; așĭa dér, în privire, că acum de îndată pentru cele d'ântâiŭ 2 clase nu este nevoe de supleente, casa scólelor va trebui să întâmpine numaĭ salariarea

[1]) Veḑĭ anexa.

uneĭ profesorese pentru fie-care scólă, care pentru 12 scolĭ, ce aŭ a se înființa socotindu-se câte 3.600 leĭ de persónă, alcătuesce o sumă anuală de 43.200 leĭ.

Pentru scólele sucursale de băețĭ, aceea din Cahul va trebui a fi întreținută, conform regulamentuluĭ de Eforie, aceea din Nicorescĭ de obștea têrguluĭ, conform declarațieĭ séle, iar aceea din Leova și Tocenĭ de către proprietariĭ têrgurilor, conform § 16, din așeḑământul scolar; pentru care acestea asemenea s'aŭ înaintat cuvenitele lucrărĭ, rĕmânênd casa scólelor a acoperi salariarea profesorilor, care pe analogia de 3.000 leĭ, dupe pilda altor asemenea scolĭ, va închipui o sumă anuală de 12.000 leĭ.

Pentru colegiul din Bêrlad, Epitropia proprietățeĭ aceluĭ oraș a dăruit o casă încăpătóre, căreia însă 'ĭ trebuesce o reparație în sumă de 43.000 leĭ, dupe devisul făcut.

Pentru acéstă reparație s'a făcut poftire Eforieĭ a o face pe conta sa, de la care încă nu s'a primit hotărâtóre sciință déca primesce séŭ ba; la orĭ-ce cas însă clasa I și a II-a a colegiuluĭ se pot deschide în încăperile scóleĭ primare. Așia dér, casa scólelor nu va avea la început decât salariile a duoĭ profesorĭ trebuitorĭ pentru sciințele in limba română, care pe analoghie de 10.000 leĭ unul, dupe pilda colegiuluĭ din Iașĭ, va alcătui o sumă anuală de 20.000; cât pentru profesorul de limba latină, socotința subscrisuluĭ ar fi a se întrebuința pe profesorul clasuluĭ Codreanu de la scóla primară din Bêrlad, unde nu maĭ cere trebuința de a fi un profesor de limba latină acum când este o catedră latină la colegiŭ. Prin asemenea chip, scóla primară redusă pe piciorul tutulor scólelor ținutale ar înfățișa iconomia lefeĭ unuĭ profesor, care sporită puțin se va da profesoruluĭ latin de la colegiŭ, care va trebui ca să predea tot-d'o-dată și limba francesă, atât la colegiŭ, cât și la scóla de fete din acea politie.

Scóla reală din Galațĭ póte acum de o-dată, pentru ceĭ duoĭ anĭ, ântêiŭ a se așeḑa în coprinsul scóleĭ primare, dupe chiar încredințările D-séle inspectoruluĭ; prin urmare nu va trebui decât salariarea a duoĭ profesorĭ pentru osebitele sciințe, carĭ pe analogie de 8.000 leĭ unul, adecă ceva maĭ puțin decât la colegiŭ, unde eĭ sunt cu 10.000 leĭ, vor cere o sumă anuală de 16.000 leĭ.

Pentru limbile străine, care va fi gréca și italiana, ce sunt limbele comerciale a portuluĭ Galațĭ, se vor întrebuința profesoriĭ astăḑĭ aflătorĭ la scóla primară, unde nu maĭ urmézä acum asemenea trebuință.

Pentru anul I-iŭ, séŭ póte și pentru al II-lea, scóla reală din Iașĭ se va putea deschide în coprinsul colegiuluĭ; prin urmare nu va trebui altă cheltuială, decât salariarea a duoĭ profesorĭ, ca și la Galațĭ, adecă o sumă anuală de 16.000 leĭ; cât pentru limba francesă, eleviĭ pot frecuenta catedra colegiuluĭ.

Dupe o asemenea regularisire, nu va cere trebuința pentru anul ântêiŭ decât de o sumă de 103.200 leĭ, din casa scólelor, pentru ca tóte aceste noue așeḑăminte să pótă funcționa cu începere de la 1 Septembre viitor, care analoghisindu-se numaĭ pe restul de patru lunĭ a anuluĭ curent, până la facerea nouluĭ budget al caseĭ scólelor se reduce numaĭ la suma de 34.400 leĭ.

Șeful secțiuneĭ scólelor, *Melidon.*

Dupe acest referat, s'a făcut raportul din 23 Iunie, cu No. 6.742, către Caimacamul Vogoride, cerênd, în interesul propagăreĭ lumineĭ și a întindereĭ învĕțămêntuluĭ public, a autorisa liberarea în casa scólelor a uneĭ subvenții de 250.000 din casa cleruluĭ, «de-o-cam-dată, ḑice, din § extraordinar, pentru anul curent, iar pentru viitor să se trécă

prin budgetul acelei case.» S'a publicat concurs, pentru 20 August, pentru locurile vacante de profesorĭ şi profesorese şi s'a comunicat prin circularea Eforiilor scolare din oraşele Huşĭ, Focşanĭ, Galaţĭ, Renĭ, Kilia, Cahul, Roman, Bacăŭ, Têrgul-Ocneĭ şi Têrgul-Frumos. Acestuĭ raport dându-i-se de principele Caimacam aprobare, prin resoluţia de la 26 Iunie a. c., s'a comunicat ambilor casierĭ aĭ cultelor şi cleruluĭ, în 28 Iunie, cu No. 7.013 şi 7.014, spre cuvenita regulare din parte-le.

Lista de baniĭ trebuitorĭ pentru înfiinţarea şi susţinerea următórelor scolĭ publice

		Leĭ	Par.
Roman	Inchirierea uneĭ case pentru scóla de fete, cu 5 odăĭ pentru clase, duoĕ odăĭ pentru profesorésă şi o culnie, pentru un an	3.700	—
	Plata uneĭ profesorese	4.400	—
	Plata uneĭ supleante	3.400	—
	Iar întreţinerea scóleĭ peste un an, rĕmâne în conta Eforieĭ, precum şi micile reparaţiĭ de peste an.		
Bacăŭ	Inchirierea uneĭ case pentru scóla de fete	3.700	—
	Plata uneĭ profesorese	4.400	—
	Plata uneĭ supleante	3.400	—
	Iar întreţinerea scóleĭ peste an, în conta Eforieĭ, precum şi micile reparaţiĭ de peste an.		
Têrgul-Ocneĭ	Inchirierea uneĭ case pentru scóla de fete	2.200	—
	Plata uneĭ profesorese	4.400	—
	Plata uneĭ supleante	3.400	—
	Iar întreţinerea scóleĭ peste an rĕmâne în conta Eforieĭ, precum şi micile reparaţiĭ de peste an.		
Vasluiŭ	Inchirierea uneĭ case pentru scóla de fete	2.590	—
	Plata uneĭ profesorese	4.400	—
	Plata uneĭ supleante	3.400	—
	Iar întreţinerea eĭ peste an rĕmâne în comptul Eforieĭ, precum şi micile reparaţiĭ de peste an.		
Focşanĭ	Inchirierea uneĭ case pentru scóla de fete	3.330	—
	Plata uneĭ profesorese	4.400	—
	Plata uneĭ supleante	3.400	—
	Iar pentru întreţinerea scóleĭ de fete din Focşanĭ, ca şi a celor-alte scóle, rĕmâne în comptul Eforieĭ, ca şi micile reparaţiĭ de peste an.		
Galaţĭ	Inchirierea uneĭ case pentru scólă de fete	7.400	—
	Plata uneĭ profesorese	6.000	—
	Plata uneĭ supleante	4.500	—
	Iar întreţinerea scóleĭ peste an rĕmâne în comptul Eforieĭ, ca şi micile reparaţiĭ de peste an.		

		Leĭ	Par.
Ismail	Inchirierea uneĭ case în comptul Eforieĭ din aceĭ 12.000 leĭ.		
	Plata uneĭ profesorese	6.000	—
	Plata uneĭ supleante	4.500	—
	Iar întreţinerea scóleĭ peste an rĕmâne în comptul Eforieĭ, ca şi micile reparaţiĭ de peste an.		
Reniĭ	Inchirierea uneĭ case pentru scólă de fete	2.400	—
	Plata uneĭ profesorese.	4.400	—
	Plata uneĭ supleante	3.400	—
	Iar întreţinerea scóleĭ peste an precum şi micile reparaţiĭ, rĕmân pe comptul Eforieĭ.		
Chilia	Inchirierea uneĭ case pentru scólă de fete	2.400	—
	Plata uneĭ profesorese.	4.400	—
	Plata uneĭ supleante	3.400	—
	Iar întreţinerea scóleĭ peste an precum şi micile reparaţiĭ din cursul anuluĭ, rĕmân în sarcina Eforieĭ.		
Cahul	Inchirierea uneĭ case pentru scólă de fete	1.500	—
	Plata uneĭ profesorese, scólă sucursală.	4.000	—
	Plata uneĭ supleante, nu trebue.		
	Iar întreţinerea scóleĭ primare precum şi micile eĭ reparaţiĭ de peste an, rĕmân în comptul Eforieĭ.		
Huşiĭ	Inchirierea uneĭ case pentru scólă de fete	3.000	—
	Plata uneĭ profesorese	4.400	—
	Plata uneĭ supleante	3.400	—
	Iar întreţinerea scóleĭ precum şi micile reparaţiĭ din cursul anuluĭ, rĕmân în comptul Eforieĭ.		
Têrgul-Frumos	Inchirierea uneĭ case pentru scólă de fete, se dăruesce de têrg.		
	Plata uneĭ profesorese	4.400	—
	Plata uneĭ supleante, nu trebue.		
	Intreţinerea eĭ, cum şi micile reparaţiĭ din cursul anuluĭ, rĕmân în sarcina Eforieĭ.		

Cumpĕrarea mobilaţieĭ la fie-care din aceste scóle, o-dată pentru tot-d'a-una, câte 1.000 leĭ pentru fie-care scólă . . . . 12.000 —

Scolĭ de băeţĭ carĭ sunt de înfiinţat

		Leĭ	Par.
Cahul	O scólă primară sucursală, cu duoĕ clase.		
	Plata chirieĭ localuluĭ.	1.500	—
	Plata profesoruluĭ	4.000	—
	Iar întreţinerea scóleĭ va rĕmânea în sarcina têrgoveţilor.		
Têrguşorul Toceni	O scólă sucursală, duoĕ clase.		
	Plata chirieĭ localuluĭ.	500	—
	Plata profesoruluĭ	3.000	—
	Iar întreţinerea eĭ peste an, pe comptul satuluĭ.		

		Leĭ	Par.
Têrguşorul Leova	O scólă sucursală cu două clase.		
	Plata chirieĭ localuluĭ	500	—
	Plata profesoreluĭ	3.000	—
	Iar întreţinerea eĭ va rĕmânea în comptul sătenilor aceluĭ Têrguşor.		
Têrguşorul Nicorescĭ	Chiria caseĭ se va putea plăti de către boeriĭ din acest têrguşor, potrivit înscrisuluĭ lor.		
	Plata profesoreluĭ	3.000	—
	Intreţinerea scóleĭ peste an, cu tóte cele trebuinciόse . .	2.500	—

Plata a câte un profesor de limba francesă în acele 15 scóle primare de băeţĭ, câte duoĕ ore şi duoĕ ore pe ḑi în limba francesă în scólele primare de fete . . . . 60.000 —

Scóla reală din Iaşĭ

Plata a duoĭ profesorĭ, unul pentru gramatica română, istoria, geografia, aritmetica şi altul pentru desemn şi sciinţe naturale . . . . 20.000 —

Un profesor pentru limba francesă. . . . . 6.000 —

Chiria localuluĭ scóleĭ . . . . 12.000 —

Plata servitorilor şi acelor trebuitóre întru ţinerea scóleĭ, peste an . . . 6.000 —

Scóla reală din Galaţĭ asemenea celeĭ din Iaşĭ . . . . 44.000 —

Gimnasiul din Bêrlad

Plata a duoĭ profesorĭ pentru obiectele, carĭ se predaŭ în limba română, în anul ântêiŭ. . . . . 16.000 —

Un profesor pentru limbile latină şi francesă . . . . 6.000 —

Intreţinerea scóleĭ peste an . . . . 4.000 —

Bine ar fi ca pentru tóte scólele publice din Moldova să existe profesorĭ de desemn, musica vocală şi gimnastică, precum există în Prusia.»

Apoĭ, de aci în urma acestuĭ proiect desiderat al inspectoruluĭ scolar, şi a aprobăreĭ Prinţuluĭ Caimacam a sumeĭ de 250.000 leĭ, de care am vorbit maĭ sus, se vĕd în rĕsfoirea dosaruluĭ, o mulţime de petiţiunĭ de bărbaţĭ, femeĭ cu atestate, şi câte şi maĭ câte, pentru ocuparea acestor catedre de profesorĭ şi profesóre, pentru care s'a publicat concurs la 20 August; şi dupe aprecierea meritelor ce aŭ probat la concurs, se vĕd în dosar ordine date pentru numirea lor pe la locurile vacante. [1])

*

O numire curiósă făcută de Caimacamul Vogoride şi Cneazul Cantacuzino în administraţiunea scólelor, la 27 Iunie 1858, este aceea a profesoruluĭ Malgouverné în postul noŭ de revisor al scólelor. Malgouverné care desorganisase, în favórea sa, în ultimiĭ anĭ aĭ Domnieĭ luĭ Sturdza şi apoĭ sub Grigore Ghica, părăsise ţéra neîmpăcat cu opiniunea publică românéscă ; în vremile tulburĭ din urmă, se reîntorsese în Iaşĭ şi deschisese o prăvălie de mode pe numele soţieĭ séle.

[1]) **Dosarul No. 403 din 1858.**

In ḑilele de agitaţiune a corpuluĭ didactic în contra luĭ Laurian, Malgouverné caută să se amestece în vălmăşag şi acum ca membrul comisiuneĭ de cercetare, apoĭ ca profesor în gimnasiul redeschis, dupe liniştirea turburărilor, 'l vedem în Iunie devenit revisor scolar! [1])

In Iunie 1858, Malgouverné e însărcinat de Ministrul Cantacuzino să asiste la examenele liceuluĭ. Acum Malgouverné reintră în rolul sĕŭ vechiŭ de critic al scóleĭ române. In unul din rapórtele séle ḑice Ministruluĭ, că se învéţă rĕŭ în liceŭ, că profesoriĭ se adresézä numaĭ la memorie «je ne crois pas ce procédé didactique de nature à donner de la virilité à l'intelligence des élèves dont le jugement et la réflexion auxquels devrait principalement s'adresser le professeur, ne reçoivent ainsi qu'un médiocre degré de culture.»

La ce bun acest inspector ale căruĭ intenţiunĭ ostile pentru scóla română eraŭ cunoscute? Un inspector general era în persóna luĭ T. Veisa. Acestuia i se dete egalmente instrucţiunile următóre:

1) Să inspecteze pe profesorĭ şi a le constata capacitatea şi progresele elevilor;

2) Să aibă în vedere că religia străbună predomină;

3) Să caute locale prin oraşele unde nu sunt încă scolĭ de fete;

4) Să însemneze vêrsta elevilor din scolĭ; să stărue la comitete şi prin ele la părinţĭ, ca să 'şĭ trimită copiiĭ la scólă, décă aŭ 7 anĭ împlinițĭ;

5) Să activeze intrarea la visterie a subvenţiunilor scóleĭ de arte de la Eforiĭ;

6) Pentru părţile Basarabieĭ să dea raport de starea scólelor:

«Te veĭ sârgui ca programul ce a fost dupe sistemul rosian să fie reformat dupe legile scolare ale ţĕreĭ nóstre.

Veĭ înfiinţa 4 clase primare în Ismail.

Cât pentru scóla centrală din Bolgrad, pentru care s'a dat hrisov deosebit, veĭ convinge pe bulgarĭ, că aŭ interes a sci românesce şi veĭ introduce acéstă limbă în clasele superióre. *Limba bulgară este lăsată la clasele primare, dér şi limba română este obligatorie.*

Acésta este o concesiune mare dobândită de patriotica resistenţă a Consiliuluĭ scolar din Iaşĭ, de a se da aşia ḑiselor coloniĭ bulgărescĭ din Basarabia, hrisovul, cu privilegiile ce le acorda Vogoridi, hrisov ce dăm în anexă. [2])

O altă obligaţiune a inspectoruluĭ Veisa era de a stărui să se pótă deschide, la 1 Septembre 1858, clasa I gimnasială în Botoşanĭ, Bêrlad, Galaţĭ şi Focşanĭ, cum şi de a stărui ca să se clădéscă locale acestor scolĭ din baniĭ ce se vor aduna prin subscripţiune, materialul de lemnărie avênd a se da din pădurile Statuluĭ.

Curată ilusiune! [3])

*

La venirea la tronurile ambelor ţĕrĭ, în 5 Ianuarie 1859, a Domnitoruluĭ Alexandru Ión I Cuza, începe epoca memorabilă a scólelor din Moldova.

Maĭ ântêiŭ, eată cum şeful de cabinet M. Costachi, dă sémă de starea în care Căĭmă-

---

[1]) Veḑĭ anexa.

[2]) Veḑĭ anexa.

[3]) Dosarul No. 1.161 din 1858, archiva Ministeruluĭ scólelor din Moldova.

cămia lui Vogoride a lăsat scólele și de lucrările sĕvîrșite de guvernămêntul noului Domnitor în anul 1859: [1])

«Precum în ordinul material, financele sunt Nervul societăței, pe atâta în ordinul moral și intelectual, Religia și instrucția publică sunt sufletul uneĭ națiĭ. Décă tóte ramurile administrațieĭ publice aŭ fost parali ate, cu cât maĭ mult cultul și instrucția publică, al căruĭ progres este subordonat liniștei și stabilităței, aŭ trebuit să se resimtă de luptele trecutuluĭ, de lungul provisoriŭ ce a trecut asupra țĕreĭ. Către aceste influințe excepționale, aŭ venit apoĭ a apĕsa asupra ambelor acestor ramurĭ și următórele împregiurărĭ:

Așia la scolĭ: un deficit de 436.000 leĭ, ce exercițiul anuluĭ 1858 a lăsat de plata anuluĭ 1859, adusese scólele în cea maĭ grea crisă materială, făcêndu-le o adevĕrată sarcină și pentru stat și pentru profesoriĭ publicĭ de tóte gradele. Profesoriĭ nu primiseră salariile la începutul anuluĭ 1859, pe câte 6 séŭ 8 lunĭ din anul 1858; internatele eraŭ amenințate de disolvare, lipsite fiind de ḑilnica cheltuială; scólele de la o-laltă, sub influința tristă a budgetuluĭ, eraŭ paralisate și în sistemele de învĕțătură, lipsite fiind de personal, unele de programele sistematice; și maĭ presus de tóte, sub o absolută lipsă de cărțĭ scolastice pentru tóte gradele. Așia: paralisie în acțiunĭ din causa deficituluĭ, paralisie din necomplectarea sistemelor și a personalului; către aceste numeróse și presante reclamărĭ din tóte părțile țĕreĭ de a li se da scolĭ, de care atâta este legată adevĕrata regenerare a patrieĭ. Iată tabloul exact al acestuĭ important serviciŭ cu începerea anuluĭ 1859.

Guvernul, preocupat maĭ 'nainte de tóte, a restatornici echilibrul între veniturĭ și cheltuelĭ și ordinea în întrebuințarea avereĭ publice, nu numaĭ că deficitul de 436.000 leĭ, s'aŭ acoperit, dar încă anul 1860 află o reservă în casele Ministeruluĭ de 994.997 leĭ, 88 banĭ.

Décă de la aplicarea uneĭ noue direcțiunĭ pentru instrucțiunea publică, nu se pot, dupe un an, constata încă resultate însemnătóre, totușĭ ele se anunță bine, secondate fiind astă dată, sistemele pentru tóte gradele de învĕțătură, de un personal mult maĭ complect decât în trecut, cât și de un maĭ mare deposit de cărțĭ scolare, a căror lipsă îngreuna predarea celor maĭ elementare cunoscințe.

Resultatele acestor îmbunătățirĭ, vor fi maĭ evidente din următórele cifre statistice: În 1858, învĕțătura publică numĕra 75 de scolĭ, cu 5.936 de scolarĭ, în cât suma totală a cheltuelilor aceluĭ an, împărțită prin numĕrul scólelor, dedea de fie-care scólă: 24.000 leĭ; în 1859, numĕrul scólelor s'a sporit la 117 și împoporarea lor la 8.700, iar costul de fie-care scólă în genere aŭ scăḑut la suma de 14.000 leĭ.

Instrucția elementară, temelia adevĕrateĭ nóstre regenerărĭ naționale, aŭ atras tótă îngrijirea guvernuluĭ. Cu tóte pedicele ce resultă din nepreviderile legeĭ în vigóre a instrucțieĭ publice, totușĭ guvernul póte anunța Adunăreĭ, înființarea în 1859 a 25 scolĭ sătescĭ, în care pe tótă ḑiua împoporarea sporesce, constatându-se cu plăcere, că pe când cu câțĭ-va anĭ în urmă, în scólele primare din capitală, de maĭ mult timp înființate, nu eraŭ maĭ mult decât până la 30 scolarĭ, în unele din scólele sătescĭ de abia deschise, numĕrul lor s'aŭ urcat până la 40—50.

Décă însă acest important ram al instrucțiuneĭ publice n'a primit încă tótă desvĕlirea și intinderea dorită, este că înființarea scólelor sătescĭ nu se póte urmări de guvern,

---

[1]) Acéstă dare de sémă o făcuiŭ eŭ, lucrând cu rĕposatul Manolache Costache Epureanu, în casa ce locuiam în strada Milo la Iașĭ.

cu succes, până maĭ ântêiŭ nu se vor pregăti învĕţătorĭ, a cărora instrucţie şi maĭ presus de tóte educaţia morală, să fie garanţiĭ solide pentru crescerea junimeĭ române, în respectul legeĭ şi al datoriilor către patrie.

Pentru acest scop, guvernul pe de o parte va supune adunăreĭ proiect pentru organisarea urgentă de scolĭ normale, carĭ să devină pepiniere de învĕţătorĭ capabilĭ, pentru tóte gradele de insrucţiune, şi din care guvernul să pótă alege pe conducĕtoriĭ tinerimeĭ sătescĭ; iar pe de alta, spre a înlesni aplicarea acestuĭ proiect, Ministerul în conformitate cu reglementul instrucţiuneĭ publice, sub un control şi o priveghere seriósă, aceea ce lipsea cu totul în trecut, aŭ trimis în străinĕtate şése junĭ, la studiile speciale, reclamate maĭ ales de asemenea scolĭ.

Invĕţătura de gradul al 2-lea, mărginită la începutul anuluĭ 1859, maĭ mult în gimnasiul din Iaşĭ, s'a întins în acest an, prin deschiderea claseĭ I gimnasială din Botoşanĭ şi a uneĭ a 2-a clasă la gimnasiul din Bèrlad, spre a se putea ast-fel maĭ cu grăbire pregăti scolarĭ pentru scólele speciale, precum : facultatea juridică, care peste câte-va lunĭ va da un ântêiŭ rênd de amploiaţĭ pentru magistratură, scóla militară, acea de geniŭ, etc.

Educaţia secsuluĭ femeesc s'a pus de guvern sub îngrijirea şi inspecţiunea supremă a MărieĭSéle D-neĭ Elena. Acéstă mĕsură, pe lângă că garantéză guvernuluĭ o solicitudine generósă pentru moralitatea junimeĭ şi o controlă seriósă pentru progresul eĭ, aŭ deşteptat tot-odată în damele nóstre române, dorinţa de a contribui la educaţia secsuluĭ femeesc. Un orfelinat s'a format în Galaţĭ, sub patriotica iniţiativă şi direcţiune a D-nelor : A. Ghica, C. Ventura, N. Vlasto, Celestina Scoti, E. Gerbolini, P. Răducanaki şi P. Fotti; şi ajutorurĭ însemnătóre se adună din tóte părţile pentru o faptă atât de filantropică.

In anul 1859, prin concursul Ministeruluĭ şi iniţiativa orăşenilor din Bacăŭ, Roman, Fălticenĭ, Galaţĭ, s'aŭ maĭ înfiinţat scolĭ pentru fete şi în aceste politiĭ.

O scólă specială, care în Moldova de la a eĭ înfiinţare şi până astăḑĭ, o mărturisim cu părere de rĕŭ, a mers tot scăḑênd şi abătêndu-se de la importanta sa destinaţie, a fost scóla de meseriĭ. Defectuósa metodă de întreprindere, cu care acéstă scólă se ţinu până la 1858, a făcut pe guvernul din acel timp să cadă (vrênd, credem a face maĭ bine) în o grea complicare, de ale căreia consecinţĭ a pătimit tot guvernul actual. Silit a respecta hotărîrile maĭ de 'nainte date în acéstă cestiune,—hotărârĭ în parte şi aplicate,— şi spre a nu primi asupră'şĭ o rĕspundere străină, guvernul a fost paralisat în tótă îmbunătăţirea ce a dorit a introduce la acéstă scólă.

Totuşĭ însă, guvernul s'a îngrijit a garanta pe cât maĭ mult pe minister în contra eventualelor pagubĭ ce ar putea resulta din acele încheerĭ; şi până la cercetare de către Adunare a proiectuluĭ de reorganisare a scóleĭ de meseriĭ spre a nu rĕmâne maĭ mult timp fără de scop întreţinerea de către municipalităţĭ, a tinerilor scolarĭ, atelierele eĭ s'aŭ redeschis şi astăḑĭ se află în stare lucrătóre.»

Din semile oficiale se constată un deficit maĭ mare chiar decât cel anunţat în expunere de D. Manolache Costache, către Cameră. Acest deficit pe 1858, a fost de 544.143 leĭ, şi plus o datorie de 126.000 de plătit în 1859, pentru desfiinţarea contractuluĭ întreprinḑĕtoruluĭ scóleĭ de arte din Iaşĭ, lăsând a ḑice, că profesoriĭ nu eraŭ plătiţĭ pe câte 6 lunĭ trecute.

Venitul total de 1.500.000 leĭ, iar spesele neapĕrate numaĭ pentru starea de faţă, la

finea anuluĭ 1858, se urcă la 1.000.600 leĭ, necoprin̦ĕndu-se sumele arĕtate maĭ sus de 840.143 leĭ.

Guvernul cel noŭ, cere decĭ pe 1859, un budget normal de 3.034.458. Un budget normal însă nu se capĕtă de la Cameră decât pe 1860.

Pe 1859, consiliul de miniştri decide a se urma cheltuelile cu baniĭ din casa cleruluĭ, pentru tóte condeile din noŭ înfiinţate sub Căĭmăcămia Vogoridi, condeie arĕtate anume în lista anexată aci. [1])

Dér creaţiunile din 1858, necesitară, pentru a fi continuate, adăugirĭ de spese în 1859. Divanul ad-hoc al Moldoveĭ nu are timp a se ocupa cu noul budget pe 1859, şi decĭ adăugirile impuse nouluĭ guvern prin starea de lucrurĭ din 1858, cum şi cele ce însuşĭ le a socotit indispensabile, continuă a se preleva din venitul averilor mŏnăstirescĭ şi a mŏnăstireĭ Mavromolul a căruĭ moşie a fost trecută la scolĭ.

*

Să venim acum a ne ocupa maĭ în de aprópe de fie-care ram scolar.

Din însăşĭ darea de sémă a Cneazuluĭ Cantazino, am vĕd̦ut scólele înfiinţate în 1858, fie de băeţĭ, fie de fete.

Principala preocupaţiune a fost organisarea scólelor din porţiunea din Basarabia cea reîntórsă patrieĭ dupe 45 anĭ de înstrăinare.

In 1857, Petru Constandache, cu raportul No. 5, din Martie 20, propune Departamentuluĭ bisericesc următórele lucrărĭ pentru scólele din Basarabia:

«In urma şi a altor repetitóre cererĭ din partea acestuia s'a luat disposiţiĭ prin înţelegere cu Departamentul din lăuntru şi cel de finance şi s'a statuit trimiterea de 25 profesorĭ trebuitorĭ în Basarabia şi cerĕndu-se sciinţa institutuluĭ preparatoriŭ, pentru profesoriĭ scólelor sătescĭ, i-a recomandat un numĕr de 14, pe care Ministerul cultuluĭ, cu adresa No. 5.326, din luna luĭ August, anul 1857, i recomandă la Ministerul de finance, ca să 'ĭ trimită pe la locurile cuvenite, iar pentru 11 de aceştĭ profesorĭ ce maĭ trebuesc pentru complectarea numĕruluĭ, s'a luat disposiţiĭ, d̦ice acel Minister, în adresa sa, a se publica concurs, încheindu'şĭ adresa cu recomandarea supliceĭ celor 14 de acum recomandaţĭ profesorĭ, ca să aĭbă în vedere scumpetea lucrurilor de hrană în locurile unde se trimit şi să li se sporéscă léfa, măcar până la 200 carbóve pe an, fiind prea puţină suma de 120 carbóve pe an ce li s'aŭ închipuit; de asemenea să li se dea cele trebuitóre scólelor pe unde se trimit, precum şi lemne, lumînărĭ şi argatul trebuitor, cum şi hrana necesară pentru transportarea lor pe la locurile ce li se vor destina.

A scris şi tipografieĭ «Buciumuluĭ român», ca ea din cărţile cumpĕrate de Minister, să 'ĭ trimită 700 abecedare şi tot atâta numĕr de caligrafiĭ.

Patru profesorĭ la Ismail, şi câte unul pentru fie-care politie orĭ pe unde se aflaŭ scóle elementare precum: Renĭ, Cahul, Leova, Kilia, prin tóte coloniile bulgare şi în treĭ sate din domeniile Statuluĭ, spre a se forma scriitorĭ pe la cancelariile sătene; dintre aceste scolĭ numaĭ în Bolgrad şi prin câte-va sate ale coloniştilor bulgarĭ se află în fiinţă, iar tóte cele-l-alte, precum s'a d̦is maĭ sus sunt desfiinţate.

Bolgradul fiind supus osebitelor privileghiurĭ abia şi chiar acum are o scólă mixtă, nicĭ primară nicĭ elementară, compusă din doue clase şi un singur profesor; prin acele

[1]) Ved̦ĭ anexa.

46 sate ale coloniștilor bulgarĭ se află câte-va scóle, cu profesorĭ plătițĭ de către obștiile sătene și carĭ predaŭ în limba rosiană. Scóla din Bolgrad posedéză un fond îndestul de însemnător, încât peste cât-va timp s'ar putea înființa chiar un gimnasiŭ și un internat. Subscrisul înțelegêndu-se cu notabiliĭ din Bolgrad, toțĭ în unanimitate, i aŭ declarat, că déca guvernul Moldoveĭ le ar îngădui să predea catechismul și tot ce se atinge de religiune în limba lor națională, eĭ se obligă pe conta lor a înființa o scólă maĭ sistematică, dupe programul ce li s'ar trimite de Onor. Departament, cu profesoriĭ trebuitorĭ, carĭ să predea tóte obiectele afară de religiune în limba română ; tot asemenea și prin cele-l-alte coloniĭ bulgare.

Acestea, fiind lămuririle culese de prin tóte satele aflătóre în acéstă parte a Basarabieĭ reîntrupată cu Moldova, subscrisul socóte de datorie a substerne în privirea viitóreĭ reorganisărĭ a scólelor următórele :

1) In Cahul séŭ Frumósa, o politie principală a districtuluĭ de asemenea numire și în care cea maĭ mare parte din locuitorĭ sunt românĭ, se va putea înființa o scólă primară întocmaĭ dupe sistema scólelor primare din Moldova; de la sine se înțelege, că clasa elementară dupe metodul lancastric séŭ mutual va fi basa aceleĭ scóle, până când gradat se vor forma acele patru clase;

2) In Ismail, asemenea o politie a districtuluĭ de aceeașĭ nnmire și în coprinsul căreea cea maĭ mare parte din locuitorĭ sunt: rosienĭ, bulgarĭ și grecĭ, se va înființa, déca midlócele vor îngădui, o scólă primară și una reală, în care pe lângă obiectele ce se vor preda în limba națională, să se introducă dupe limba latină, gréca, modernă și rosiană; acéstă mĕsură va încuragia forte mult pe neguțătoriĭ din Ismail și pe toțĭ locuitoriĭ districtuluĭ, carĭ nu vor maĭ fi nevoițĭ de a trimite pe fiiĭ lor în Rusia pentru îndeplinirea studiilor;

3) In cele-l-alte politiĭ și sate ale domeniilor Statuluĭ, precum: Reni, Leova, Chilia, Tuzla, Caramahmet, Hadgicurtu, Cismea, Gălileșci și Zolocarĭ, se vor putea înființa scolĭ elementare, dupe sistemul maĭ sus citat, îndatorindu-se la întêmplare de lipsă de profesorĭ chiar pe preoțiĭ séŭ diaconiĭ românĭ, ce vor fi capabilĭ, cu salariŭ hotărit de onor. Departament și plătit din dările locuitorilor, precum aŭ fost sub guvernul rosian;

4) Tóte casele trebuitóre pentru aședarea scólelor, cheltuiala întrețineriĭ lor și efectele necesariĭ, vor fi pe conta Eforiilor ce urméză a se restatornici în fie-care politie și cu care subscrisul înțelegêndu-se, va grăbi cât maĭ curênd executarea înființăreĭ scólelor în acéstă parte a Basarabieĭ moldovene, unde se simte fórte mare trebuință de învĕțătura limbeĭ naționale.

Acestea expuindu-le cu respect cunoscințeĭ Onor. Departament, subscrisul rezemat pe încrederea, cu care în curs de 10 anĭ al serviciuluĭ sĕŭ în ramul scolastic, tot-d'a-una l'a onorat, nu va pregeta de a întrebuința și astă dată tot acelașĭ zel și activitate pentru încuragiarea și rĕspândirea învĕțătureĭ naționale, de care acum de 45 de anĭ, acéstă nefericită parte din teritoriul vechiŭ al Moldoveĭ a fost de tot lipsit. Rĕmâne dér ca Onor. Departament să bine-voiască a chibzui, cum va găsi de cuviință trimiterea profesorilor trebuitorĭ, nu maĭ puțin și un deposit de cărțĭ scolastice, prin tóte politiile citate, iar maĭ cu osebire abecedare române și modele de caligrafie, care sunt neapĕrate pentru scólele elementare.

P. Constandache.

No. 50. 1857, Martie 20.

I. Ionescu, fiind dregĕtor al coloniilor din Basarabia, cere Ministrului de finance în 11 August 1857, cu raportul No. 2.346, ca să midlocéscă la Ministerul de culte să se trimită 25 de învĕţătorĭ sătescĭ din scóla preparandală, pentru ca la 1 Septembre 1857, să încépă scólele din coloniĭ.

Ión Ionescu, cu mult patriotism cere scolĭ românescĭ prin coloniile chiar bulgărescĭ şi arétă că «posiţia ce coloniştiĭ daŭ învĕţătorilor de sate este fórte frumósă şi cât se póte de rĕsplătită.»

La 14 August acelaş an, I. Ionescu, cerca o profesóră de limba românéscă la scóla de fete din colonia Bolgrad.

Asemenea frumóse stăruinţe ale D-lor Constandaki, Ión Ionescu, nu ni se par că plăceaŭ mult guvernuluĭ luĭ Vogoridi. Acesta ţinea să placă Rusieĭ şi deci în loc să favoriseze scóla română în Basarabia, plécă ureche favorabilă la intenţionatele rĕŭ pentru limba română, cererĭ ale coloniştilor bulgarĭ.

De aceea în loc de a trimite imediat învĕţătoriĭ ceruţĭ, Cneazul Cantacuzin, publică un inutil concurs pentru scólele de înfiinţat în Basarabia, iar pe sub mână favoriséză, décă nu inteţesce pe bulgarĭ, a cere recunóscerea de către guvernul Moldoveĭ a pretinselor priveleghiĭ ce le ar fi avut sub muscalĭ.

Aceste machinaţiunĭ se termină cu faimosul hrisov al luĭ Vogoridi, din 10 Iunie 1858, [1]) în contra căruia a protestat atât de energic Consiliul scólelor din Iaşĭ.

Scóla primară din Ismail, se înfiinţéză la 1 Aprilie 1858, iar în 1 Septembre acelaşĭ an, tot acolo se înfiinţéză şi o scólă de fete.

In 1858 la Ismail, eraŭ 56 elevĭ, iar în 1859—1860, se urca cifra la 96.

Scóla din Renĭ se înfiinţéză la 29 Iunie 1858. [2])

La Cahul în 1 Septembre 1858, se deschide scóla.

Scolĭ elementare, graţie energiceĭ stăruinţe a luĭ Ión Ionescu, se deschid chiar în Octombre, anul 1857, în vre-o duoĕ localităţĭ, şi anume: în Colonia Babele, la 21 Septembre 1857, [3]) şi în Colonia Cismecheoĭ, la Noembre 1857. [4])

Numaĭ în aniĭ următorĭ 1858, şi maĭ ales de la 1859 înainte, se înfiinţéză tóte scólele necesare în Basarabia.

Scólele din Coloniĭ avură o sórtă dificilă, căcĭ fiind întreţinute cu fondurĭ din casa coloniilor, Comitetul din Bolgrad făcea ḑile rele învĕţătorilor românĭ.

Numaĭ graţie energieĭ unuĭ Petre Costandache, a unuĭ I. Ionescu, şi maĭ apoĭ a unor energicĭ revisorĭ ca Pavlov, orĭ a unor comitete de inspecţiune ca acel în care era onor. D. Gabriel Teodoru Avineanu, judecător la Cahul, s'a putut în parte măcar realisa scopul cultural românesc în Basarabia, până la ḑiua neaşteptateĭ şi nedrepteĭ sale noue răpirĭ de la România. D. Avineanu a fost maĭ mult timp mâna dréptă a Ministeruluĭ instrucţiuneĭ publice în Basarabia.

---

[1]) Veḑĭ anexa.

[2]) Dosarul No. 1.256 şi 388.

[3]) Dosarul No. 1.268

[4]) Dosarul No. 1.266.

*

Din faptele cu referinţe la scólele primare din restul Moldoveĭ, înregistrăm aci următórele, pentru aniĭ 1855—1859 :

In 1856, sub Căimăcămia luĭ Balş, Asaki activéză organisarea uneĭ scóle preparande, cu adăogire de studiĭ practice agricole. Tot o-dată cere Sfatuluĭ, ca în contractele de arendare a moşiilor mönăstirescĭ, să se prevadă sume maĭ marĭ pentru dotarea scólelor ce se vor constitui şi pentru léfa invĕţătorilor.

Dăm în anexe aceste acte din 1856 şi 1857. [1]

La 9 Maiŭ 1858, continuă aceste lucrărĭ prin raportul ministerului instrucţiuneĭ publice către Caimacamul Vogoridi, No. 4.660. Se cere autorisare : a numi învĕţătorĭ nu numaĭ din preparandă, ci şi dintre preoţĭ şi diaconĭ, décă nu sunt preparandĭ gata [2]; a plăti lefile învĕţătorilor sătescĭ (de 2.400 leĭ pe an şi osebit 300 leĭ spesele întreţinereĭ scóleĭ) din venitul cleruluĭ, până ce se vor fi trecut aceste sume în contractele nouilor arendaşĭ ; Consiliul scolar să fie provocat a pregăti programa preparandeĭ, orariul şi manualul didactic necesar.

Se anexéză şi jurnalul din 4 Iulie 1858, prin care Consiliul scólelor îndeplinesce cererile de maĭ sus, şi constată că la examenul preparanḑilor scolariĭ din lista anexată aŭ rĕspuns prea bine dupe manualul metodic ce li s'a propus de D. profesor Velini. Consiliul propune numirea celor 14 absolvenţĭ aĭ preparandeĭ la nouele scolĭ sătescĭ.

In lista anexată se póte vedea şi numele primelor scolĭ sătescĭ înfiinţate cu preparanḑĭ.

Catalogul preparanḑilor carĭ s'aŭ examinat la 1 Iulie 1858

No. curent	FAMILIA ŞI NUMELE	Metodica şi pedagogia	Caligrafia	Purtarea	Unde s'aŭ rĕnduit profesorĭ
1	Borcea Ioane	E. E.	E. E.	I.	Brăesci
2	Bobescu George	H. E.	E. E.	I.	
3	Donea Irimia	bolnav A.	E. E.	I.	Păltinişu
4	Istrat Constantin	I. E.	E. E.	E.	
5	Corivan Nicolae	bolnav A.	E. E.	I.	
6	Florescu Ioane	I. E.	E. E.	E.	
7	Scarlat Constantin	I. I.	E. E.	I.	R.-Roman
8	Bondescu Lupu	E. E.	E. E.	E.	Boróea
9	Brădeanu Pandele	E. E.	E. E.	I.	Stălinesci
10	Kiriţă Constantin	E. E.	E. E.	I.	
11	Mardare George	E. E.	E. E.	E.	Cordăreni
12	Antoniu Ioane	E. E.	E. E.	E.	Răchiteni
13	Dascalescu Demetru	E. E.	E. E.	E.	Harmanesci
14	Simionescu George.	E. E.	E. E.	E.	Costuleni

Doctorul A. Velini, director şi profesor. Membriĭ consiliuluĭ: *V. A. Urechiă. Doctorul Apostoleanu. T. Zăhărescu. Barnuţiŭ. Suciu. G. Ionescu Iconomu.*

[1]) Veḑĭ anexa.
[2]) Veḑĭ anexa.

In 10 August 1857, comunitatea tĕrguluĭ Herța, rógă pe Departamentul instrucțiuneĭ publice să li se facă scólă, căcĭ ea se obligă a da localul și lemnele.

Ministrul de atuncĭ la scolĭ, Burki, face în 2 Noembre 1857, raport la Caimacamul Vogoridi, și el aprobă deschiderea scóleĭ în anul următor.

In adevĕr, la 21 Ianuarie 1858, sosesce la Herța institutorul A. Sava. [1])

Scóla deschisă cu 37 de elevĭ, avu în 1860 scolarĭ 65.

Din 1857 este scóla din Panciu.

In August 1858, cer scólă primară și locuitoriĭ din Burdujenĭ. Acésta se înființă în Octombre acelașĭ an [2]).

Scóla înființată la Tĕrgul-Neamțuluĭ cu fondurile mŏnastireĭ Neamțuluĭ, continuă a funcționa avênd și un internat, și cu budgetul următor:

Budgetul scóleĭ primară din Țĕrgul-Neamțuluĭ, cu un internat de 18 elevĭ, pe timp de la 1 Septembre 1856, până la 1 Ianuarie 1857

Sume generale Leĭ	B.	Sume speciale Leĭ	B.	CHELTUELILE
				§ I.
12.033	40	—	—	Cheltuelile claselor primare, însă:
		2.833	40	D-luĭ Iosif Patrice, director și profesor de limba latină.
		1.666	80	Profesorul de rugăciunĭ pentru tóte clasele.
		1.333	40	» claseĭ I-a.
		1.500	—	» » a II-a.
		2.000	—	» » a III-a.
		2.000	—	» » a IV-a.
		200	—	Un rândaș.
		500	—	Cheltuelile extra-ordinare.
		12.033	40	
				§ II.
6.032	—	—	—	Cheltuélile internatuluĭ cu 18 elevĭ, însă:
		4.000	—	Cheltuiala ținereĭ a 18 elevĭ.
		500	—	Un pedagog și repetitor.
		296	—	Stolnic și sufragiŭ.
		240	—	Douĭ rândașĭ.
		200	—	Bucătariŭ.
		296	—	O spălătoriță ce va fi și la infirmerie.
		500	—	Cheltuelile extra-ordinare.
		6.032	—	
				NB. Șépte stânjenĭ lemne să se dea în natură.
18.065	40			

Adecă: Opt-spre-ḑece miĭ, șése-ḑecĭ și cincĭ leĭ, patru-ḑecĭ banĭ, cursul piețeĭ, cuprind în total cheltuelile.

G. Asaki.

[1]) Dosarul No. 1.224 și 358, archiva ministeruluĭ de culte.

[2]) Dosarul No. 63 și 1.290, archiva ministeruluĭ de culte.

La 29 Octombre 1859, se înfiinţéză a doua scólă de băeţi la Bacăŭ, cu 60 scolarĭ.

Scóla primară din Dorohoiŭ primesce în 10 Septembre 1858, o donaţiune importantă de la rĕposatul Căminar D. Vêrgolicĭ; acesta 'şĭ lasă averea pentru ajutorul unor copiĭ din scóla publică.

Scóla primară din mŏnăstirea Vorona este fórte importantă, căcĭ în 1858, numĕră 220 de scolarĭ.

Mŏnăstirea plătesce léfă profesoruluĭ şi 'ĭ dă şi pămênt de lucru.

In Noembre 1856, orăşeniĭ din Têrgul Neamţuluĭ cer scólă de fete, la Caimacanul T. Balş.

Acesta pune resoluţiune:

«Departamentul bisericesc se va înţelege cu D-na Ecaterina Balş, patróna scólelor de fete, pentru regularisirea înfiinţăreĭ uneĭ asemenea scolĭ. Localul se va lua de la mŏnăstirea Neamţuluĭ, iar profesórea va fi plătită ca şi la cele-l-alte scolĭ de judeţe.»

G. Asaki, care avea acum iarăşĭ direcţiunea Departamentuluĭ instrucţiuneĭ publice, propune, ca localul să 'l dea mŏnăstirea Agapia, fiind-că mŏnăstiraa Neamţuluĭ dupe hrisovul, sub No. 40, slobodit mŏnăstireĭ de Căimăcămie, nu este obligată decât cu seminarul şi scóla primară de băeţĭ din Têrgul-Neamţuluĭ.

In Octombre 1858, tot nu era înfiinţată scóla cerută. Sfatul orăşenesc al têrguluĭ în 28 Septembre anul 1858, cu raportul No. 1.100, cere din noŭ scóla de fete şi pe la finea anuluĭ 1858, se trimite institutóre.

Scóla de fete din Bêrlad este din 9 Noembre 1856. S'a deschis cu 68 de eleve şi în 1860 avea 118.

In 1858, se deschid scólele de fete din Peatra, din Botoşanĭ (Septembre 1), din Galaţĭ (Octombre), din Huşĭ (1 Septembre, institutórea P. Lupuşor), din T.-Frumos (Septembre [1]), din Ismail, precum vĕdurăm din Vêlcov, din Basarabia (Noembre); din Vasluiŭ, [2]) din T.-Ocneĭ (13 Octombre, cu institutórea Palade).

In 10 Noembre 1859, se deschide scóla de fete din Roman. [3])

La 8 Octombre, se deschide scóla de fete din Bacăŭ, cu 64 de elevĭ, iar în 1860 eraŭ 80 eleve. [4])

La 31 Octombre 1859, s'a deschis scóla de fete din Fălticenĭ. [5])

*

Tóte îmbunătăţirile proiectate în anul 1859, sub Ministrul A. Tiriakiu, în Moldova, sunt arĕtate de V. A. Urechiă, pe atuncĭ director al Ministeruluĭ instrucţiuneĭ publice din Moldova, atât în anexa explicatóre budgetuluĭ pe 1860, cât şi în volumul din operile séle complecte, sub titlul «Didactica.» Ar fi aprópe cu neputinţă să înregistrăm acĭ extraordinar de numeróse actele din 1859—1860, îmbrăţişând scóla română în genere şi diversele organe culturale.

---

[1]) Dosarul No. 1.363 şi 406.

[2]) Primele fondurĭ pentru deschiderea scóleĭ de fete din Vasluiŭ, s'a adunat prin subscripţiune publică în sumă de 240 galbenĭ. Scóla s'a deschis la Septembre 20.

[3]) Dosarul No. 1.382.

[4]) Dosarul No. 1.379.

[5]) Dosarul No. 1.320.

Totuşĭ dăm loc în anexă următórelor acte, cu referinţe la scóla primară. [1])

1) Instrucţiunĭ relative la predarea diferitelor materiĭ în scólele primare dupe programa lor. Aceste instrucţiunĭ scrise de mine sunt primele, care aŭ fost date învĕţătorilor din Moldova. Ele pot fi în unele părţĭ modificate de didactica de astădĭ, dér nu maĭ puţin constitue un progres asupra trecutuluĭ;

2) Raport asupra budgetuluĭ scólelor din 1859;

Din acest raport se vede, că guvernul din 1859, înfiinţă mai multe scolĭ primare prin judeţe şi destină 60.000 leĭ, pentru tipărirea cărţilor scolastice, pe lângă că dotâ colecţiunile sciinţifice şi regulâ situaţiunea scólelor primare în mod avantagios faţă cu primăriile;

3) Discursul la deschiderea consiliuluĭ scolar pe 1859, în care se póte îmbrăţişa planul aprópe întreg propus de mine D-luĭ Tiriakiu;

4) Se înfiinţézâ în 19 Decembre 1859, un comitet de Dómne sub preşedinţa M. S. Dómneĭ Elena Cuza, însărcinat cu inspecţiunea supremă a tutulor scólelor de fete;

5) Memoriul despre starea învĕţătureĭ publice în Moldova la 1859. Prin acest memoriŭ se desfăşură şi maĭ bine planul urmărit în învĕţămêntul naţional în genere. [2])

Tóte ace te anexe privesc negreşit nu numaĭ învĕţămêntul primar, dér în genere, tóte scólele de orĭ-ce grad. Să înregistrăm totuşĭ în mod separat şi unele acte cu referinţă la scóla sătéscă.

Datorĭ suntem să recunóscem, ca istoric imparţial, că anul 1858, de şi an nefast óre-cum în istoria politică sub Caimacamul Vogoridi, este totuşĭ o dată memorabilă în istoria scóleĭ sătescĭ din Moldova. Eată jurnalul încheiat de Ministrul Principele D. Cantacuzin în luna Octombre 22. [3])

«Avêndu-se în privire, că cea maĭ importantă legiuire, pentru ţéră este aceea prevĕdută la secţia I, lit. A, din regulamentul scolar, unde prin § 14, se legiuesce înfiinţarea de scolĭ sătescĭ pentru a înzestra pe fiiĭ locuitorilor, cu cunoscinţe neapĕrat trebuitóre stăreĭ lor, şi a forma din eĭ gospodarĭ bunĭ şi ómenĭ cu frica luĭ Dumnedeŭ.

Avêndu-se în privire, că prin § următor, sub No. 16, se prevede acum de o-dată formarea unor asemenea scolĭ, câte una de fie-care ocol, prin urmare în numĕr de 63 şi şi se vor aşeda în satele cele maĭ poporate din centrul ocólelor.

Avêndu-se în privire, că pentru a se face un început şi a se da un exemplu numaĭ puţin în privirea celor prevĕdute de acelaşĭ § 16, pentru moşiile cleruluĭ, pe lângă mĕsurile luate pentru clădirea de case de scólă pe la tóte moşiile cleruluĭ, atât pămêntene cât şi cele închinate, subscrisul a isbutit până acum a deschide la 1 Septembre continit un numĕr de 25 de scolĭ sătescĭ pe la osebite moşiĭ, carĭ acum se găsesc tóte funcţionând.

Avênd în vedere, că pentru têrgurile din noŭ înfiinţate, dupe lista primită de la Ministerul de finance pe lângă adresa No. 6.661 din anul curent 1858, s'aŭ făcut midlocire la Ministerul din lăuntru, prin adresa No. 7.012, pentru a se executa pe proprietar a înfiinţa scólele cerute de acelaşĭ § 16, pe temeiul declaraţiilor păstrate în archiva ministeruluĭ din partea unor asemenea feţe.

Avêndu-se în privire, că în urma celor de maĭ sus expuse numaĭ pentru înfiinţarea scólelor de ocóle nu se găsesc încă luate mĕsurĭ de aprópe.

---

[1]) Vedĭ anexa.

[2]) Vedĭ anexa.

[3]) Dosarul No. 71 şi 1.180, din 1858, archiva ministeruluĭ cultelor.

Subscrisul recomendéză prin acésta secţieĭ respective (D. Melidon) a înainta de îndată următórele lucrărĭ:

1) Să se ordone tuturor administraţiilor, ca să chibzuéscă pentru fie-care ocol satul cel maĭ potrivit în care s'ar putea aşeḍa scóla elementară, conform celor prevĕḍute de maĭ sus citatul § No. 16, dupe care administraţia să raporteze atât de numele satuluĭ, cât şi de numĕrul fălcilor şi a populaţiuneĭ luĭ, precum şi numele proprietaruluĭ;

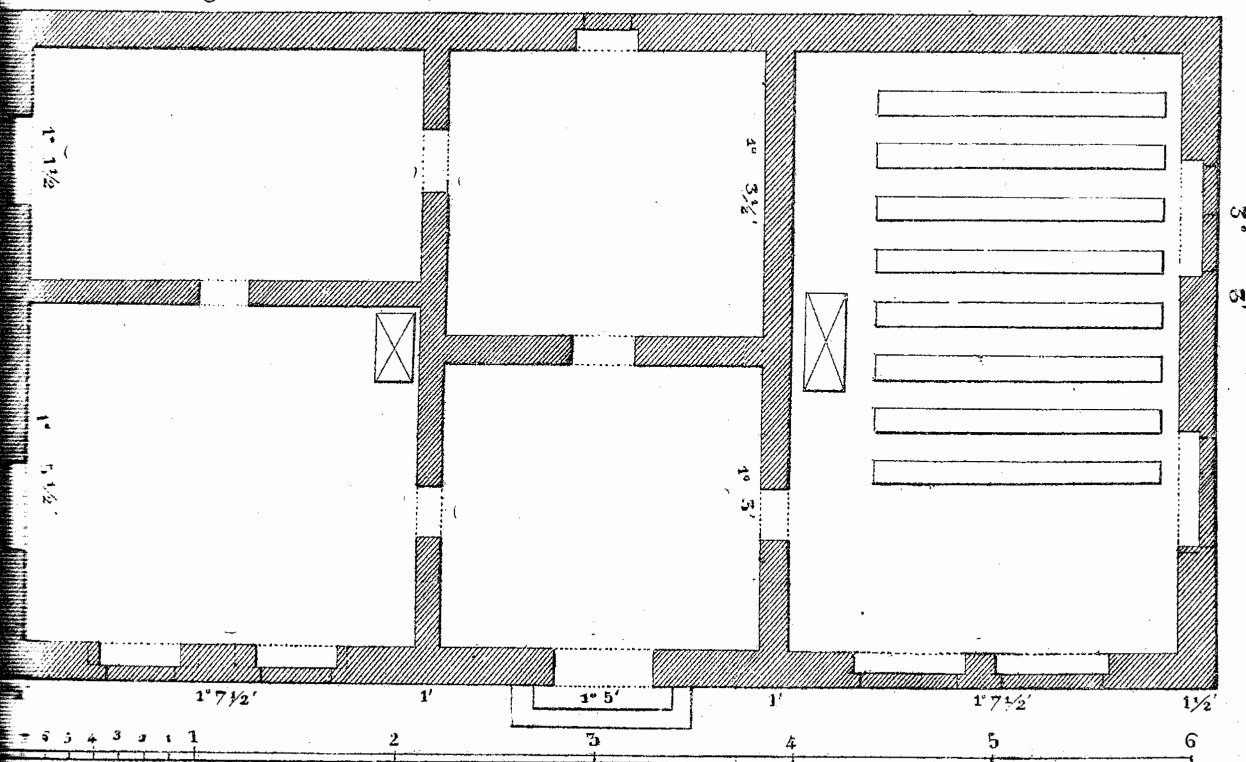
2) Indată ce se va primi sciinţa, să se facă pe de o parte îndemnare proprietăţeĭ a pune în lucrare casa de scólă, iar administraţieĭ i se va recomanda a executa aducerea la îndeplinire a unor asemenea lucrărĭ, aşia ca până la 1 Septembre anul viitor 1859, tóte asemenea case să se găséscă gata, împreună cu mobilaţia trebuitóre dupe anume plan;

3) Pentru pregătirea unuĭ asemenea plan se va pune însărcinare architectuluĭ Caetanovicĭ, recomandându-i-se a prevedea tóte trebuinţele unuĭ aşeḍămênt destinat pentru scólă;

4) Un asemenea plan dupe ce se va pregăti se va supune aprobăreĭ Sfatuluĭ spre încuviinţare cerêndu-se tot o-dată deslegare şi de către cine urméză a se plăti lefile profesorilor şi cheltuelile scólelor.»

Planul în cestiune, maĭ sus, este gata numaĭ în 6 Martie 1859, dér e făcut prea luxos de óre-ce devisul taie suma de 77.228 leĭ. V. A. Urechiă înapoesce acest plan architectuluĭ, spre a 'l modifica la un preţ mult maĭ scăḍut.

Un plan maĭ potrivit era cel din 1857, proectat în forma acésta:

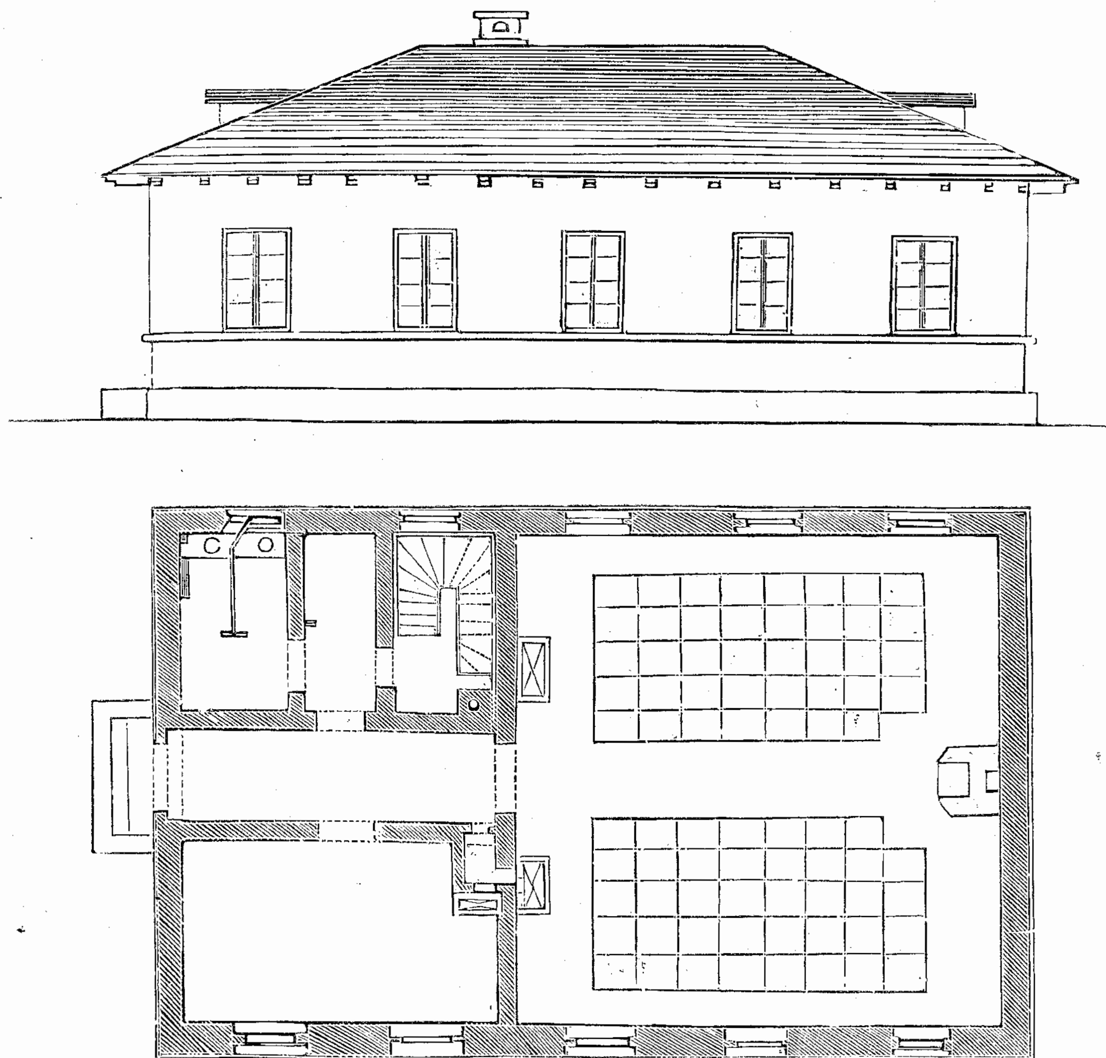

1. Temelia de peatră, zidul de cărămidă şi acoperemêntul de şindrilă.
2. Ferestrele în douĕ canaturĭ şi de sticlă.

3. Uşile şi ferestrele cu balamale şi încuetorĭ de fer.
4. Odăile pardosite cu scândurĭ.
5. Băncile ca acelea ale scólelor ţinutale.
6. Zidirea să se facă dupe plan, sub privigherea architectuluĭ ţinutal.

Planul acesta se dă D-séle revisoruluĭ Iancu Pavlov.

Maĭ târḑiŭ numaĭ, la 1859—1860, eŭ am simplificat planul de scólă şi 'l întocmiŭ aşĭa, ca să coste maĭ puţin şi să fie maĭ comod pentru primirea în scolĭ şi de fete micĭ. Eată acest plan:

Plan de scólă sătéscă

Dupe acest plan urméză a se construi binaua de cărămidă în grosime de una şi jumĕtate cărămidă, décă cărămida va fi în lungime de o palmă próstă, iar fiind maĭ mică, atuncĭ va fi de douĕ cărămiḑĭ. Temelia se va face de piatră, décă va fi înlesnire de asemenea material, iar de nu, se va face de cărămidă arsă. Acoperĕmêntul se va face de

lemn de brad, acoperit cu șindrilă séŭ draniță. Dușumelile se vor face de scândurĭ de brad, și plafonul de scândurĭ ceruite. Podul de deasupra va fi lipit cu lut, în scop de a ținea căldură, și pe unde va fi maĭ mare înlesnire de cărămidă, se va pardosi cu de acest material, așeḑat numaĭ în lut fără var. Ușile și ferestrele vor fi de brad décă nu va fi înlesnire de lemn de frasin séŭ stejar. Ferestrele vor fi duble câte în douĕ canaturĭ, fie-care legat cu 4 zăvóre și 8 balamele și câte douĕ cârlige. — Ușa antreuluĭ va fi cu lumine d'asupra și în douĕ canaturĭ, legate cu 4 balamele, o bróscă și douĕ zăvóre.—Ușile înăuntru vor fi numaĭ de un canat, legate cu douĕ balamele și o bróscă. In sfîrșit, tótă zidária, ușile și ferestrele vor fi dupe dimensiunile arĕtate în plan. — Fundamentul se va sĕpa la adâncime de 4 palme, unde pămêntul va fi bun și sĕnătos.—Lărgimea temeliei va fi de 2 $^1/_2$ palme la pămênt sĕnătos și de 3 palme la pămênt slab.—La ḑidire se va întrebuința numaĭ var și nisip.

Acesta e planul ce se impunea arendașilor moșiilor mönăstirescĭ pentru construirea localurilor pentru scóle.

Prima preocupațiune a guvernămêntuluĭ național al luĭ Alexandru Ión I, a fost negreșit scóla sătéscă. Maĭ 'nainte de tóte s'a gândit să îmbunătățéscă cunoscințile învĕțătorilor, de aceea pentru pregătirea de învĕțătorĭ se complectă scóla normală din Treĭ-Ierarchĭ (preparandă), cu profesorĭ eminențĭ ca D-niĭ B. P. Hasdeŭ, pentru partea literară și Gr. Cobâlcescu, pentru partea sciințifică, pe când însușĭ Directorul ministeruluĭ instrucțiuneĭ publice V. A. Urechiă conducea clasa I lancasteriană din Treĭ-Erarchĭ, pentru ca institutoriĭ acesteĭ clase să introducă metodele didactice cele maĭ nouĭ, ca să serve de model candidaților din scóla preparandă. Este de negrăit avêntul ce luă preparanda Vasiliană și scóla primară alipită la ea prin asemenea împreună lucrare a atâtor bărbațĭ.

O mĕsură importantă s'a luat în Iunie 1859, cât privesce învĕțămêntul fetelor de sătenĭ.

S'a decis, că în scólele de băețĭ din sate se póte a se admite și fetele de la 6—12 anĭ. S'a promis învĕțătorilor o adăugire de remunerar îndată ce vor proba, că aŭ în scólă un numĕr de fete.

Eată actele importante schimbate în acéstă privință:

Copiĭ din acta cu No. 1.373. din anul 1859

Jurnal

1859, Iunie 19.

Considerând că § 26, lit. *c*, din regulamentul scolar, vede în scólele de fete miḑlocul de a se forma din tinerele patrieĭ, soțiĭ și mume bune în care rézimă fericirea casnică a familieĭ și basa pentru crescerea cetățenilor.

Considerând, că vitalitaeea națională reșéde tot-d'a-una în masa poporuluĭ și că singurul miḑloc de regenerare națională este regenerarea poporuluĭ.

Considerând, că scolĭ pentru sexul bărbătesc aŭ început a se face prin sate.

Considerând, că echilibrarea de inteligență între ambele sexe este o garanție a buneĭ armoniĭ și a moralitățeĭ familieĭ.

Considerând, că educațiunea sexuluĭ femeesc este o ântêe necesitate în regenerarea poporuluĭ, fiind-că ele sunt menite a face din fie-ce familie câte o scólă, unde pe lângă

educaţiunea sufletéscă să pótă da copiilor lor şi primele noţiunĭ desvoltătóre inteligenţeĭ;

Ministerul simte viŭ trebuinţa de a se începe înfiinţarea grabnică de asemenea scolĭ şi pe la sate.

Considerând însă strîmtorarea de mijlóce în care se află budgetul instrucţiuneĭ publice;

Considerând şi necesitatea de a se uniformisa cât maĭ mult învĕţătura elementară pentru ambele sexe, spre a nu rumpe echilibrul lor de inteligenţă, ceea ce provócă desarmonie şi nefericire în familie;

Considerând că scolariĭ săteni de partea bărbătéscă, atât dupe regulament cât şi dupe experienţa anilor din urmă, se vĕd a nu putea frecuenta scólele sătescĭ decât în timp de iarnă, când nu sunt chiămaţĭ la lucrul câmpuluĭ;

Considerând că cea maĭ mare parte a anuluĭ scólele rĕmân disponibile;

Considerând că fetele sătenilor maĭ puţin sunt ocupate cu agricultura, maĭ ales în vêrsta de la 6 anĭ până la 10—12;

Considerând că chiar este de datoria guvernuluĭ a conlucra la stavilarea sexuluĭ femeesc de la muncĭ nepotrivite cu slabele séle puterĭ fisice, şi prin urmare daunătóre sănĕtăţeĭ publice;

Ministerul crede, că lipsa de scolĭ de fete pe la sate, se póte, cu puţină cheltuială şi maĭ lesne înlătura, decretându-se, ca cel puţin tot timpul în care scóla sătéscă ar trebui să rĕmână închisă pentru băeţĭ, din causa lucrăreĭ pămêntuluĭ, ea să fie deschisă pentru copilele sătenilor, de la vêrsta de 6—12 anĭ, pe lângă care şi iarna s'ar putea asemenea otărî câte-va ore, în duoĕ ḑile pe fie-ce sĕptĕmână, în care beneficiul scóleĭ să fie iarăşĭ acordat numaĭ fetelor.

Secţia va comunica jurnalul de faţă Consiliuluĭ scolar, cerênd socotinţa în asemenea cas, şi fiind conformă cu aceea a Ministeruluĭ, Consiliul o-dată cu comunicarea observărilor séle, să chibzuéscă grabnic statute şi programul ce ar crede maĭ nemerit pentru instrucţiunea elementară a copilelor sătenilor românĭ.

Directorul Ministeruluĭ, *V. A. Urechiă.*

Onor. Minister de culte şi instrucţiune publică

Consiliul scolar

Raport.

La oficiul Onor. Minister, No. 4.658, pe lângă care comunică copie de pe jurnalul încheiat, sub data 12 Iunie curent, în obiectul participăriĭ copilelor sătene la învĕţătura publică, cu onóre se rĕspunde: că consiliul cu o vie mulţămire şi în unanimitate aprobă mĕsura ministerială şi hotăresce, ca pentru asemenea scóle să se aplice programa şi statutele astăḑĭ în vigóre pe la scólele filiale din Iaşĭ, iar încât pentru lucrul de mână, consiliul lasă la disposiţiunea onor. Minister, spre a chibzui dupe mĕsurile pecuniare de care póte dispune.

Inspector general al scólelor, *N. Ionescu.*

Dr. Apostoleanu. Suciu. Micle. Iconomu.

No. 79. 1859, Iunie 17.

Asupra raportuluĭ de sus, am dat următórea resoluţiune:

«Se va face referat la consiliul Miniştrilor, prin care se va arĕta considerantele de pe

jurnalul încheiat de subscrisul, cât și modul cum aceste scolĭ de fete se pot întreține. cerêndu-i-se învoire de a se prevedea în contractele viitóre de împosesuire de moșiĭ, micul spor până la 3.000 pe an, pentru profesorĭ, spre desdaunare pentru noua sarcină ce li se va da, de a avea clase și pentru fetele sătenilor, iară până ce asemenea spor se va regula în așia mod prin contracte, pentru moșiile deja în posesie, să se învoiască Ministerul a le slobodi din economiile caseĭ cleruluĭ.

V. A. Urechiă.

PRINCIPATELE-UNITE

Referat

Ministerul cultuluĭ și al instrucțiuneĭ publice. Secția I-a.

Considerând, că § 26, litera C, din regulamentul scolar, vede în scólele de fete miḑlocul de a se forma din tinerile patrieĭ, soțiĭ și mume bune, în care rézimă fericirea casnică a familieĭ și basa pentru crescerea cetățenilor ;

Considerând, că vitalitatea națională reșéde tot-d'a-una în masa poporuluĭ, și că singurul miḑloc de regenerare națională este regenerarea poporuluĭ;

Considerând, că numaĭ prin rĕspândirea învĕțătureĭ și a moralitățeĭ prin scolĭ, se póte ajunge la acest scop;

Considerând, că scolĭ pentru sexul bărbătesc aŭ început a se face prin sate;

Considerând, că echilibrarea de inteligență între ambele sexe, este o garanție a buneĭ armoniĭ și a moralitățeĭ familieĭ;

Considerând, că educațiunea sexuluĭ femeesc este cea d'ântêiŭ necesitate în regenerarea poporuluĭ, fiind-că ele sunt menite a face din fie-ce familie câte o scólă, unde, pe lângă educațiunea sufletéscă, se póte da copiilor și primele noținnĭ desvoltătóre inteligențeĭ ;

Ministerul simte viŭ trebuința, de a se începe înființarea grabnică de asemenea scolĭ și pe la sate;

Considerând însă strîmtorarea de miḑlóce în care se află budgetul instrucțiuneĭ publice;

Ministerul, în unire cu consiliul scolar, aŭ chibzuit, ca învĕțătura fetelor prin sate să se facă în aceleașĭ scolĭ înființate pentru băețĭ, regulându-se pentru acéstă ore și ḑile osebite, în privire maĭ ales, că scolariĭ sătenĭ de partea bărbătéscă, atât dupe regulament cât și din experiența anilor din urmă, se vĕd a nu putea frecuenta scólele sătescĭ decât în timpul de iarnă, când nu sunt chiămațĭ la lucrul pămêntuluĭ, în cât cea maĭ mare parte a acestor scóle rĕmân disponibile.

Acéstă mĕsură de cea maĭ ântêe urgență pentru țéră, pe lângă că asiguréză o largă parte de luminare intelectuală pentru masa națiuneĭ, fără a îngreuia Statul cu cheltuială împovarătóre, apoĭ este si fórte favorabilă uniformisăreĭ cât maĭ mult a învĕțătureĭ morale pentru ambele sexe; subscrisul are onóre onóre a o comunica aprecіațieĭ Onor. Consiliŭ de miniștri poftindu'l tot o-dată, ca în privirea sporuluĭ de muncă, ce vor necesita pentru profesoriĭ sătescĭ o asemenea îndouită sarcină și în privirea slabuluĭ salariŭ de 2.600 leĭ pe an, ce le este asignuit acum, să bine-voiască a încuviința sporirea acestuĭ salariŭ până la 3.000 leĭ pe an, care spor, pentru moșiile ce aŭ a se împosesui în viitor, să se prevadă prin contracte în sarcina posesorilor, dupe pilda urmată și până acum, iar pentru acele ce se găsesc acum împosesuite, să se plătéscă și acest spor tot din casa cleru-

luĭ, cu începere de la 1 Septembre anul curent, (când urméză a se deschide învĕțătura pentru fete), precum se urméză și până acum profesorilor de pe la moșiile, unde nu aŭ urmat încă o nouă împosesuire, spre a o prevedea în contract.

V. A. Urechiă.

No. 4.937. 1859, Iunie 24.

Consiliul de miniștri aŭ aprobat mĕsura și atuncĭ s'a luat dispozițiunea următóre: «Se aprobă disposițiunile prevĕḑute de consiliŭ, pentru care se va și face cunoscut profesorilor sătescĭ, a începe cursurile pentru fete, dupe disposițiunile ce înșișĭ vor chibzui de maĭ potrivite în împregiurările locale, iar sporirea de salariŭ, prevĕḑută pentru asemenea mĕsurĭ, nu li se va slobodi decât de la data, când în catalógele ce vor presinta, se va găsi coprins numĕrul de 10—15 eleve.»

V. A, Urechiă.

Onor. Minister de culte și de instrucțiune publică

Consiliul scolar

In urma oficiuluĭ Onor. Minister, cu No. 7.116, din anul contenit 1859, atingĕtor de reorganisarea scólelor sătescĭ, în chip de a putea fi frecuentate și de fete, însărcinând pe D-luĭ Doctorul Anton Velini, spre a studia și a presenta un proiect de cele maĭ sus arĕtate, de la D-luĭ s'a primit referatul cu data din 13 Decembre, anul contenit, prin care opinéză, ca băețiĭ să învețe numaĭ în lunile de iarnă, iar în lunile de véră să învețe fetele; Consiliul însă este de părere, ca să se lase în buna chibzuință a profesoreluĭ, ca adecă, să învețe băețiĭ înainte de masă, iar dupe masă să învețe fetele, iar de cum-va D-luĭ profesorul ar socoti că ar fi maĭ potrivit, atuncĭ póte ca fetele să învețe împreună cu băețiĭ în aceleașĭ ore, punĕndu-se însă înaintea D-lor profesorĭ, că numaĭ aceĭ însurațĭ, să urmeze a învĕța și pe fete de la vêrsta de ḑece anĭ înainte, iar aceĭ neînsurațĭ, numaĭ până la aceea de ḑece anĭ.

Președintele consiliuluĭ, *V. A. Urechiă.*

Micle. G. I. Iconomu. Z. Columb.

No. 10. 1860, Ianuarie 8.

*

Eată unele din datele, la care se deschise scolĭ sătescĭ, în 1858 și 1859.

In 27 August 1858, scóla la Hărmănescĭ, județul Suceava.

» Septembre	»	»	»	Coștulenĭ,	»	Iașĭ.
»	»	»	»	» Stănilescĭ	»	»
» 29	»	»	»	» Satul-Rușĭ [1])		
»	»	»	»	» Bogdănescĭ. [2])		
»	»	»	»	» Satul Preutescĭ.		
» August	»	»	»	Mărășescĭ. [3])		
» Septembre	»	»	»	Rădășenĭ, județul Suceava.		
» Decembre	»	»	»	Sinescĭ	»	Iașĭ. [4])

[1]) Dosarul No. 73 și 1.298.
[2]) Dosarul No. 72 și 1.297.
[3]) Dosarul No. 77 și 1.302.
[4]) Dosarul No. 79 și 1.303.

In Octombre 1859, scóla la Cotul-Vameșuluĭ.
» » » » » Pipirig, județul Neamțu.
» » » » » Lipova.
» 22 » » » » Scóla mixtă din Nănescĭ, județul Bacău.
» 17 » » » » Bunescĭ.
» Noembre » » » Sabașa, județul Suceava.
» » » » » Mŏnăstirea Coșula.
» » » » » Satul Crețescĭ.
» Decembre » » » Budescii-Precesteĭ, județul Neamțu.
» Noembre 1858 » » Mŏnăstirea Bogdana.

In 26 Iunie 1858, D-luĭ Logofĕtul Iordache Costache Boldur, prin testament obligă pe fiul sĕŭ a ține o scólă normală pe moșia sa Hudescĭ, asigură 300 galbenĭ în moșie și cedéză 53.172 leĭ, ce are de luat de la Stat pentru țiganiĭ desrobițĭ.

In 10 Iulie 1859, scóla de la Bîrcu și Goșmanĭ.

Invĕțătorul, preotul G. Ionescu, primesce léfa încă de la 1 Martie.

*

Trecênd de la scólele primare la cele secondare, constatăm următórele: Deschiderea de scolĭ reale în Moldova, în luna luĭ Octombre, de și ele nu figurau în budgetul pe acel an.

Profesoriĭ numițĭ la scóla reală din Iașĭ aŭ fost D-niĭ doctor A. Velini, M. Gheorghiu și Partenie.

Noul guvern al luĭ Alexandru Ión I Cuza, a găsit în Ianuarie aceste scolĭ reale fără nicĭ o regulă și lefile neplătite până la Ianuarie. Eată reclamațiunea profesorilor și lucrările urmate în acéstă privință:

Onorabiluluĭ Minister al cultelor și al instrucțiuneĭ publice

Profesoriĭ scóleĭ reale din Capitală

Inființându-se, conform regulamentuluĭ scolar, scóla reală aicea în Capita'ă, subscrișiĭ, prin decrete chiar de la înființarea acesteea, aŭ fost însărcinațĭ cu predarea diferitelor obiecte prescrise în programul respectiv. Despre succesul acesteĭ scóle, Onŏr. Minister se póte convinge de pe notele examenuluĭ ântêiŭ al anuluĭ 1858—1859 și din raportul D-luĭ delegat, ce aŭ examinat la acéstă scólă. Insă subscrișiĭ, pentru asemenea posturĭ de șépte lunĭ, adecă de la Octombre anul 1858 și până acum, n'aŭ primit nimic din salariile, ce li s'aŭ asignat prin decrete.

De aceea déră, cu respect se rógă Onor. Minister să bine-voiască de a regula solvirea salariilor cuvenite lor până acum, în privire, nevoilor urgente ce 'ĭ înconjură.

Dr. A. Velini. Partenie. M. Gheorghiu.

R e f e r a t

Sămeșia scólelor și a milelor

Maĭ 'nainte de a se pune în lucrare resoluțiunea însemnată pe suplica de față, subscrisul cu respect referéză Onorabileĭ Camere, că Onorariul acestor profesorĭ nu figuréză prin budgetul anuluĭ trecut 1858, dupe care ar trebui să se urmeze potrivit con-

vențiuneĭ, în câtă vreme acest al anuluĭ curent nu va fi întărit; însă D-niĭ profesorĭ dupe ordinul No. 10.641, ce se păstréză la casierie, se cunósce funcționând încă de la 4 Octombre anul trecut, și suma, ce li se cuvine până la 1 Ghenarie anul curent, s'a dat în rămășiță, ce are a se plăti prin suma anuluĭ trecut 1858; prin urmare se cere deslegarea atât pentru anul trecut, precum și pentru acest curent.

Sameș, *Antoniad.* 1859, Maiŭ 8.

Resoluțiile puse: «Va regula slobodirea salariilor cuvenite.» Alta: «Să se slobódă.»

Nicĭ în 17 Octombre 1859, nu eraŭ plătite aceste lefĭ, precum se vede din următórea ordine către sămeșia scólelor:

Ordinul cu No. 892, din 17 Octombre 1859, către casieria Statuluĭ

Asupra tânguireĭ primite de la profesoriĭ scóleĭ reale din capitală, că nu li s'ar fi plătit salariile cuvenite, să scrie casierieĭ a regula de îndată plătirea.

V. A. Urechiă.

La Galațĭ încă era scóla reală, care mergé tot așa de rĕŭ, în tóte privințele.

La Bêrlad gimnasiul Codreanu, înființat în Octombre 1858, cu 18 elevĭ, în 1860 abia are 39 de scolarĭ și încă, dupe ce în 1859 Ministerul a acordat acestuĭ gimnasiŭ două burse de scolarĭ. [1])

Gimnasiul din Bêrlad 'l-a cerut Epitropia proprietățeĭ orașuluĭ, oferind case pentru instalarea luĭ. Până ce să se repare casele acestea, clasa I gimnasială s'a deschis cu 16 scolarĭ, la 1 Octombre, chiar în localul scóleĭ primare, cu duoĭ profesorĭ: D-niĭ Vêrgolicĭ și Ulis Filalite. Maĭ apoĭ, în Martie 1859, Ulis Filalite a trecut la scóla din Galațĭ, în locul demisionatuluĭ Adrian, iar în locul luĭ Filalite, la Bêrlad, a fost numit D. Panaite Chenciu. [2])

La 1 Septembre 1859, directorul Ministeruluĭ instrucțiuneĭ publice, V. A. Urechiă, a deschis cu solemnitate gimnasiul din Botoșani, punêndu-l sub direcțiunea profesoruluĭ Paulini. [3]) Deschis cu 10 elevĭ, la 1860, abia avu 43, în duoĕ clase.

*

O bună mĕsură s'a luat de guvernămêntul cel noŭ al luĭ Alexandru Ión I Cuza, prin desființarea scólelor catihetice din județe.

In urmarea mĕsurilor luate de acest Minister, pentru întrunirea scólelor catehetice ținutale cu acele publice primare ordinare, se publică spre sciința și regula cuĭ se cuvine, că scolariĭ desființatelor scolĭ catehetice, urmând cursul primar, vor avea aceleașĭ drepturĭ și beneficiĭ ca până acum, fiind-că în scólele primare pot învĕța, în ore libere și benevole, obiectele speciale ale programuluĭ catehetic, precum: leturgia, tipicul, cântările, etc. [4])

No. 11.233. 1859, Decembre 15.

---

[1]) Dosarul No. 1.378, archiva Ministeruluĭ de Culte.

[2]) Dosarul No. 472, din 1859.

[3]) Dosarul No. 1.376.

[4]) Desființarea scólelor dise *catehetice*, a curmat abusurile hirotoniriĭ de candidațĭ ignoranțĭ și a dat midlóce maĭ multe la complectarea personaluluĭ scólelor primare la sate și din orașe.

Acéstă desfiinţare, pe care o aveaŭ în vedere şi guvernanţiĭ de la finea anuluĭ 1858, necesitase înfiinţarea seminariilor eparchiale. Am vĕḑut maĭ în urmă înfiinţarea seminaruluĭ de la Huşĭ, sub Gr. Ghica.

La Roman Iconomul D. Matcaş este însărcinat, în Martie 1858, cu adresa No. 2.008, dată prin telegraf, ca împreună cu locotenentul de Episcop, să caute case pentru a se înfiinţa seminariŭ.

Cu raportul No. 2.358 al Directoruluĭ Departamentuluĭ cultelor, din 12 Aprilie 1858, să cere aprobarea Caimacamuluĭ Vogoridi, să se organiseze seminariŭ în Roman.

Seminariul se deschide la 1 Septembre 1858, în presenţa delegatuluĭ Ministeruluĭ, D. Christodulu-Cerkez. [1])

Acest seminariŭ avu în anul I 76 de scolarĭ şi în anul următor 86.

La mŏnăstirea Neamţuluĭ încă era un seminariŭ, conform hrisóvelor anterióre, dar mergea fórte rĕŭ. In 10 Aprilie 1858, cu adresa No. 2.382, próvŏcă Ministerul pe stariţul mŏnăstireĭ şi pe Sobor, ḑicêndu-le :

«Cu mâhnire se privesce, că acele sânte mŏnăstirĭ, în contra principiilor consfinţite de chiar aşeḑămêntul de care se cârmuesc . . . . , stă pe loc de anĭ îndelungaţĭ şi nu face nimic pentru luminarea ţĕreĭ. Prin urmare, décă din trecut se scie, că a pus atâta îngreuere la înfiinţarea de scóle înăuntrul mŏnăstirilor şi la Têrgul Neamţu, precum ânteiŭ se proectase; décă se scie, că desfiinţând internatul din Têrgul-Neamţuluĭ în timp de iarnă, de aŭ maĭ rĕmas copiĭ rĕtăcind, până ce i a adunat părinţiĭ lor...

Ministerul face mŏnăstirilor severe imputărĭ şi pe lângă acésta le maĭ cere să oblige pe arendaşiĭ lor în deobşte, să facă case de scólă, dupe planul trimis de maĭ 'nainte de Mitropolie, să dea acestor scóle câte un rêndaş, luminatul şi încălḑitul şi să plătéscă învĕţătorilor câte 2.400 leĭ pe an, orĭ să numéscă mŏnăstirile învĕţătorĭ dintre călugăriĭ bĕtrânĭ, carĭ să deprindă pe fiiĭ de sătenĭ a ceti, a scrie, a socoti şi principiile religiuneĭ.

Seminariul de la Socola atrage atenţiunea Departamentuluĭ bisericesc încă din 1857, dupe cum am vĕḑut, dupe intrigile maĭ cu sémă a Vlădicăĭ Suchupan, care era rênduit membru în comisiunea de anchetă a seminaruluĭ. Adevĕrul e, nu că seminariul mergea rĕŭ, ci că Filaret Scriban se declarase partisan al unireĭ Principatelor şi decĭ Căĭmăcămia voia să 'l înlătureze spre pedépsă, din fruntea seminaruluĭ.

Se născu conflict între Mitropolitul Sofronie, care ţinea cu Scriban şi între Şeful Departamentuluĭ bisericesc.

Dăm în anexă [2]) actele relative la acest conflict din 1857.

In 1856, Archimandritul Melchisedec, abandonă postul de profesor şi inspector al seminaruluĭ Veniamin şi trece ca rector la seminarul din Huşĭ.

In acelaşĭ an, se trimit la Atena pentru studiile teologice absolvenţiĭ: Clement Nicolaŭ, Filaret Dimitriu şi G. Erbiceanu; iar Ghenadie Enăceanu şi Erodiaconul Damaschin aŭ fost trimişĭ la Halchi, în seminariul cel mare al patriarchieĭ de Constantinopole. Personalul didactic al seminaruluĭ Veniamin, în 1858, se îmbogăţesce prin numirea luĭ Aug. Scriban, care a studiat la St. Peterburg, la catedra de retorică, etc.

In 1859, Departamentul instrucţiuneĭ publice intră cu referat la consiliul de mini-

---

[1]) Dosarul No. 196 din 1858.

[2]) Veḑĭ anexa.

ştri, sub No. 7.367, din 15 Septembre, şi cere desfiinţarea Epitropieĭ speciale de la seminariŭ şi trecerea seminariilor sub directa administraţiune a Departamentuluĭ, pe considerantele ce se pot vedea maĭ la vale.

Referatul No. 7.367, adresat Consiliuluĭ de miniştri la 15 Septembre 1859

Monitorul oficial de Sâmbătă 31 Octombre 1859.

Din alăturatul în original raport, sub No. 26, presentat de secretarul cancelarieĭ Epitropieĭ seminaruluĭ central din Socola, Onor. consiliŭ se va putea lămuri îndestul de împregiurările complicate, în care aŭ căḑut lucrările privitóre, atât pe a Epitropieĭ, cât şi pe acelor alte 2 seminariĭ eparhiale din ţéră, şi care până acum aŭ adus dupe sine întrerumperea şi desĕvêrşita desorganisare a unor aşeḑăminte de educaţiune publică, cu atât maĭ importante, cu cât ele se găsesc menite specialmente, a produce pentru ţéră preoţiĭ trebuincioşĭ pentru conducerea morală şi religiósă a naţiuneĭ.

In vederea unor asemenea împregiurărĭ:

Considerând cap. . . . din regulamentul organic;

Considerând art. . . . din actul constitutiv din $^{7}/_{19}$ August;

Considerând, că părtăşia Mitropolituluĭ la atribuţiile Ministeruluĭ cultelor şi instrucţiuneĭ publice, legitimă sub Regulamentul, care făcea din religiunea ortodoxă o religiune domnitóre în Stat, este nelegitimă dupe convenţiune, prin care tóte culturile creştine sunt nivelate în drepturĭ şi datoriĭ;

Considerând art. 37 din acéstă convenţiune, prin care acéstă garanţiă, exclusiv a P. S. Mitropolitul, se cunósce abrogată, ca contrară nouluĭ regim;

Considerând, că încă de la 1849, şi chiar sub regimul reglementar, s'a constatat neeficacitatea comitetelor asupra învĕţătureĭ publice, prin oficiul princiar No. 46 din acel an, (Manual tom. II, pag. 303), şi le aŭ şi desfiinţat în genere, încât, numaĭ prin o curiósă contraḑicere, mĕsura găsită de nepotrivită pentru instrucţiunea din ţéră, s'a menţinut totuşĭ în privinţa instrucţiuneĭ din seminar;

Considerând, că chiar şi dupe oficiul No. 46, aŭ urmat nouĭ desaprobărĭ a menţinereĭ Epitropiilor, atât prin tristele resultate ale învĕţătureĭ şi ale neuniformisăreĭ şi spre vederata daună a educaţiuneĭ naţionale, cât şi prin promulgarea nouluĭ aşeḑămênt scolar din 1851;

Considerând § 98 din acest aşeḑămênt, care special abrógă sistemul de Epitropiĭ;

Considerând § 63 din acest aşeḑămênt;

Considerând, că statutele pentru reorganisarea seminariilor, alcătuite în 1851, de şi voind prin § 8 óre-cum a se întemeia pe § 64 din regulamentul scolar, sunt însă în vederată imponcisiere cu principiile generale pe care legiuirea scólelor din 1851 este întemeiată;

Considerând necuviinţele urmate în anul acesta, la seminarul din Socola;

Considerând, art. 4 din jurnalul încheiat la 23 Maiŭ contenit, între P. S. Mitropolitul şi Exc. Sa Ministrul cultelor, şi prin care P. S. însuşĭ recunoscea necesitatea de reorganisare radicală la seminariŭ, spre a 'l pune în stare de a produce tot binele ce se aşteptă;

Considerând, în fine, că prin acelaşĭ articol P. S. Mitropolitul pătruns de convingere, că progresul scólelor cere privigherea directă a Ministruluĭ de instrucţiune publică, fórte nemerit subórdonéză studiereĭ şi aplicăreĭ acestuĭ Minister, proiectul de reorganisare al scólelor clericale, în care prin acel jurnal s'a însărcinat Epitropia.»

Pe asemenea considerante și pe temeiŭ că convențiunea cere centralisarea tutulor averilor Statuluĭ, precum în curând se și recularisară și averile mŏnăstiresci, seminariile se luară de minister și ele primiră prefacerĭ, sub noua administrațiune a Departamentuluĭ, ba și o nouă organisațiune.

In darea de sémă a Ministruluĭ Manolache Costache, către Divanul ad-hoc pe 1859, se amintesce despre anchetele urmate la Epitropia seminaréscă în 1858 și în Maiŭ 1859 și despre concentrarea administrăreĭ centrale, cu avutul lor, în Ministerul instrucțiuneĭ publice, spre-a se pune capĕt decadențeĭ, în care se înglodaŭ mereŭ acele importante aședămênte, menite a ridica în țéră morala și respectul către religie. Acéstă mĕsură a avut imediate resultate de economiĭ în cheltuelile scólelor catihetice, carĭ existaŭ necomplete, în neregula cea maĭ mare și de prisos, alăturea cu cele primare, unde aspiranțiĭ de a intra în seminariĭ puteaŭ găsi aceleașĭ studiĭ pregătitóre. Un alt resultat al concentrăreĭ administrațiuneĭ scólelor seminaricescĭ, în Minister, a fost progresiva lor reîmpoporare cu scolarĭ. Nu trebue însă să negăm, că adevĕratele resultate ale acesteĭ mĕsurĭ, staŭ atârnate de la sórta ce se face cleruluĭ în țéră, dupe cum din proiect urméză a se supune studiuluĭ Adunăreĭ, cât și de la aprobarea ce Adunarea va da proiectuluĭ de lege, pregătit pentru radicala reorganisare a seminariilor.

Inflorirea acestora, fiind în legătură cu chirotoniile încredințate cleruluĭ înalt, s'a stăruit cu tóte puterile, de a se opri acele nelegale. Décă promisiunĭ solemne, că nisce asemenea hirotonirĭ vor conteni, s'aŭ dat Ministeruluĭ, ele totușĭ s'aŭ reînnoit, cu dauna a unuĭ însemnat numĕr de candidațĭ eșițĭ în 1859 din seminariĭ.

Eată publicațiunea înaintată, pentru a opri chirotoniile de preoțĭ și chiar de călugărĭ ignoranțĭ:

«Este cu d'inadinsul oprit, de a se maĭ primi în tagma preoțéscă alțĭ candidațĭ, decât numaĭ pe aceĭ ce vor fi deplinit cursul învĕțăturilor teologicescĭ. De unde de la sine se înțelege, că acéstă legiuire privesce nu numaĭ pe aceĭ ce aŭ a fi preoțĭ de mir, ci maĭ vêrtos și maĭ mult pe aceĭ ce aŭ a fi asupra lor povĕțuitorĭ; apoĭ, fiind-că numaĭ din preoțiĭ din partea monahicéscă, dupe canóne, se pot orêndui în treptele cele maĭ 'nalte bisericescĭ; pentru acésta, pomenitul articol al reglementuluĭ se aplică, dupe drept cuvênt, maĭ vêrtos asupra preoților monahicescĭ; drept acésta, sus pomenita legiuire, va avea deplină a sa aplicație, la darea de orĭ-ce fel de cin, séŭ dregătorie bisericéscă, adecă, la întêmplare de loc vacant, de protoereŭ, proestos, dicasteriot, egumen, archimandrit și archiereŭ, nimenĭ nu se va putea rêndui, nicĭ hirotonisi, ci numaĭ din acele fețe, carĭ vor înfățișa maĭ ânteiŭ atestat de deplinirea cursuluĭ învĕțăturilor teologicescĭ, de carĭ fețe se află acum destule în țéră, parte intrate în cliros, parte doritóre de a intra, înțelegêndu-se, că asupra acelor din Ieromonahĭ, carĭ aŭ apucat a lua cinurĭ bisericescĭ și anume: Archimandrit și protosingel, acéstă legiuire nu 'șĭ are lucrarea eĭ.»

*

Pentru pregătirea de profesorĭ superiorĭ, primele guverne ale Domnitoruluĭ Alexandru I, ajută cu burse pe scolariĭ din facultatea filosofică, ba chiar și pe aceĭ de la facultatea de drept. Așĭa resultă acésta, din actul următor:

Copie dupe adresa Ministeruluĭ trebilor străine, cu No. 1.711, din Ianuarie 1859, către acela al cultelor și al instrucțiuneĭ publice

Referatul aceluĭ Onor. Minister, sub No. 3.992, arĕtător cerereĭ, ce aŭ făcut studențiĭ din facultatea juridică și filosofică, de a li se slobodi subvențiunea cuvenită pe lunile de

la 1 Ghenarie anul curent, din economiile caseĭ scólelor, resolvindu-se de Consiliul Miniştrilor, în coprindere: «Avêndu-se în privinţă, că propăşirea învĕţăturilor trebue să «fie ţinta cea d'ântêiŭ a guvernămêntuluĭ; că o asemenea nu ar putea fi ajunsă, décă «guvernul nu ar veni în ajutorul celor lipsiţĭ de midlócele de existenţă şi carĭ se deosibesc prin talente şi zel;

«Considerându-se, că stipendiştiĭ aci arĕtaţĭ, aŭ şi fost primiţĭ in asemenea stipendiĭ «de 75 leĭ pe lună de fie-care, de la 1 Septembre 1858, din economiile caseĭ scólelor.

«Luându-se în privire lovirea ce s'ar face în viitorul tinerilor, arĕtaţĭ în referatul de «faţă, şi în general şi studiilor juridice, décă guvernul de astădĭ ar fi maĭ puţin generos «decât cel trecut şi am refusa aşĭa stipendiĭ;

«Consiliul încheiă:

«Că Ministerul cultelor să slobódă stipendiile coprinse în referatul de faţă, conform «reguleĭ păzită, de la 1 Septembre 1858, până la 1 Ianuarie 1859.»

Conform dér acesteĭ încheerĭ, cu onor se face cunoscut acestuĭ Onor. Minister, spre regulă.

p. Ministru, *Antoniad.*

Cu acestaşĭ scop se trimit bursierĭ şi în străinĕtate, la studiĭ speciale. Aşĭa în 1859, dupe propunerea directoruluĭ Ministeruluĭ de culte din Moldova V. A. Urechiă, din luna Iulie, Consiliul Miniştrilor aprobă, ca din sporul arendăreĭ moşiilor din acel an, să se trimită 3 tinerĭ în străinĕtate şi anume: Bosie, Ciurea şi Codrescu, cel d'ântêiŭ pentru drept şi ceĭ douĭ din urmă pentru medicină.. Asemenea profesorul Cobâlcescu, dobândesce în acestaşĭ an, o bursă de 240 galbenĭ pe an, ca să studieze la Paris sciinţele naturale. Tot ast-fel D-niĭ P. Poni şi Alex. Odescu în Septembre 1859, dobândesc burse, în Franţa, cel d'ântêiŭ pentru sciinţele naturale şi al douilea pentru litere.

Deja la Paris, eraŭ maĭ mulţĭ bursierĭ din Moldova, din carĭ ceĭ maĭ mulţĭ şi astădĭ sunt ilustraţiunĭ ale ţĕreĭ. Aşĭa vom cita pe D-niĭ: N. Culianu, G. Mârzescu, A. Peiu (rĕposat), C. Vasiliu Pilat (acum general), V. Agapi (Doctor med.), D. Chinez (rĕposat), D. Ulea (Dr. med. rĕposat), etc. [1])

In 1859, Ministrul instrucţiuneĭ publice din Bucurescĭ, propune celuĭ din Moldova, cu adresa No. 643, din 14 Martie, să se numéscă corespondent şi îngrijitor de bursierĭ profesorul de la facultatea de drept din Paris, D. Royer Collard. Acéstă numire este aprobată la 1 Iulie 1859. [2])

Am vĕdut, că şi alţĭ bursierĭ s'aŭ trimis din partea seminaruluĭ Veniamin: Mitropolitul Moldoveĭ, cu anaforaua No. 36, din 29 Aprilie 1856, a cerut Domnitoruluĭ Ghica trimiterea la Atena a 3 clericĭ, conform § 16 din aşedămêntul seminariuluĭ central. S'aŭ trimis Erodiaconul Clemente, G. Erbiceanu şi G. Dimitriu, cu câte 120 galbenĭ, unul pe an. [3])

In acelaşĭ an 1856, s'aŭ trimis şi la Halchi alţĭ treĭ tinerĭ şi anume: Erod. Eronim, Erod. Damaschin şi Monachul Ghenadie, cu câte 80 galbenĭ, unul pe an. [4])

---

[1]) Dosarul No. 1.297 din 1859.

[2]) Dosarul No. 1.330, archiva ministeruluĭ de culte.

[3]) Dosarul No. 1.048 şi 1.625.

[4]) Dosarul No. 1.052, archiva Statuluĭ.

La ocasiunea împărţireĭ premiilor pe 1859—1860, V. A. Urechiă, Directorul Ministeruluĭ instrucţiuneĭ publice, va obţine de la ilustrul sĕŭ Ministru, M. Kogălniceanu, să se trimită alţĭ 5 junĭ bursierĭ, de astă dată în Italia. Vom reveni asupra acestuĭ fapt, maĭ departe.

*

In aniĭ 1858 şi 1859, se ţin în Iaşĭ primele cursurĭ libere gratuite. Cel d'ântêiŭ curs liber a fost inaugurat în ḑiua de Duminica Tomeĭ 1858, de către profesorul Stefan Miclea. Consiliul scolar, compus din D-niĭ: T. Veisa, D. Pop, Z. Columb, Partenie Antonie, Dr. Apostoleanu, Barnuţiŭ, Suciu, cu jurnalul No. 48, din 17 Martie 1858, aŭ aprobat facerea : cestuĭ curs liber, de fisica populară, în sala cea mare a Academieĭ, de la 12 până la 1 p. m.

Experimentele făcute de profesorul Miclea atrăgea numeros auditoriŭ la aceste cursurĭ.

In 1859, cu adresa Ministeruluĭ trebilor străine No. 4.166, din 10 Septembre, se comunică Ministruluĭ instrucţiuneĭ publice scirea, că la cererea D-luĭ D. S. Miclescu Ministrul financelor, consiliul de miniştri a aprobat deschiderea unuĭ curs public de comptabilitate şi de economie politică şi finance. Acéstă aprobare a dat'o, «avênd în vedere rĕspândirea luminilor în ţéră prin orĭ-ce midlóce, ca cea maĭ salutară mĕsură pentru înaintarea naţională.»

I. Ionescu, a fost numit chiar cu decretul domnesc No. 7.565, din 19 Septembre 1859, de şi fără léfă, să facă cursul public, maĭ sus arĕtat, «pentru a se pregăti un personal cu asemenea cunoscinţĭ speciale fórte neapĕrate, în privinţa noueĭ organisaţiunĭ a diferitelor ramurĭ de administraţie.»

I. Ionescu dă, în 25 Septembre, programa cursuluĭ. Avea să ţină 15 lecţiunĭ din comptabilitate şi 16 din economia politică.

Toţĭ funcţionariĭ de pe la Ministere sunt îndemnaţĭ cu stăruinţă, să urmeze la ascultarea cursurilor acestora, carĭ se vor ţine în sala gotică de la Treĭ-Erarchĭ.

Profesorele a ţinut câte-va cursurĭ de séră. La unul din acestea, fiind de faţă Ministrul de finance Miclescu, a făcut o verde critică a actelor acestuia.

Inde irae!...

Preşedintele Ministeruluĭ, M. Costache, scrie Ministruluĭ de Culte, Teriakiu, că «luând încredinţare, că cursul de economie politică şi de comptabilitate, deschis de D. I. Ionescu, a trecut peste scopul menireĭ luĭ şi a eşit din sfera specială, care a motivat întocmirea acestuĭ curs, transformându'l dintr'un studiŭ special de comptabilitate, într'un curs de discuţiĭ şi apreciaţiĭ politice, subscrisul are onorul a pofti, ca să bine-voiţĭ a avisa la înlocuirea D-luĭ Ionescu prin o altă persónă, care în predarea lecţiunilor sale să se ocupe cu stricteţe numaĭ cu materiile speciale unuĭ asemenea curs.»

Ministrul Teriakiu face cunoscut acésta D-luĭ I. Ionescu, cu adresa No. 9.427 din 29 Octombre.

Profesorul Mandinescu a fost invitat să continue cursul liber în locul D-luĭ I. Ionescu. Eĭ! Nu era tocmaĭ lesne luĭ Mandinescu să succédă unuĭ I. Ionescu (de la Brad) şi de aceea lucrul rĕmase baltă. [1])

---

[1]) Dosarul No. 1.310.

*

Ne rămâne a înregistra câte-va informaţiunĭ şi despre scóla de arte din Iaşĭ.

Dăm în anexă [1]) catalogul ucenicilor din acéstă scólă, la 23 Aprilie 1858.

Un alt catalog, iarăşĭ anexat [2]) aci, coprinde numele elevilor pregătiţĭ până la 1859, pentru a căpĕta calificaţiunea de maistri şi de călfĭ.

In acéstă listă se arétă şi judeţele, unde aveaŭ să fie aşeḑaţĭ.

Conflictul cu fostul antreprenor al scóleĭ de arte şi meseriĭ, continuă în 1859 şi înainte, dér scóla se readuce în stare bună, restaurându-se localul în 1859, dupe planul aci anexat. [3])

Anexăm aci programele de la aprópe tóte categoriile de scolĭ din Moldova, la finele anuluĭ 1859. [4])

*

Scólele private din Moldova sunt maĭ de aprópe priveghiate în aniĭ aceştia şi maĭ ales de la 1859 înainte.

Deja în 12 Aprilie 1858, atât prin fóia oficială, cât şi direct către conducĕtoriĭ scólescólelor private, Ministrul instrucţiuneĭ publice a scris circulare ḑicêndu-le: «Avêndu-se în privire, că pe la unele din aşeḑămêntele de învĕţătură privată predarea limbeĭ române se găsesce în mare neîngrijire, că pe la unele nu este obligatorie pentru elevĭ şi că pe la altele nu se găsesce de fel coprinse între obiectele de învĕţătură», Ministerul face obligatoriŭ cursul de limba românéscă, sub pedépsă la din contra de închiderea scóleĭ. [5])

Ministrul din 19 Maiŭ 1858, maĭ scrie institutorilor din judeţe, să aibă ochĭ asupra scólelor private.

In 1859, Ministerul instrucţiuneĭ publice a constrîns maĭ de aprópe scólele private, să se supună la prescripţiunile legeĭ scolare, în privinţa programeĭ şi a limbeĭ.

In 15 Iulie 1859, Ministrul instrucţiuneĭ publice din Iaşĭ scrie tuturor directorilor scóleĭ private, trimiţêndu-le programul public, lista cărţilor didactice şi aceea a indiviḑilor, cu drept de a profesa şi li se vestesce, că la redeschiderea în tómnă a scólelor, Ministrul va opri de la profesiune pe orĭ-cine nu va avea în regulă autorisare şi va închide

---

[1]) Veḑĭ anexa.

[2]) Veḑĭ anexa.

[3]) Veḑĭ anexa.

[4]) Veḑĭ anexa.

[5]) Principalele pensionate cărora li s'aŭ trimis circulare sunt acestea: Katz (No. 2.542), Atanasiade (2.543), Frei (2.544), Iordan (2.545), Eivas (2.546), Joye (2.547), Hadik (2.548), Vroblesky (2.549), Petit (2.550), Meisner (2.551), Ferderber (Botoşanĭ 2.552), Quitnisky (idem 2.553), Peri (Galaţĭ) 2.554), Scoti (idem 2.555), Edinachevicĭ (Bacăŭ 2.556), Kopel (idem 2.557), Mayer (idem 2.558), Iavorsky (idem 2.559), Fritsch (Piatra 2.560), Diaconul N. Ionescu (idem 2.561) Kayol (Bêrlad 2.562), Bitrou (Roman 2.563), Crudul (Focşanĭ 2.564), Metei (Botoşanĭ), Gall (Iaşĭ), Sacheti (Iaşĭ). In 1859—1860 maĭ sunt următórele pensionate nouĭ: Pondichi la Bêrlad, Blanchin la Botoşanĭ, Danilan la Botoşanĭ, Simionovicĭ idem, Olivare (Bêrlad), Papadopolu (Galaţĭ), Mitropolu (idem), Tecla-Zgorska (Focşanĭ), Sofia-Cociu (Fălticenĭ). Maĭ eraŭ şi scóle speciale pentru evreĭ.

«acele institute, carĭ s'ar găsi încă în stare anormală, nepotrivită cu tendinţele de uniformisare ale educaţiuneĭ românescĭ.» [1])

Mare svon se ridică din partea directorilor de şcolĭ private, carĭ pun în mişcare pe toţĭ consuliĭ contra acesteĭ mĕsurĭ. Ministrul explică prin jurnalele oficiale, că el «n'a înţeles a nesocoti meritele multora din directorĭ de scolĭ private şi n'a pus în categorie de anormale tóte scólele private. Decĭ directoriĭ, carĭ aŭ pensionatele in regula aşeḑată de lege, n'aŭ de ce să se témă . . . Cât pentru obiecţiunile aduse la aplicarea programelor publice prin scólele private, Ministerul nu le iea în sémă, căcĭ nu le admite legea.

Tot-d'o-dată, cu asemenea explicaţiunĭ categorice, V. A. Urechiă, publică în *Stéoa Dunăreĭ*, din 25 August, următorul articol :

Rĕsvrătirea Directorilor !

S'aŭ ridicat *limbele* asupra Ministeruluĭ de culte şi instrucţiunea publică !...

Când ḑicem *limbele*, trebue să se înţelégă acele ale unora din D-niĭ şi D-nele directorĭ şi directorese de pensionate private.

Şi pentru ce acéstă cruntă rĕsvrătire ? Pentru ce pe tóte stradele Iaşilor, la otelul de Europa, ca şi la preămblărĭ, să n'auḑĭ decât recriminărĭ şi blăsteme de directorĭ de pensionate ? Fi-va că adresa Comisiuneĭ centrale le-aŭ pus *à la grande mode* ? Şi acésta se póte, căcĭ adevĕrata causă întru cât-va sémĕnă : şi aci este de imputat Ministruluĭ de culte şi instrucţiune publică o aplicare de lege, dăunătóre intereselor unor individḑĭ...

Dér lăsând pentru astăḑĭ comparaţiunea, să vorbim numaĭ despre mĕsura luată de Ministerul cultelor şi instrucţiuneĭ publice şi asupra căreĭa limbele directorescĭ s'aŭ rĕsculat.

§ 261, din aşeḑămêntul *în vigóre* al instrucţiuneĭ din ţéră, ḑice : «Spre a nu putea fi vătămătóre elevilor schimbarea lor de la un pensionat la altul, séŭ la vre-o scólă publică, învĕţăturile pensionatelor vor fi **conforme** şi **asemĕnate** cu acele ale scólelor publice.»

§ 264, maĭ ḑice : «Cursul învĕţăturilor în pensionate *va fi împărţit dupe programul scólelor publice.*»

Ministrul instrucţiuneĭ publice, chiămat de a aplica cu scrupulozitate legiuirile existente, necontrare Convenţiuneĭ, s'a creḑut dator, şi ca organ al legeĭ şi ca *român*, de a cere prin circulară, (în interesul atât al ţĕreĭ, cât şi al părinţilor, ce aŭ copiĭ în pensionate), de a se aplica de D-niĭ directorĭ în totul programele scólelor publice, conform § 261, 264 şi 265.

Inde irae !

Şi fiind-că, de la *sentimentele* unora din străiniĭ, directorĭ de pensionate, până la acele ale multora din *boerĭ*, educaţĭ prin ele, nu este departe, nicĭ c'aŭ întârḑiat *unia* din protipendadă a face *chorus* cu directoriĭ şi a imputa Ministruluĭ aplicarea legilor în vigóre şi tendinţa de a realisa § § cele maĭ românescĭ şi maĭ de viitor pentru educaţiunea pe base românescĭ a generaţiunilor actuale!

Ceea ce supĕră şi maĭ mult pe D-niĭ directorĭ este, că circulara ce li s'a adresat de astă dată, le declară, fără maĭ multă parigorie, că neaplicând eĭ § 261, 264 şi 265, Ministerul va aplica asupră-le § 274, care stipuléză că :

[1]) Dosarul No. 1.296 din 1859, archiva Ministeruluĭ de culte.

«Neurmarea acelor instrucţiunĭ din partea directoruluĭ, adeverindu-se prin inadinsă «cercetare, şi dupe ce Departamentul va vedea, că deşteptările ce va face rĕmân fără «resultatul dorit, va trage dupe sineşĭ *inchiderea pensionatuluĭ.*»

Pentru astădĭ, în privirea încriminateĭ circulărĭ, ne mulţămim a arĕta, cu legea în mână, legalitatea eĭ cea maĭ mare. Curând vom dovedi şi aceea, că legea scolară, în acéstă privinţă, este *naţională* şi de cea maĭ sublimă prevedere pentru naţionalitatea română şi viitorul învĕţăturilor din pensionate din ţéră.

In adevĕr ţéra, în suveranitatea sa, în juridicţiunea eĭ omnipotentă d'inăuntru, ce voesce să facă decât că, cu un regulament de instrucţiune, în vigóre încă, tinde de a stabili un principiŭ ale căruia consecinţĭ să fie, ca românul, învĕţat în sînul patrieĭ, să iasă, maĭ 'nainte de tóte, român cu trup şi suflet, din orĭ-ce scolĭ, fără excepţie de publică séŭ privată?

Pe lângă tóte cele-l-alte privilegiĭ ale unuĭ trecut ruginit, am avut şi pe acela de a vedea o mare parte a elevilor, produşĭ de pensionatele particulare, neposedând cele maĭ micĭ note de istoria séŭ literatura naţională, numaĭ şi numaĭ pentru că în acele pensionate, afară de câte-va precepte de limbă, literatură, istorie şi geografia francesă, nu se predă maĭ nimic. Regulamentul învĕţăturilor publice, pe cât vĕdurăm, elaborat în ântêiĭ anĭ aĭ domnieĭ rĕposatuluĭ Principe Grigorie Ghica, a ţintit între alte prevederĭ, rĕmase în germene, la stârpirea şi a acesteĭ anomaliĭ predomnitóre şi ea în felul eĭ, de stat în stat.

Am întreba pe D-niĭ directorĭ, ce posedă pensionate particulare, pe D-niĭ directorĭ, carĭ încriminézǎ demarşa Departamentuluĭ cultuluĭ şi al instrucţiuneĭ publice, pe care nu putem a 'l lăuda destul pentru buna, de şi tardiva sa, mĕsură, când româniĭ, petrecĕtorĭ în statele cele-l-alte, ar cuteza a blama o mĕsură analogă din partea guvernelor respective, ce li s'ar rĕspunde?

Vom întreba pe toţĭ străiniĭ bine cugetătorĭ şi iubitorĭ aĭ autonomieĭ patrieĭ lor, suferire-ar eĭ acasă la dênşiĭ, ca câţĭ-va interesaţĭ să prindă a pune programa lor maĭ presus decât programa generală, dupe care se învêrtesce educaţiunea publică a ţĕreĭ?

Vom maĭ întreba pe părinţiĭ, carĭ aŭ avut copiĭ daţĭ prin cele maĭ multe din pensionatele private, cât de in urmă i-aŭ a găsit la ora trecereĭ în colegiul naţional, şi câte duzinĭ de cunoscinţĭ le aŭ fost de lipsă, spre a 'şĭ putea reîncepe cursurile regulate, pe băncile unde studiază ceĭ-l-alţĭ fiĭ aĭ patrieĭ?

Ne imputaţĭ, D-lor, puţin patriotism în menţinerea, séŭ exerciţiul drepturilor nóstre naţionale, recunoscute de curênd, cu atâta solemnitate, de Europa întrégă, ne incriminaţĭ, când nu vĕ atinge cine-va la o atare córdă; de îndată însă ce nu vĕ vine la socotélă fermitatea tenacităţeĭ nóstre, vĕ siliţĭ a vĕ preface singurĭ în ceĭ maĭ aprigĭ încălcătorĭ aĭ eĭ!

Socotélă rotundă: un român 'şĭ póte face instrucţiunea orĭ unde, iar educaţiunea, décă 'şĭ o face în patrie, trebue a avea de scop ca să 'l formeze român, o maĭ dicem încă o dată! Ministrul de culte 'şĭ a înţeles fórte bine misia în faţa ţĕreĭ şi a viitoruluĭ: El nu, nu voesce a exclude nicĭ pe una din limbele străine din pensionatele private, dér voesce, dér este dator de a pune pe cea română la locul ce i se cuvine, ca limbă predomnitóre în stat, ca limbă aptă de a trezi în inimele nóstre marele şi demnele virtuţĭ de alte dăţĭ, singure propriĭ a ne constitui în vrednicĭ cetăţenĭ aĭ viitoruluĭ.

Altă dată maĭ mult.

Stéoa Dunăreĭ No. 173. Iaşĭ, 1859, August 25.

*

In anul 1859, am făcut prima statistică scolară în regulă, dupe formularul acesta:

Formular de statistică scolară în 1858

Către,

Pentru luna Octombre curent să se trimită, până la 15 Noembre viitor, pentru fiecare scólă, următórele însemnări statistice asupra elevilor înscriși:

		No. specif.	No. total
	Numěrul total al elevilor . . .		
	Impărțire statistică		
I. Dupe religiune	Ortodoxĭ . . .		
	Catolicĭ . . .		
	Armenĭ . . .		
	Evreĭ . . .		
	Diverse . . .		
	Total . . .		
II. Dupe naționalitate	Românĭ . . .		
	Grecĭ . . .		
	Armenĭ . . .		
	Germanĭ . . .		
	Slavĭ . . .		
	Evreĭ . . .		
	Total . . .		
III. Dupe etate	Până la anĭ 7 . . .		
	" " " 10 . . .		
	" " " 15 . . .		
	Maĭ sus . . .		
	Total . . .		
IV. Condițiunile sociale	Privilegiațĭ . . .		
	Negustorĭ . . .		
	Meseriașĭ . . .		
	Agricultorĭ . . .		
	Salariațĭ . . .		
	Clericĭ . . .		
	Total . . .		
V. Vac.	Vaccinațĭ . . .		
	Nevaccinațĭ . . .		
	Total . . .		
VI. For.	Forul scóleĭ . . .		
	Vecinĭ . . .		
	Total . . .		

Către aceste, D-niĭ profesorĭ sunt invitațĭ a adăugi și de la sine orĭ-ce notițiĭ particulare vor putea da asupra scólelor, din punctul de vedere statistic.

Director, *V. A. Urechiă.* *Capul oficiuluĭ administrativ.*

La finea anuluĭ 1859, iată cifrele statistice ale tuturor scólelor din Moldova:

STATISTICA SCOLARILOR PE 1854—1859

SCÓLELE de băețĭ din:	1855 No. total al scolarilor	1855 Scolariĭ carĭ aŭ absolvit cursul	1856 No. total al scolarilor	1856 Scolariĭ carĭ aŭ absolvit cursul	1857 No. total al scolarilor	1857 Scolariĭ carĭ aŭ absolvit cursul	1858 No. total al scolarilor	1858 Scolariĭ carĭ aŭ absolvit cursul	1859 No. total al scolarilor	1859 Scolariĭ carĭ aŭ absolvit cursul
1 Treĭ-Erarhĭ.	267	36	308	43	279	57	396	57	412	40
2 Pĕcurarĭ . .	76	—	53	—	66	—	66	—	107	—
3 Têrgușoru .	59	—	55	—	77	—	71	—	75	—
4 Sărĕria . . .	73	—	89	—	79	—	92	—	98	—
5 Tătărașĭ . .	124	—	140	—	139	—	113	—	96	—
6 Roman . . .	163	21	209	28	209	23	232	22	214	21
7 T.-Neamțu .	—	—	95	7	103	9	125	9	128	10
8 Botoșanĭ . .	151	9	132	8	151	6	139	5	163	10
9 Bêrlad . . .	165	8	224	10	223	13	233	23	269	23
10 T.-Pétra . .	141	8	127	14	148	11	144	12	158	15
11 Mihăilenĭ . .	59	5	60	7	62	8	48	6	45	7
12 Fălticenĭ . .	138	9	147	11	136	18	131	11	127	14
13 Dorohoiŭ . .	66	8	64	10	55	5	71	5	85	9
14 T.-Frumos .	63	—	76	—	91	8	74	7	71	7
15 T.-Ocna . . .	64	4	66	3	85	5	82	5	112	12
16 Bacăŭ. . . .	112	6	118	8	133	10	151	11	173	11
17 Vasluiŭ . . .	40	—	48	—	50	6	68	9	83	11
18 Hușĭ	203	10	218	9	214	9	236	71	228	11
19 Focșanĭ . . .	75	4	82	6	119	7	120	7	127	12
20 Tecuciŭ . . .	72	5	67	7	75	4	97	5	106	9
21 Galațĭ. . . .	121	10	167	7	198	9	228	14	293	11
22 Hârlăŭ . . .	—	—	—	—	70	—	82	—	87	6
23 Scóla militară.	69	—	39	—	—	—	—	—	—	—
24 Scólele armene din:										
1 Botoșanĭ . .	70	—	135	8	82	—	41	—	—	—
2 din Iașĭ. . .	47	8	41	7	39	—	—	5	46	4

	1855 No. total al scolarilor	1855 Scolariĭ carĭ aŭ absolvit cursul	1856 No. total al scolarilor	1856 Scolariĭ carĭ aŭ absolvit cursul	1857 No. total al scolarilor	1857 Scolariĭ carĭ aŭ absolvit cursul	1858 No. total al scolarilor	1858 Scolariĭ carĭ aŭ absolvit cursul	1859 No. total al scolarilor	1859 Scolariĭ carĭ aŭ absolvit cursul
3 de arm. din Roman . . .	40	—	40	—	41	—	61	—	—	—
4 Gimnasiul național . .	152	8	195	8	202	5	256	29	246	19
SCÓLELE DE FETE DIN:										
1 Beilic	52	—	50	—	43	—	38	—	48	—
2 Podu-Lung.	22	—	21	—	36	—	52	—	68	—
3 Tecuciŭ . . .	47	—	62	—	73	—	51	—	55	—
SCÓLELE DE BĂEȚĬ DIN:										
1 Odobescĭ. . .	—	-	121	—	116	—	102	8	87	5
2 Panciu . . .	—	-	—	—	40	—	47	—	35	—
I. SCÓLA PREPARANDALĂ	—	—	13	13	18	18	35	35	31	13
II. FACULT. JURIDICĂ. .	—	—	8	—	5	—	8	—	24	—
Scóla de fete din Odobescĭ	—	—	28	—	43	—	27	—	29	—
Scóla centrală	143	9	143	7	142	7	169	7	169	5
Scóla de băețĭ din Vrancea.	—	—	—	—	35	—	29	—	103	—
Scóla de fete din Bèrlad. .		—	—	—	59	—	73	—	83	—
SCÓLELE REALE DIN:										
1 Galațĭ . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	7	—
2 Iașĭ	—	—	—	—	—	—	22	—	23	—
SCÓLELE DE BĂEȚĬ DIN:										
1 Herța . . .	—	—	—	—	—	—	53	—	55	—
2 Ismail . . .	—	—	—	—	—	—	91	—	123	—
3 Belgrad. . .	—	—	—	—	—	—	45	—	—	—
4 Chilia. . . .	—	—	—	—	—	—	25	—	28	—

	1858 No. total al scolarilor	1858 Scolariĭ carĭ aŭ absolvit cursul	1859 No. total al scolarilor	1859 Scolariĭ carĭ aŭ absolvit cursul
5 Renĭ	20	—	28	—
DIN COLONIILE:				
6 Babele . . .	17	—	15	—
Erdemburno:	7	—	—	—
7 Tasibunaru.	20	—	32	—
8 Colibașiĭ . .	30	—	15	—
9 Sloboda . . .	48	—	27	—
10 Bolcănescĭ .	14	—	13	—
11 Văleniĭ . . .	16	—	18	—
12 Cisimechioi.	44	—	—	—
13 Cartal. . . .	22	—	25	—
14 Trecatișĭ . .	16	—	21	—
15 Agiapialu . .	10	—	18	—
Sem. din Hușĭ	—	—	86	13
SCÓLELE DE FETE DIN:				
1 Bolgrad . . .	15	—	—	—
2 Ismail . . .	22	—	47	—
Sc. Armene din:				
1 Focșanĭ . . .	29	—	26	—
2 Ismail . . .	16	—	25	—
Clasa gim. din Bérlad	—	—	18	—
Seminarul din Roman. . . .	—	-	89	—
Sc. din mŏnăst. Doljescĭ . . .	—	—	18	—
SCÓLELE DE FETE DIN:				
1. T.-Frumos .	—	—	20	—
2 Galațĭ . . .	-	—	125	—
3 T.-Ocna . . .	—	—	50	—
4 Vasluiŭ . . .	—	—	40	—

	59 No. total al scolarilor
5 Hușiĭ	49
6 T.-Piatra . .	42
7 T.-Neamțu .	32
Scóla arménă din Băcăŭ . .	34
Inst elin din Galațĭ	54
Scóla comerc. grécă	43

SUMA TOTALĂ pe FIE-CARE AN

Aniĭ	Frecuentatorĭ	Absol.
1855	2.825	168
1856	3.437	210
1857	3.735	252
1858	4.482	294
1859	5.410	316
	19.289	1.240

*

In 1858, comunitatea evreeascā din Iaşĭ, încercă a deschide scolĭ, punênd pentru a-céstа darea gabeleĭ. [1])

In Iaşĭ funcţionaŭ scolĭ private evreescĭ şi anume, pentru fete a luĭ Leon Sirkus, a luĭ Blumenthal, a luĭ Zwalb, iar pentru băeţĭ a luĭ Winternitz.

*

Se cade a nu uita, să menţionăm încercările de a se deschide scólă românéscă la schitul român din muntele Athos.

Domnitorul Gr. Ghica, patronă înfiinţarea acestuĭ schit şi, pricepênd însemnătatea culturală a uneĭ scolĭ române în părţile acelea îndepărtate ale peninsuleĭ balcanice, o ajută cu banĭ.

MUNTENIA

Aniĭ, de care m'am ocupat cu scólele din Moldova, sunt egalmente de mare importanţă şi pentru scólele muntene.

Redeschise scólele, tot pe temeiul legeĭ celeĭ reacţionare din 1847, am vĕḑut, că din dată s'aŭ fost rênduit comisiunĭ cercetătóre programelor. Deja în 1856, comisiunea însărcinată cu cercetarea şi formarea uneĭ programe de învĕţăturĭ [2]) a presintat în 12 Ianuarie raportul sĕŭ şi programele elaborate. [3])

Acéstă lucrare a comisiuneĭ rĕmâne neaplicată în anul 1856.

La 2 Decembre acést an, G. Costaforu e numit de Căĭmăcămie director al scólelor, cu ofisul No. 575. [4])

In Octombre, anul următor 1857, G. Costaforu e trimis în Europa, să studieze organisaţiunea gimnasiilor şi să întocméscă şi un plan de bibliotecă sistematică.

Maĭ mult de 6 lunĭ călĕtoresce Costaforu prin Belgia, Francia, Prusia, Elveţia, Italia, Saxonia, etc., şi întorcêndu-se, presintă, în Iulie 1858, raportul sĕŭ, care acum, dupe ce a costat pe Stat 1.500 galbenĭ, va activa cel puţin reforma învĕţămêntuluĭ în ţéra românéscă. [5])

In lipsa luĭ Costaforu din ţéră, Ministrul instrucţiuneĭ publice, Gr. Bengescu, supune Domnitoruluĭ planurile lucrate de architectul Şlater, în înţelegere cu D-niĭ architecţĭ Orĕscu şi Beneş, pentru edificarea palatuluĭ Academieĭ, pe locul unde a existat colegiul luĭ S-tul Sava.

In Septembre 1857, Caimacamul decretéză acéstă construcţiune.

Eată oficiul Caimacamuluĭ Al. Ghica, pentru începerea construireĭ nouluĭ palat:

Noĭ, Prinţul Alexandru Dimitrie Ghica,

Caimacamul Ţĕreĭ-Românescĭ.

Către Departamentul cultuluĭ şi al instrucţiuneĭ publice

Vĕḑênd raportul aceluĭ Departament, din Septembre, No. 2.752, prin care ni se arétă, că locul, ce slujesce astăḑĭ învĕţăturilor publice în capitală, nu corespunde în niciĭ în-

---

[1]) Dosarul No. 1.162, archiva ministeruluĭ de culte.

[2]) Acéstă comisiune era compusă din G. Hill, Ulis de Marsillac, I. Zalomit, A. Creţescu, A. Marin, I. Maxim şi Em. Constantinescu.

[3]) Veḑĭ anexa.

[4]) Dosarul No. 906 din 1856.

[5]) Dosarul No. 57.

tr'un chip trebuințelor destinației séle și că este cu totul nepotrivit unuĭ așeḑământ, ce trebue să fie centrul învĕțăturilor din țéră.

Considerând, că sunt trecuțĭ acum ḑecĕ anĭ, de când legiuitórea obștéscă Adunare, a declarat neapĕrată trebuința de a se clădi cuviinciósele încăperĭ pentru învĕțăturĭ, și a pus în disposițiunea guvernuluĭ, prin art. 10, din legiuirea anuluĭ 1847, trebuinciósele fondurĭ pentru îndeplinirea uneĭ așa de simțită trebuință;

Considerând, că orĭ și care ar fi starea lucrurilor ce vor isvorî din împrejurările de față, importanța și folosul uneĭ asemenea clădirĭ va fi tot aceea;

Considerând, că este o sântă datorie, impusă nouĕ prin legiuire și prin voința acelor iubitorĭ de omenire românĭ, carĭ aŭ înzestrat cu atâtea bogățiĭ așeḑămentele de bine-facerĭ, de a nu lăsa să se maĭ amâne o așïa importantă lucrare.

Vĕḑênd planurile alcătuite de comisiunea instituată de acel Departament, și compusă de architecțiĭ A. Orĕscu, Şlater și Beneș, pentru clădirea uneĭ academiĭ, pe locul colegiuluĭ S-tuluĭ Sava, dupe programa ce s'a dat aceleĭ comisiunĭ;

Vĕḑênd devisul aproximativ, alcătuit tot de acele persóne, și care se urcă la suma de un milion opt sute nouĕ-ḑecĭ și douĕ de miĭ șése sute nouĕ-ḑecĭ (1.892.690) leĭ.

Noĭ, pe temeiul art. din regulament și art. 10 din legiuirea din anul 1847, aprobăm raportul aceluĭ Departament, pentru clădirea Academieĭ, dupe planurile și devisul însemnate maĭ sus, și cu orênduelile propuse în acel raport, ca adică executarea lucrăreĭ să se facă prin de aprópe stăruință și privigherea Eforieĭ scólelor;

Ca architect al lucrărilor, sub directa priveghere și controlare a Eforieĭ, Noĭ, din acele treĭ persóne, ce ni se recomandă de Departament, orênduim pe D. A. Orĕscu, inginerul și architectul Statuluĭ, căruia i se va da un ajutor desemnator, cu o léfă pe lună de 500 leĭ, un scriitor cu o léfă pe lună de 200 leĭ și douĭ conductorĭ impiricĭ de clădirĭ, ce se vor orêndui de catre Departamentul din întru din funcționariĭ în ființă; se va pune în disposițiunea D-luĭ Orĕscu, pentru diferitele séle cheltuelĭ în împlinirea însemnateĭ însărcinărĭ ce se pune asupră'ĭ, o sumă de galbenĭ una mie (1.000), carĭ să i se rĕspunḑă treptat, dupe trebuințele séle.

Suma de 1.892.690 leĭ, trebuinciósă pentru clădirea Academieĭ, se va lua treptat, dupe trebuință, din casa centrală, viind și Eforia scólelor în ajutor cu suma ce va chibzui că póte dispune din capitalurile séle.

Pe aceste temeiurĭ, acel Departament va învita pe Eforia scólelor, a lua îndată cuviinciósele mĕsurĭ pentru dărîmarea îndată a vecheĭ zidăriĭ și punerea fondațiilor noueĭ Academiĭ.

Cunoscênd și prețuind cea bine-făcĕtóre stăruință a membrilor Eforieĭ, pentru desvoltarea instrucțiuneĭ publice, suntem încredințațĭ că vor pune tótă stăruința într'o lucrare, prin care vor dobândi nouĭ titlurĭ la recunoscința publiculuĭ.

Cu plăcere exprimăm via nóstră mulțămire șefuluĭ ad-interim aceluĭ Departament, pentru lăudata inițiativă ce a luat în acéstă bine-facere.

(Urméză iscălitura Mărieĭ Sale).

No. 1.290. 1857, Septembre 10.

G. Costaforu reîntors la post, se pune pe lucru, și în 11 August 1858, obține decretul Caimacamuluĭ Al. D. Ghica, aprobând nouele programe gimnasiale. [1])

---

[1]) Veḑĭ anexa. Modificațiunile principale din Eforie în anul 1858 sunt:

In 22 Martie, Arsaki cere Caimacamuluĭ să fie demisionat din Eforia scólelor, în care se află de la 1850. In 20 Maiŭ acelaș an, demisioneză și D. colonel Florescu. In 31 Iulie acelaș an, D. I. A. Filipescu este numit efor, cu ofisul Caimacamuluĭ Alexandru Ghica No. 1.004. Apoĭ în 27 August acelașĭ an, sunt numițĭ în Eforie Aristid Ghica, Gh. Costaforu și Al. G. Golescu.

In 28 August 1858, prin raport la Caimacam, Eforia organiséză colegiŭ și la Craiova.

Anexând [1]) aci programa, dupe care s'a făcut studiile secondare superióre, de la 1 Septembre 1855, până la 1 Iunie 1856, lectorul va putea însușĭ compara noul program adoptat la 1858, și va găsi, ca și noĭ, acest din urmă program, superior tuturor celor anterióre.

Alăturăm și statul lefilor din Februarie 1857, în care se pot vedea de asemenea tóte modificațiunile supravenite în personalul tuturor scólelor din Muntenia, până la acéstă dată, în comparațiune cu statul modificat din 1856.

*

In Octombre 1858, nu maĭ este director scólelor Costaforu. Eforia se tânguesce în contra luĭ, că a dispărut de la post, lăsând și catedrele neocupate. [2])

V. Boerescu este apoĭ însărcinat cu direcțiunea scólelor. In acéstă calitate el provócă o adunare a profesorilor primarĭ din Bucurescĭ, în Octombre 1858, punêndu'ĭ următórele însărcinărĭ:

«Comisiunea compusă din D-niĭ profesorĭ primarĭ din Bucurescĭ, convocată în urma jurnaluluĭ Eforieĭ de la 10 Octombre, are a se ocupa și a da relațiune Eforieĭ despre următórele obiecte:

1) A lua în considerare raporturile D-luĭ revisor, precum și programele presintate de profesoriĭ primarĭ la 1857, și a expune opiniunea sa asupra modificăreĭ, ce s'ar putea face în programul actual;

2) A arĕta décă metoda lancasteriană are inconveniente, și déca este bine a se maĭ consemna acéstă metódă;

3) A se pronunța déca este bine a se maĭ consemna divisiunea actuală de patru clase elementare, séŭ décă n'ar fi maĭ util ca instrucțiunea primară să se împarță în douĕ divisiunĭ, dintre care una elementară și alta reală;

4) Asemenea din cărțile didactice, carĭ există, a arĕta pe acelea carĭ presintă inconveniente, séŭ ce cărțĭ lipsesc și s'ar putea adăoga.

Comisiunea va maĭ putea examina și pune pe tapet și alte chestiunĭ decât cele arĕtate aci.

Pentru o maĭ regulată mergere a desbaterilor, se va alege un vice-president și douĭ secretarĭ. Vice-presidentul va conduce desbaterile în lipsa presidentuluĭ, care este directorul scólelor. Secretariĭ vor ținea procese-verbale regulate de ceea ce se ḑice. Asupra fie-căreĭ materiĭ se va redacta apoĭ un raport, care se va supune la cunoscința Eforieĭ.»

B. Boerescu.

1858, Octombre 17.

Dăm în anexă [3]) și posedăm chiar în original jurnalele încheiate de acéstă comisiune, care urmăresce chiămarea sa, până târḑiŭ în 6 Iunie 1859, când 'șĭ închee lucrările séle definitive.

---

[1]) Veḑĭ anexa.

[2]) Veḑĭ anexa.

[3]) Veḑĭ anexa.

*

Tot în Septembre 1858, Eforia închee jurnalul No. 46, prin care înfiinţéză o comisiune consultativă pe lângă Eforie, alésă din corpul didactic şi numită Comisiune gimnasială.

Eată jurnalul, prin care acéstă comisiune s'a constituit:

Copie din dosarul No. 1.005 din 1858, pentru alegerea uneĭ comisiunĭ din corpul profesoral, cu însărcinarea asupra metódelor, cărţilor didactice şi a regulelor de disciplină

Jurnal

«Eforia scólelor, considerând, că de la D-niĭ profesorĭ depinde în mare parte buna aplicare a programuluĭ; că D-lor pot a se pronunţa maĭ bine asupra metódelor, cărţilor didactice şi chiar regulelor disciplinariĭ; că din unirea şi constituirea D-lor în corp, depinde în mare parte progresul instrucţiuneĭ naţionale; s'a chibzuit a se convoca de D. director toţĭ D-niĭ profesorĭ gimnasialĭ, pentru ca din sînul D-lor să se alégă o comisiune, compusă din 10 membri. Acéstă comisiune, care se va aduna şi va delibera împreună cu D. director, va avea vot consultativ şi va putea face cunoscut Eforieĭ resultatul deliberăreĭ séle asupra cestiunilor de aplicaţie de metóde, de cărţĭ didactice, séŭ şi alte cestiunĭ, care intereséză instrucţiunea în general.»

Profesoriĭ se adunară la 19 Septembre 1858.

Dintre 17 profesorĭ carĭ s'aŭ întrunit, s'aŭ ales prin vot secret membri, D-niĭ: Zalomit, Hill, Roques, Aaron, Cernătescu, Marin, Ioranu, Nicefor, Neimaister şi Orĕscu.

Sub preşedinţa luĭ I. Zalomit, avĕnd de secretarĭ pe Nichifor şi A. Marin, comisiunea, în şedinţa din 26, aceeaşĭ lună, a alcătuit statutul următor:

Statutele comisiuneĭ gimnasiale.

Compunerea comisiuneĭ

Art. 1. Comisiunea gimnasială se compune din 10 membri, profesorĭ, aleşĭ prin votul tuturor profesorilor gimnasialĭ.

Art. 2. Acéstă comisiune se va realege dupe duoĭ anĭ, la începutul anuluĭ scolastic. Membriĭ actualĭ pot fi realeşĭ.

Art. 3. Presidentul sĕŭ de drept este D. director al scólelor. Comisiunea va maĭ alege un vice-preşedinte şi duoĭ secretarĭ.

Art. 4. Preşedintele va conduce desbaterile, el va fi miḑlocitor între Eforie şi comisiune şi va avea vot deliberativ ca şi ceĭ-l-alţĭ membri. Vice-presidentul va ramplasa pe president la trebuinţă. Secretariĭ vor ţine procesele verbale şi vor încheia jurnale despre desbaterĭ; şi vor face raporturile către Eforie.

Atribuţiunile Comisiuneĭ

Art. 5. Puterea acesteĭ comisiunĭ este consultativă, şi opiniunile eĭ se vor supune la aprobarea onor. Eforiĭ.

Art. 6. Acéstă comisiune va putea discuta cestiunĭ de aplicaţie, de metódă, de disci-

plină, de cărţĭ didactice, séŭ şi alte cestiunĭ, carĭ interesézā instrucţiunea publică în general.

Dreptul de iniţiativă este al comisiuneĭ, ca şi al Eforieĭ.

Modul de a lucra al comisiuneĭ :

Art. 7. Comisiunea se va aduna de ordinar la fie-care douĕ sĕptĕmânĭ, Lunĭ séra, la 7 ore, în sala Eforieĭ. Se póte însă convoca şi extraordinar de către presidentul sĕŭ. Când 4 membri vor susţine şi vor motiva formarea uneĭ Adunărĭ extraordinare, preşedintele va fi dator a o convoca.

Art. 8. Hotărîrile se vor adopta prin vot secret şi dupe majoritate.

Art. 9. Spre a fi aceste hotărîrĭ valabile, cată să fie faţă cel puţin 7 membri din 11.

Art. 10. Hotărîrile adoptate se vor comunica prin prezident la Eforie. Eforia i va face observările séle, până ce în fine i va da votul sĕŭ definitiv şi se va pronunţa, décă încuviinţézā séŭ nu a se lua mĕsurile cuvenite pentru aplicarea lor. Eforieĭ însă i se va face cunoscut şi opiniunile minorităţeĭ.

Art. 11. Fie-care din membriĭ va putea primi din partea comisiuneĭ lucrărĭ analoge cu specialitatea sa.

Art. 12. Aceste statute fiind aprobate de membriĭ comisiuneĭ, se supun şi la aprobarea Onor. Eforiĭ.

Art. 13. Nicĭ o schimbare nu se póte face la aceste statute, decât tot dupe modul cum s'a făcut şi ele.

B. Boerescu. Joranu. H. Hill. Aaron Florian. R. Neimaister. Zalomit. G. E. Nichefor. P. I. Cernătescu. Al. Orĕscu. A. Marin.

1858, Septembre 26.

*

Dintre cele maĭ importante lucrărĭ ale acesteĭ comisiunĭ, avem a menţiona proiectul de ortografie cu litere latine, presentat de D-niĭ Poenaru, Nichefor şi Nestor, proect provocat de Eforia scólelor. [1]) Vom reveni asupra acestuia la rubrica cultureĭ generale.

*

In vedere cu noile programe, se fac unele modificaţiunĭ în personalul didactic. Acestea sunt arĕtate în următorul raport, către Domnitorul Alexandru Ión I, pentru semestrul scolar 1859—1860.

Măriei Sale Alexandru Ión I, Domn al Principatelor-Unite Ţéra-Românéscă şi Moldova

Prea Inălţate Dómne,

In conformitate cu progresul instrucţiuneĭ publice, s'a simţit neapĕrată trebuinţă de a se face óre-care modificărĭ în programa gimnasiuluĭ de aci şi din Craiova, pentru curentele an scolar 1859—1860, carĭ modificărĭ s'aŭ şi pus în lucrare, dupe disposiţiunile precisate în jurnalele acesteĭ Eforiĭ, de sub No. 75 şi 76, din 31 ale trecuteĭ luĭ August, iar modificările privitóre la partea financiară şi care variază de apuntamentele, ce eraŭ fixate dupe programa de maĭ 'nainte, sunt cele următóre:

---

[1]) Dosarul No. 1.005.

I. In gimnasiul capitaleĭ

1. D-luĭ Alecu Pop, profesor de calcul și caligrafie, cu léfa de leĭ 500 pe lună, i se adaogă încă leĭ 100 pe lună, căcĭ în loc de opt lecțiunĭ dupe programa veche, face acum 12 lecțiunĭ.

2. S-țieĭ Sale diaconuluĭ Theodor, profesor de religiunea ortodoxă, pe lângă léfa sa de 150 leĭ pe lună, i se maĭ adaogă încă leĭ 150 pe lună, căcĭ leafa ce avea era prea mică și în disproporțiune cu a celor-l-alțĭ profesorĭ.

D-luĭ Iuliŭ Baraș, profesor de istoria naturală, pe lângă léfa sa de leĭ 600 pe lună i se maĭ adaogă încă leĭ 200, căcĭ maĭ 'nainte avea în treĭ clase șése lecțiunĭ și acum are a face în 5 clase 10 lecțiunĭ.

Aceștĭ 200 se vor da din ceĭ prevĕḑuțĭ în programa veche, pentru un curs de istoria naturală la clasa VIII.

II. In gimnasiul din Craiova

a) D-luĭ G. M. Fontanini, inspectorul gimnasial și profesor de limba latină în pararel cu cea română și de geografie, pe lângă léfa sa de leĭ 750 pe lună, i se maĭ adaogă leĭ 50 spre a se face 800, căcĭ i s'a maĭ adăogat două lecțiunĭ prin noua programă, și pe lângă léfa sa de inspector de leĭ 300 pe lună—afară de leĭ 100 ce primesce acum ca diurnă—i se maĭ adaogă leĭ 100, fiind-că léfa ce avea este în disproporțiune cu greutatea sarcineĭ;

b) D-luĭ . . . . Arnold, profesor de limba germană i se maĭ adaogă 50 leĭ pe lună, pe lângă leĭ 450, ce avea, pentru ca să aĭbă aceeașĭ léfă, cu alțĭ profesorĭ de categoria sa;

c) D-luĭ Basiliu Caloianu, profesor de istoria generală i se adaogă leĭ 100 pe lună, peste leĭ 500 ce avea, spre a se maĭ apropia de léfa aceluiașĭ profesor, din gimnasiul capitaleĭ.

Acéstă chibzuire Eforia o supune, dupe datorie, la cunoscința Măriei Tale, și vĕ rog să bine-voițĭ a 'ĭ da înalta aprobare, de a se plăti numitele adaosc, de la Septembre curent, din fondul economiilor scólelor.

Membrul Eforieĭ instrucțiuneĭ publice, *B. Boerescu.*

Deja în 22 Iulie 1859, Eforia cu jurnalul No. 46, a chiămat să ocupe catedrele din cursurile superióre anexate la liceŭ, pe următórele persóne:

1) A. Tr. Laurian, pentru catedra limbelor clasice, cu léfa de 800 leĭ pe lună;

2) I. Eliade Rădulescu, la catedra limbeĭ și literatureĭ române. [1]

---

[1]) Eliade refusă catedra prin următórea adresă, ce conservăm în original:

Onorabileĭ Eforie a instrucțiuneĭ publice

Simțitor la propunerea Onorabileĭ Eforie, prin adresa cu No. 1.776, din 25 Iulie anuluĭ curgĕtor, de a accepe catedra de literatura română în colegiul capitaleĭ, cu durere am onóre a arĕta, că materialemente timpul nu 'mĭ ajunge nicĭ pentru ocupațiunile cu care deja sunt îndatorat către public, și nu pot lua asupră'mĭ sarcine noue, fără a compromite și pe cele vechĭ.

Maĭ târḑiŭ m'așĭ stima ferice de a'mĭ termina viața ast-fel cum am început'o, împărtășind, câte am putut culege în curs de atâția anĭ, studióseĭ junimĭ.

I. Heliade. Bucurescĭ, 1859, August 15.

Resolutiunea luĭ V. Boerescu

Se va conserva catedra până ce D. Eliad se va înlesni a o primi, fiind-că nu o refusă absolut, însă nu i se va plăti léfa, decât când va primi cursul.

V. Boerescu.

3) Pană Buescu, pentru catedra de economia rurală și agronomie, catedră care s'a alăturat ca curs superior pe lângă gimnasiŭ, cu léfă de 500 leĭ pe lună.

La 22 August 1859, I. Maiorescu e numit de Eforie profesor de istoria critică și statistică la clasa VI-a, a VII-a și a VIII-a, cu léfă de 800 leĭ pe lună, iar D. Cernătescu rĕmâne pentru clasele a III-a, a IV-a și a V-a de aceleașĭ materiĭ.

In Octombre 1859, C. Aristia este numit profesor de limba elenă la liceul S-tul Sava, pentru clasele a VII-a și a VIII-a.

B. Boerescu, care cu ofisul No. 1.190, din 1 Septembre 1858, succedase luĭ G. Costaforu la direcțiunea scólelor, se demite. In 2 Octombre 1859, I. Zalomit ține pe câteva ḑile postul de director al scólelor, până la 15 Octombre, când este rênduit definitiv director al scólelor profesorul I. Maiorescu.

In Iunie 1859, D. A. G. Golescu, este absent din Eforie fiind la Iașĭ. Laurian e numit în locu'ĭ, ca membru onorific, prin raportul către Domnitor, semnat de C. A. Crețulescu, sub No. 2.016.

*

Din directoratul luĭ B. Boerescu, avem regulamentul întocmit de el asupra datoriilor și atribuțiilor sub-directoruluĭ și a epistatuluĭ colegiuluĭ, pe care le dăm aci în anexă. [1])

*

Scólele primare din țéra românéscă, întâmpinând dificultate de a fi ocupate cu bunĭ institutorĭ, Eforia se gândesce la acéstă lipsă și crede a o înlătura, prin mĕsurile propuse în actul de la vale:

«Eforia vĕḑênd lipsa ce este de institutorĭ și de institutrice pentru scólele primare, considerând că maĭ ales acéstă clasă de învĕțătorĭ publicĭ, spre a putea rĕspunde la delicata sarcină ce aŭ de a da educațiune, maĭ vêrtos morală, poporuluĭ, este trebuință a lua ea însășĭ o educațiune specială, ast-fel ca fie-care institutor să fie un exemplu viŭ de modestie și de sîrguință, a chibzuit, ca până la întórcerea scolaruluĭ, ce s'a hotărît a se trimite spre a studia pedagogia și care la întórcerea sa va fi însărcinat a dirigia o scólă normală pentru institutorĭ, de o cam dată să se iea următórele mĕsurĭ:

1) Treĭ-ḑecĭ stipendiștĭ din ceĭ 50, ce se țin în pensionatul sucursal al colegiuluĭ din capitală, să se priméscă prin concurs, care se va face la începutul fie-căruĭ an scolastic;

2) Un stipendist va fi dator, dupe sĕvîrșirea studiuluĭ, a servi în curs de 10 anĭ Statuluĭ, în calitate de institutor în scólele primare;

3) Stipendiștiĭ vor fi primițĭ din scolariĭ scólelor primare, ce vor fi făcut clasa a IV-a și carĭ vor fi din familiĭ scăpătate, ast-fel ca funcțiunea de institutor să fie adevĕrată carieră pentru dênșiĭ;

3) Ḑece din 20 bursiere, ce se țin în pensionatul domnesc de fete din capitală, se vor lua tot din familiĭ scăpătate, și interna, cu îndatorirea de a servi Statuluĭ, dupe sĕvîrșirea studiilor, în curs de 10 anĭ, în calitate de institutrice;

5) Pentru îmbrăcăminte și cărțile trebuinciόse, de fie-care stipendist séŭ stipendistă, se va da din casa scólelor câte leĭ 450 pe an, carĭ fac 40 persóne leĭ 18.000 pe an;

---

[1]) Veḑĭ anexa.

Acéstă a eĭ chibzuire, Eforia o supune prea plecat Inălţimeĭ Vóstre, că de veţĭ socoti de cuviinţă să bine-voiţĭ a 'ĭ da înalta aprobaţie, spre a se pune în lucrare.» [1])

In 25 Ianuarie 1858, cu jurnalul Eforieĭ No. 997, se cere Caimacamuluĭ înfiinţarea de 5 scolĭ primare în Bucurescĭ, adecă câte una din fie-ce despărţire.

Eforia ḑice în raportul sĕŭ către Caimacam: «Luând în considerare, că potrivit cu dispoziţiunile regulamentuluĭ scólelor, în capitala Bucurescĭ trebue să se afle înfiinţate 5 scolĭ primare, adecă câte una de fie-care despărţire; că de la început s'aŭ şi înfiinţat acest numĕr de scolĭ şi s'aŭ aflat pe deplin până 1848, iar la redeschiderea scólelor, dupe suspendarea ce li se făcuse la acea epocă, a rĕmas scóla la despărţirea din Roşu neînfiinţată până acum», din causă că nu s'a aflat local potrivit, Eforia dispune să se deschidă acéstă scólă în decurgerea anuluĭ scolastic 1858, în coprinsul localuluĭ de la S-tul Sava, numaĭ clasele I-a şi a II-a, iar a III-a şi a IV-a se vor organisa treptat.

Caimacamul aprobă acéstă propunere.

In 1859, se aplică la scólele primare noul program, la elaborarea căruia a luat, parte dupe cum vĕḑurăm, institutoriĭ primarĭ, adunaţĭ în conferinţe.

Eată circulara, prin care acest program se pune în aplicaţiune:

Circulară către tóte comitetele din judeţe

«Vi se alătură... exemplar din noul program al scólelor primare, care are a se pune în lucrare de la 15 August anul curent, împreună cu instrucţiunile relative la punerea în lucrare a acestuĭ program. Veţĭ împărţi aceste exemplare pe la toţĭ D-niĭ profesorĭ publicĭ şi privaţĭ şi la D-niĭ membriĭ aĭ comitetuluĭ, şi sunteţĭ invitaţĭ a priveghia întocmaĭ a sa urmare.

Cărţile didactice cele nouĭ se vor termina maĭ târḑiŭ tot în curentul anuluĭ acestuia, când vi se vor face cunoscut. Până atuncĭ D-niĭ profesorĭ se vor servi cu cele vechĭ, séŭ îşĭ vor face texturĭ, conformându-se, pe cât se va putea, cu textul programuluĭ, care se va afişa în fie-care clasă.»

10 exemplare	Comitetuluĭ	districtuluĭ	Mehedinţĭ	No.	1.915	din	$^5/_8$	1859.	
10 idem	»	»	Gorj	»	1.916	»	»	»	
10 idem	»	»	Romanaţĭ	»	1.917	»	»	»	
20 idem	»	»	Dolj	»	1.918	»	»	»	
10 idem	»	»	Vâlcea	»	1.919	»	»	»	
10 idem	»	»	Teleorman	»	1.920	»	»	»	
10 idem	»	»	Vlaşca	»	1.921	»	»	»	
15 idem	»	»	Brăila	»	1.922	»	»	»	
15 idem	»	»	Râm.-Sărat	»	1.923	»	»	»	
10 idem	»	»	Buzĕŭ	»	1.924	»	»	»	
15 idem	»	»	Prahova	»	1.925	»	»	»	
10 idem	»	»	Argeş	»	1.926	»	»	»	
10 idem	»	»	Dâmboviţa	»	1.927	»	»	»	
10 idem	»	»	Muscel	»	1.928	»	»	»	
15 idem	»	»	Oltul	»	1.929	»	»	»	
10 idem	»	»	Ialomita	»	1.931	»	»	»	[2])

[1]) Dosarul No. 839, din 1855.

[2]) Dosarul No. 45, din 1859.

Acéstă circulare, aprópe identică, este comunicată și celor 4 scolĭ primare din capitală în 5 August 1859, sub No. 1.910—1.914.

Asemenea se comunică noul program și următorilor directorĭ de scóle private:

«Vi se comunică și D-vóstre câte 4 exemplare, împreună cu instrucțiunile relative la executarea sa. Sunteți invitațĭ, D-lor, a substitui în locul programuluĭ vechiŭ pe cel noŭ, și a priveghia ca D-niĭ profesorĭ, ce avețĭ, să se conformeze întocmaĭ.»

D-luĭ N. Mitilineu.
» A. Tabacopolu.
» A. Șevitz.
» St. Rașianu.
» A. de Vuiți.
» I. Rîureanu.
» I. Gaf.
» I. Pop.
» A. Vichy.
» I. Deliani.
» A. Apostolatu.
D-niĭ C. Codreanu și N. Florescu.
D-luĭ A. T. Mavrocordat.

Programul comunicat pe lângă circulările de maĭ sus, se póte vedea în anexa [1]) de la acéstă pagină.

Acest program se punea în execuțiune, din nenorocire înainte de a se fi pregătit cărțile didactice în raport cu el. Și cu tóte acestea Eforia credu util, cu referință la cărțile didacti e, a comunica institutorilor, în 28 August 1859, sub No. 2.007—2.023, următórea circulare:

Domnule,

«Amestecul cărților didactice, ce s'aŭ vědut prin cele maĭ multe scolĭ, la revisiile făcute atât de D-l revisor, cum și de către subsemnatul, este nu numaĭ o abatere din instrucțiile Eforieĭ, dér și o pedică pentru progresul scolarilor, căcĭ, spre exemplu, la lectură, cum s'ar putea trage atențiunea scolarilor asupra unuĭ capitol, pe care D-ta îl citescĭ scolarilor, când eĭ toțĭ nu aŭ aceeașĭ carte?

Eștĭ dér invitat ca să nu te servĭ cu alte cărțĭ, decât cu cele în ființă ale Eforieĭ, până la tipărirea altor cărțĭ maĭ proprii, carĭ s'aŭ și pus în lucrare.

Acéstă měsură o veĭ comunica și colegilor D-tale.»

No. 2.227, orașul Severin, și termină cu No. 2.242, la profesorul superior al orașuluĭ Brăila.

Tot cu referință la unele cărțĭ didactice, s'a maĭ dat și următórea circulare către institutoriĭ scólelor primare din capitală, scóla de arte, de agricultură, acóla de medicină și chirurgie, și către pensionatele private din capitală:

Domnule,

Eforia a recunoscut de necesitate absolută și a decis, ca între cărțile didactice de clasele a II-a, a III-a și a IV-a primare, ca carte de citire să se introducă și cartea intitu-

[1]) Vedĭ anexa.

lată: *Evangheliile și epistolele Duminicilor și ale sĕrbătorilor de peste tot anul,* de părintele Nifon Bălășescu.

Sunteţĭ déră invitaţĭ, D-le, ca în tóte Sâmbetele și ajunurile sĕrbătorilor marĭ, să se citéscă în clasele maĭ sus arĕtate, apostolul și evanghelia ḑileĭ următóre. Cu modul acesta scolariĭ din frageda lor copilărie se vor familiarisa cu S-ta scriptură, care este legea luĭ Dumneḑeŭ și prin urmare fundamentul uneĭ bune educaţiunĭ.

Veţĭ bine-voi, D-le, a comunica în copie acéstă decisiune a Eforieĭ și celor-l-alţĭ D-nĭ colegĭ aĭ D-tale, spre a se conforma întocmaĭ.

Preţul unuĭ exemplar este douĭ sfanţĭ.

No. 3.002. Inst. superior al colóreĭ de Verde. 1859, Octombre 23.
No. 3.003. » » » » » Roșiu.

Pentru a împedica abandonarea scólelor primare de către scolarĭ, încă înainte de terminare, a tus-patru clasele primare, se înfiinţéză un absolutoriŭ a uneĭ scolĭ primare și se cere presentarea luĭ obligatoriă, pentru aceĭ ce vor să intre în gimnasiŭ. Eată circularea pentru acésta, adresată tutulor institutorilor superiorĭ:

Circulare către institutoriĭ superiorĭ aĭ scólelor primare din districte și capitală

Ca scolariĭ să nu se lase de scólă maĭ 'nainte de a fi terminat tóte învĕţăturile celor 4 clase, Eforia a socotit de cuviinţă, ca pe viitor, începênd chiar de estimp, să se dea scolarilor ce vor fi terminat tóte clasele câte un certificat. Pentru acest sfîrșit, se trimite D-tale un numĕr de certificate potrivit cu numĕrul scolarilor ce aŭ fost în anul trecut în clasa IV-a, din care să daĭ numaĭ la scolariĭ ce vor fi demnĭ de a eși din acéstă clasă. Intr'însul se vor trece tóte însemnările, ce se arétă și iscălindu-se de toţĭ profesoriĭ claselor respective, se va da apoĭ scolaruluĭ.

Vi se adaogă, că fără certificat complect al claselor primare, nicĭ un scolar nu va fi primit a intra în clasele gimnasiale.

1859, August 18.

*

Scóla din Ploescĭ, care, precum scim, se bucură de fondurĭ propriĭ, primesce în 1859, o adăugire de studiĭ, care o disting de tóte cele-l-alte scolĭ primare din ţéră. Anume se adaogă o clasă comercială și prin urmare programul, întocmit pentru scóla din Ploescĭ, este modificat, dupe cum se póte vedea din anexele [1]) la acéstă pagină, relative la afacere.

In acest an 1859, luptele dintre partidele politice daŭ ocasiune la o neînţelegere între Eforie și ministrul instrucţiuneĭ publice, A. G. Golescu. Acesta scrie, în 20 Octombre 1859, sub No. 3.013, Eforieĭ scólelor :

Domnilor eforĭ,

«S'a observat de multe orĭ, că uniĭ din profesorĭ iaŭ parte la manifestărĭ politice, precum se aduce d. e. alăturatul în copie rĕspuns al institutoruluĭ de la Buzĕŭ; și fiind-că acésta póte să vatĕme autoritatea și respectul ce se cuvine unor asemenea funcţionarĭ,

---

[1]) Veḑĭ anexele.

subsemnatul vě invită, D-lor eforĭ, ca prin circulare să daţĭ în cunoscinţă tuturor profesorilor de prin districte, cum şi a face cunoscut celor din capitală, a se abţine de la asemenea urmărĭ.»

Ministru, *A. G. Golescu.*

Supěrarea pe institutorul din Buzěŭ provine din faptul, că acesta manifestă sentimente ostile nouluĭ guvern, prin declaraţiunea luĭ, adusă aci în întregime:

Copie dupe hârtia D-luĭ Dimitrie Kirculescu, cu No. . . . din 26 August 1859, către administraţiunea districtuluĭ Buzěŭ

«Subscriindu-mě la împrumutul naţional cu suma de leĭ 500, ce 'mĭ-a fost prin putinţă, am fost mâhnit, că mărginitele'mĭ midlóce nu'mĭ permit a veni cu maĭ mult în ajutorul de care acéstă sîrmană ţéră este atât de mult întrebuinţată. Astădĭ însă, când împregiurărĭ cu totul neaşteptate ivite de curênd în acest district, mě fac a perde aceeaşĭ încredere ce aveam maĭ 'nainte;

Viŭ D-le administrator a vě anunţa, că abţinêndu-mě de o cam dată de la ajutorul cu care atuncĭ m'am oferit îl păstrez a 'l depune pe altarul patrieĭ, într'un timp maĭ favorabil principiilor ce profesez.»

D. Kirculescu.

Ministru A. G. Golescu supěrat, pune resoluţiunea următóre:

«Se va face o nouă circulare către D-niĭ institutorĭ de districte, avêndu-se în vedere circularea cu No. . . . . din Decembre 1858, către comitetul de inspecţiune. [1]) Iar D-luĭ Kirculescu, pe lângă circulare, i se face aspru reprimandă pentru adresa către administratorul de Buzěŭ.»

1859, Octombre 21.

Ca să satisfacă cererea Ministruluĭ, Eforia adreséză institutorilor următórea circulare:

Circulare către D-niĭ institutorĭ aĭ scólelor primare din capitală şi districte

«Prin circulara sa, comunicată D-vóstre, prin comitetele de inspecţiune, în luna Decembre anul expirat, Eforia instrucţiuneĭ publice, provocată prin ordin guberniale, v'a scris ca să vě feriţĭ de orĭ-ce ar putea větăma ordinea legală şi specialmente de manifestărĭ politice.

Adresându-se către D-vóstră, către partea cea maĭ inteligentă a naţiuneĭ, Eforia era convinsă, că cuvintele eĭ vor fi bine înţelese de către toţĭ, că nu va maĭ fi adusă în trista posiţiune de a repeţi asemenea admoniţiunĭ. Cu tóte acestea, ea a primit din noŭ adresa Onoratuluĭ Minister al cultelor şi al instrucţiuneĭ publice, cu No. 3.013, prin care, asupra unora dintre D-niĭ institutorĭ se ridică cele maĭ grele imputărĭ, probate prin acte, la a cărora citire Eforia n'a putut a nu simţi cea maĭ profundă durere.

D-lor, scóla fiind destinată a rěspândi adevěrata sciinţă în tóte clasele societăţeĭ, fără distingere, luminând mintea tinerimeĭ, formând inima, deşteptându'ĭ, din cea maĭ fra-

---

[1]) In 1858, Căimăcămia cerca institutorilor să se abţină de la politică, pentru că dênşiĭ, ca tot ce era maĭ inteligent în ţéră, se declaraseră pentru unire, principe strein, etc.

Căimăcămia, ca tóte guvernele rele, împedica pe corpul didactic, nu de la politică, ci de la politica care nu'ĭ convenea dênseĭ.

gedă a eĭ etate, ideea de autoritate și de sanctitatea legilor, și deprindêndʼo în respectul și supunere către ordinea legală și către autoritățile Statuluĭ, ce o menține, e din natura sa un institut universal, și prin urmare neutral, cu care scoborîrea în arena luptelor politice și participarea la manifestărĭ de acestea e cu totul incompatibile. Profesorul orĭ institutorul, care nu póte resista pasiuneĭ de a se amesteca în aceste lupte de partide și de a lua parte la manifestărĭ politice, arétă în fapt că nʼare cea maĭ mică idee de natura scóleĭ și de misiunea sa întrʼînsa, și că prin urmare e nedemn de numele ce pórtă și de postul ce ocupă.

Eforia scie prea bine, că ceĭ maĭ mulțĭ dintre D-vóstre se mărginesc în cercul atribuțiunilor lor; are însă și probe, că uniĭ sʼaŭ depărtat din acéstă sferă. De aceea, ea se vede constrînsă, a ridica pentru cea din urmă óră vocea sa cea admonitorie, ca să vĕ pĕtrundețĭ de sanctitatea misiuneĭ ce vĕ e concredută; căcĭ dupe acésta, verĭ-ce abatere, de natura celor specificate maĭ sus, se va pedepsi cu depărtarea din funcțiune.

No. 3.201. Institutoreluĭ superior din Mehedințĭ.
No. 3.202. » » » Dolj.
No. 3.203. » » » Gorj.
etc. până la 3.021. 1859, Octombre 31.

In special institutoreluĭ Kirculescu Eforia ĭ adreséză următórea admoțiune:

Către institutorul claseĭ superióre primare din Buzĕŭ. Aceeașĭ dată

Domnul meŭ,

«Circularea, ce astădĭ sʼa trimis și D-tale, e provocată maĭ de aprópe, prin purtarea D-le, și specialmente prin actul ce aĭ adresat administrațiuneĭ locale, în privința participăreĭ D-le la împrumutul național.

Citind Eforia acest act a rĕmas în uĭmire, și nu găsesce cuvinte spre aʼșĭ exprima tótă indignațiunea sa, precum și severa reprimandă ce merițĭ pentru o faptă, care a aruncat umbră peste tot corpul institutorilor și ʼl a compromis înaintea guvernuluĭ.

Eforia speră. că aceste observărĭ, precum și cele coprinse în circularea de astădĭ, vor ajunge ca să cunoscĭ D-ta, gravitatea abatereĭ, de care te aĭ făcut culpos, precum și necesitatea de a te mărgini în cercul atribuțiunilor unuĭ institutor.

Acéstă speranță e singura causă a indulgențeĭ, ce a avut astă dată Eforia către D-ta.»

Asemenea admonițiunĭ, adresate corpuluĭ didactic, provócă în Divanul ad-hoc o furtună contra Ministruluĭ A. G. Golescu, și pentru ca să îmblânzéscă rĕul efect produs, se grăbesce a scrie din noŭ Eforieĭ, inculpândʼo că a făcut exces de zel, că el nu i a cerut mustrărĭ de felul celor comunicate tuturor institutorilor. Ministrul ia ocasiune din acéstă împregiurare, ca să propună Eforieĭ publicarea unuĭ buletin al scólelor, care să serve de organ de povĕțuirĭ didactice, etc.

Copie dupe adresa Ministeruluĭ cultelor cu No. 3.284, din 21 Noembre 1859, către Eforia scólelor

Domnilor eforĭ,

Circularea D-vóstre, din 31 Octombre, către institutoriĭ primarĭ din județe, nu reproduce întocmaĭ spiritul adreseĭ ministeriale, care a provocatʼo. Subsemnatul țintea la un

indemn, iar nu la o mustrare. Décă ar fi cugetat o mustrare el ar fi cerut'o anume pentru profesorul ce a meritat'o, iar nu pentru toţĭ în deobşte.

Acéstă neînţelegere subsemnatul nu o póte atribui decât la un exces de zel, provenit din o greşită apreciare a spirituluĭ politiceĭ, care insuflă pe guvernul actual. Pentru aceea el se crede dator, a vĕ declara D-lor Eforĭ, că guvernul doresce, peste tot ce se face séŭ se ḑice în numele luĭ, un spirit împăcător, fără ca acésta să împedice câtuşĭ de puţin mĕsurile de represie la cas de trebuinţă.

Ministerul se unesce a crede cu D-vóstră, că nu se cuvine institutorilor primarĭ a se coborî în arena luptelor de partide politice, şi că în loc de a perde timpul lor în preocupaţiĭ şi lucrărĭ de o natură politică, cu totul străină ocupaţiilor pentru care sunt plătiţĭ, maĭ bine ar face, şi ar da o adevĕrată probă de patriotism, décă s'ar ocupa cu zel, în tot timpul ce le rĕmâne liber, spre a se iniţia maĭ adânc în cunoscinţele pedagogice, care le sunt neapĕrate la misia importantă ce le este încredinţată. Spre a putea însă a se ajunge la acest scop, circulările trebue să fie bine voitóre îndemnătóre şi considerate ca cărţĭ de învĕţătură, iar nu ca epistole de admonestaţiune. Institutoriĭ primarĭ la noĭ aŭ o mare trebuinţă de asemenea circulare instructivă şi subsemnatul aştéptă în privinţa acésta de la D-vóstre tot concursul, ce este în drept a aştepta de la un corp atât de învĕţat; convins despre acésta, el profită de ocasiunea acésta, ca să vĕ invite, D-lor eforĭ, a delibera asupra înfiinţăreĭ unuĭ organ oficial, care sub numire de *Buletin al instrucţiuneĭ primare*, să pótă servi de intermediar didactic între D-vóstre şi corpul institutorilor primarĭ.

Instrucţiunea primară se adreséză la o vêrstă fragedă, când inima e primitóre de orĭ-ce impresie bună séŭ rea; misiunea institutoreluĭ dér este fórte delicată, şi nu trebue să 'l lăsaţĭ fără busolă şi fără ajutor.

Buletinul va avea déră de scop a lumina pe institutoriĭ primarĭ asupra datoriilor lor, a întreţine şi a desvolta în eĭ cunoscinţele, carĭ se raportéză la materia lecţiilor lor şi la metodele de învĕţătură şi de disciplină scolastică; a rĕspândi în acelaşĭ timp cunoscinţele cele maĭ usuale de igienă, de economie domestică, rurală şi industrială, a presenta în fine pe lângă acestea o mică scólă de morală practică, pe de o parte faptele frumóse de curagiŭ, de virtute, de devotament şi de bine-facerĭ, culese din istorie, ca nisce fapte carĭ fac gloria şi mărirea omenireĭ; pe de altă parte, exemple bine alese, de greşelĭ, de rătăcirĭ şi de nenorocirile carĭ decurg din ele, şi carĭ pot servi de învĕţătură morală, pentru stârpirea viciurilor în societate.

Sunteţĭ rugaţĭ, D-lor eforĭ, a grăbi preparativele pentru înfiinţarea unuĭ asemenea buletin, fără a vĕ lăsa împedicaţĭ de lipsa de fond, pentru care Ministerul va face cuvenita punere la cale, dupe chibzuirea şi socotéla ce 'ĭ veţĭ trimite în privinţa acésta.

Ministru, *A. G. Golescu.*

Eforia rĕspunde Ministruluĭ, cu raportul No. 3.618, din 29 Noembre 1859, căutând a'şĭ justifica circularea, iar de buletin nu face multă vorbă.

Eată rĕspunsul Eforieĭ şi replica ultimă a Ministruluĭ A. G. Golescu:

Rĕspunsul Eforieĭ, cu No. 3.618, din 26 Noembre acelaşĭ an

Domnule Ministru,

Adresa D-vóstre, cu No. 3.248, din 21 ale luneĭ curente, a lăsat în inimile subscrişilor, o impresiune cu atât maĭ neaşteptată, cu cât acest corp, ca unul ce este însărci-

nat nu numaĭ cu privegherea, ci și cu administrațiunea instrucțiunuĭ publice, osebit de consciința ce avea de modul cu care se cuvine a'șĭ îndeplini acéstă înduoită a sa îndatorire, se felicita, că la două ședințe, la care ațĭ bine voit a asista și D-vóstre, s'a aflat în perfectă coînțelegere cu D-vóstre, atât asupra principiilor relative la conducerea și desvoltarea instrucțiuneĭ publice, și la menținerea uneĭ discipline maĭ rigurόse, cât și asupra moduluĭ de a aplica aceste principiĭ.

Ḑicețĭ, D-le Ministru, că Eforia cu circularea sa din 31 Octombre, nu ar reproduce întocmaĭ spiritul adreseĭ ministeriale (No. 3.013), care a provocat'o, că ea ar fi o mustrare pentru toțĭ profesoriĭ în general, când adresa ministerială țintea numaĭ la un îndemn, și în fine că circularea Eforieĭ ar fi o epistolă de admonițiune, în loc să fie o circulare bine-voitóre, îndemnătóre și considerată carte de învĕțătură.

Eforia 'șĭ ea libertatea, D-le Ministru, a vĕ supune spre rĕspuns, că ea însășĭ are a reclama o maĭ dréptă apreciare a circulăreĭ sale, care subscrișiĭ nu sunt la îndouire, că o vețĭ acorda, déca vețĭ bine-voi a lua în considerațiune următórele explicărĭ:

Prin adresa D-vóstre, cu No. 3.013, în care ḑicețĭ, că s'a observat de multe orĭ, că uniĭ din profesorĭ iaŭ parte la manifestărĭ politice, precum se vede din actul ce ațĭ alăturat, și în care adăogațĭ, că acésta póte să vatĕme autoritatea și respectul funcționarilor, invitațĭ pe Eforie, ca prin circulare să dea în cunoscința *tuturor profesorilor de prin județe și din capitală a se abține* de asemenea urmărĭ.

Eforia primind acéstă adresă, nu s'a preocupat și nicĭ s'a gândit, că ar fi în căderile eĭ, de a se preocupa cu spirirul politic, ce insuflă pe guvernul în ființă,—datoriile eĭ rĕmânĕnd tot acelea sub verĭ-ce guvern legal,—ci avĕnd în vedere casurĭ excesive, analoge aceluia pentru care ațĭ alăturat actul menționat, casurĭ de carĭ D-vóstre și în adresa din urmă, cu drept cuvênt ḑiceațĭ, că nu pot fi apĕrate *de mĕsurĭ de represiune,* și a recapitulat în spirit, grelele îndatorirĭ puse asupra eĭ, prin legile în vigóre, și în consciința acestor datoriĭ sacre, a scris circulara din 31 Octombre, care dupe părerea sa are tocmaĭ caracterul instructiv și bine-voitor, ce pe bun temeiŭ pretindețĭ de la asemenea circulărĭ.

Ea e *instructivă,* pentru că definesce natura scóleĭ, arétă scopul eĭ și specifică ocupațiunile unuĭ institutore; ea e tot de o dată *bine-voitóre,* pentru că declarând amestecul în luptele partidelor politice și participarea la manifestărĭ de acestea, ca necompatibile cu misiunea institutorilor, și admonindu'ĭ a se feri de acestea, voesce în interesul lor propriŭ, precum și al instrucțiuneĭ publice, a menține principiul de inamovibilitate, și a feri pe institutorĭ de sórta partidelor politice, carĭ se ridică și cad, dupe împregiurărĭ.

Afară de acésta, Eforia, dupe adresa D-vóstre, cu No. 3.013, ar fi putut emite circularea sa către toțĭ profesoriĭ, ea însă a mărginit'o la institutoriĭ primarĭ; asemenea, cu observațiunea exprimată în general în adresa D-vóstre cu No. 3.284, că «preocupațiunile și lucrurile de natură politică sunt cu totul străine, ocupațiunilor, pentru care sunt plătițĭ institutoriĭ,» Eforia a restrâns'o numaĭ la participarea în luptele partidelor politice și la manifestărĭ politice, fără a gândi că ar putea contesta institutorilor exercițiul drepturilor politice ca cetățenĭ.

Aceste explicărĭ, s'a simțit Eforia datóre, a vi le da, D-le Ministru, pentru că crede, că nu i s'a apreciat circularea, din adevĕratul eĭ punct de vedere, și pentru că se teme, că observațiunile coprinse în adresa D-vóstre, ocasionate de divergența din punctul de înțelegere al aceleĭ circulărĭ, ar paralisa tótă activitatea Eforieĭ, în împlinirea greleĭ sale sarcine, pentru care luminatul și patrioticul concurs al D-vóstre i este neapĕrat de lipsă.

In fine Eforia, insuflată de sincera dorinţă de a păşi în tóte lucrările sale în perfectă armonie cu D-vóstre, speră că acest incident, dupe explicările date, nu va altera acordul dorit. Cât pentru cea-l-altă parte a adreseĭ D-vóstre, relativă la Buletinul instrucţiuneĭ, se va ocupa cu acésta, îndată ce Eforia va termina lucrările relative la budgetul ce se grăbesce a încheia.

Replica Ministeruluĭ cultelor, adresa cu No. 3.418, din 5 Decembre, către Eforie pe care se vede scris de I. M.: »La dosar«

Domnilor eforĭ,

Subsemnatul n'a cugetat a vĕ causa, prin adresa sa, sub No. 3.284, o impresiune neaşteptată, séŭ câtuşĭ de puţin neplăcută; el scia că onor. Eforie este însărcinată şi cu priveghere şi cu administrarea instrucţiuneĭ publice şi tocmaĭ pentru aceea s'a adresat la intervenirea eĭ, pentru redigiarea uneĭ circulărĭ, ce cerea trebuinţa a se face către corpul profesoral, mulţămindu-se a indica numaĭ sensul şi tonul eĭ general, prin o resoluţiune pusă în termeniĭ următorĭ: «Să se invite Onor. Eforie *a îndemna* pe toţĭ profesoriĭ a nu maĭ lua parte la manifestaţiunĭ politice.»

Aflând maĭ în urmă, că acea circulare nu s'a făcut tocmaĭ pe un ton îndemnător, subsemnatul a trebuit să caute din ce a putut proveni acésta, şi a găsit în adevĕr, că adresa sa, sub No. 3.013, n'a reprodus ḑicerea *a îndemna;* acéstă schimbare însă tot nu i s'a părut de natură a motiva, în casul de faţă, o mustrare séŭ admoniţiune generală, şi pentru aceea el a creḑut că este de a sa datorie a da Onor. Eforiĭ óre-care explicărĭ, spre a preveni orĭ-ce neînţelegere de asemenea natură, pe viitor.

Este adevĕrat că subsemnatul a fost şi este încă în perfectă coînţelegere cu D-vóstre, pentru menţinerea uneĭ discipline maĭ riguróse în scolĭ; acésta privesce însă numaĭ la disciplina interióră, numaĭ la faptele carĭ se petreceaŭ în scolĭ, iar nu la cele externe, carĭ numaĭ atuncĭ pot provoca intervenirea guvernuluĭ, când degenerézǎ în manifestărĭ politice. Cât despre institutoriĭ primarĭ, pe carĭ cu drept cuvênt îĭ deosebiţĭ din ceĭ-l-alţĭ profesorĭ publicĭ, părerea subsemnatuluĭ este că timpul lor trebue să fie consacrat în totalitate pentru instrucţiunea primară şi pentru studiile complimentare şi pedagogice, care sunt de lipsă spre o maĭ bună îndeplinire a datoriilor lor. Pentru aceea sunt plătiţĭ de ţéră, pentru aceea cugetă guvernul a maĭ adăoga la onorariile lor actuale. Aşĭa dér, nu numaĭ că eĭ nu trebue să iea parte la manifestărĭ politice, dér nu se cuvine nicĭ să se lase a se absorvi în preocupărĭ străine, de la misia pentru care sunt plătiţĭ; se înţelege de sine, că acéstă regulă disciplinară nu póte fi împinsă până a'ĭ împedica în libera exersare a drepturilor lor de cetăţenĭ.

Aci totul depinde de la apreciarea şi de la tactul direcţiuneĭ scólelor. Miḑlocul care se pare maĭ nemerit spre a menţine pe institutoriĭ primarĭ în calea cea bună, este îndemnul; de aci necesitatea unuĭ buletin special pentru instrucţiunea primară, când însă nu va fi nicĭ acésta îndestul, atuncĭ se cuvine a se lua mĕsurĭ excepţionale de mustrare séŭ de represie, însă individuale, şi numaĭ pentru fapta de a se fi părăsit interesele instrucţiuneĭ primare, iar nicĭ o dată pentru natura opiniilor politice, carĭ vor fi causat acéstă abatere.

Aceste regulĭ sunt dictate de natura lucruluĭ, de interesul instrucţiuneĭ primare, precum şi de cea maĭ strictă echitate către institutoriĭ primarĭ. Subsemnatul este încredinţat, că şi D-vóstră sunteţĭ de aceeaşĭ convincţie întru acésta şi explicările séle n'aŭ

alt scop, decât a ridica orĭ-ce nedomirirĭ ar maĭ fi putut rĕmânea asupra unor pasagiĭ repetate de D-vóstre din precedenta sa adresă, și a consolida cu atât maĭ bine acordul, ce cu marea sa mulțămire vede, că domnesce între Ministerul sĕŭ și corpul atât de luminat, care presidă la direcțiunea instrucțiuneĭ publice. [1]

A. G. Golescu.

In August 1859, din ordinul consiliuluĭ de miniștri, se decide a se deschide scólă publică la Oltenița.

In acelaș an și lună, conform celor ḑise la «adaosurĭ la paragraful IV, din budgetul anuluĭ 1859, aprobat de Cameră» și conform art. 21, din regulamentul scólelor, Eforia cere numirea luĭ Teodor Ciocaneli, ca revisor pentru pensióne și scolĭ private de ambe sexe. [2]

In Iunie 1859, se înființéză o scólă de 4 clase, la Rușiĭ-de-Vede, din venitul S-tuluĭ Spiridon. De 11 anĭ de când nu maĭ este capitala județuluĭ Teleorman, nu maĭ are scólă primară. Rușiĭ-de-Vede este pe moșia S-tuluĭ Spiridon, decĭ el să plătéscă léfă învĕțătoruluĭ de 400 leĭ pe lună.

In anul acesta, 1859, Eforia averilor Brâncovenescĭ, fie din scop de propagandă politică, fie din sentimente maĭ nobile, promite Eforieĭ să înființeze scolĭ primare de fete în tóte orașele de reședință județiană și la mônăstirele de călugărĭ și de călugărițe.

Epitropia Așeḑămintelor Brâncovenescĭ

Onor. Eforiĭ a instrucțiuneĭ publice

Mônăstirile și schiturile brâncovenescĭ, care în virtutea drepturilor familieĭ, consfințite și prin legile țĕreĭ, se află sub patronagiul meŭ, aŭ avut de la fundarea lor destinațiunea de a fi locașurĭ sfiinte, pentru mărirea luĭ Dumneḑeŭ, și locurĭ de retragere pentru persónele, carĭ fugind din valurile lumeĭ, doresc a'șĭ căuta pacea și liniștea în acele adăposturĭ. Orĭ cât sunt de laudabile scopurile ce le aŭ avut fericițiĭ fundatorĭ, la înălțarea și dotarea acelor așeḑăminte, trebuințele de acum ale țĕreĭ, spiritul timpuluĭ și progresul care ne împinge, cer ca aceste fundațiunĭ religióse și pióse, să fie productive de folóse reale, și pentru țéră și societate.

Am socotit, că n'așĭ putea respecta intențiile fundatorilor și tot-d'o-dată a corespunde la glasul presentuluĭ, decât, când cu destinația ce aŭ acele mônăstirĭ și schiturĭ de a fi locașurĭ pentru mărirea luĭ Dumneḑeŭ și locurĭ de adăpost pentru persónele carĭ se retrag din lume, a'șĭ uni și pe aceea, de a fi mônăstirile de părințĭ, scóle și seminare pentru băețĭ, iar schiturile de maicĭ, pensionate de educațiune și învĕțătură pentru fete. Spre a avea în privința acésta și aprobațiunea putereĭ bisericescĭ, m'am adresat către Prea S-ția Sa Părintele Episcop al Rômniculuĭ, chiriarhul locuuĭ unde se află maĭ tóte așeḑămintele mele ctitoricescĭ; de la care am primit rĕspuns, că intențiunea mea nu este contrariă dogmelor și canónelor bisericescĭ și că prin urmare i da, bine-cuvêntarea ce-

[1] Spre a se vedea cum considerațiunile politice determinaŭ maĭ adesea simpatiile, orĭ antipatiile guvernelor, pentru corpul didactic, aducem în anexă unele acte, din care lectorul 'șĭ va forma convingerea, că Caimacamul din urmă, între 1856—1858, curtenea pe institutorĭ și le acorda gratificațiunĭ.

[2] Dosarul No. 51, din 1859, archiva ministeruluĭ de culte.

rută. Nu 'mĭ rĕmâne acum alt decât, cu reserva ce a rĕmas din administrațiunea așeḑămintelor pe anul trecut, să încep cu mŏnăstirea De-un-Lemn, spre a realisa ideea unuĭ pensionat de fete, ținut în tóte cele trebuinciόse, cu cheltuiala din fondul așeḑămintelor. Dar în drumul acesta, am de învins multe și marĭ greutățĭ: să construesc un edificiŭ, destinat pentru a fi institut; să pregătesc personalul, care va fi destinat cu direcțiunea pensionatuluĭ, și cu învĕțătura fetelor; să compun un regulament pentru întréga organisațiune și administrațiunea institutuluĭ; să destinez din fondul așeḑămintelor un fond special, din care la eșirea fetelor din institut să li se facă un ajutor în banĭ, ca zestre, spre a se putea căsători cu folos, și altele asemenea.

Avênd desĕvîrșită încredere în zelul și activitatea, cu care Onor. Eforie este gata a sprijini tot ce privesce la educațiunea și învĕțătura junimeĭ țĕreĭ, mĕ adresez la luminile eĭ, și cu onóre o rog ca, luând în considerațiune intențiunea mea, să bine-voiască a 'mĭ comunica tot ce va socoti că interesézǎ fundarea institutuluĭ de care e vorba, precum și desvoltarea și prosperarea luĭ. Aceste opiniĭ bine-voitóre mĕ vor ușura la greutățile ce am să înving, 'mĭ vor servi de normă la tot ce am să fac, și décă institutul va merita vre-o laudă, acésta din cea maĭ mare parte se va cuveni Onor. Eforiĭ.

Principe, *Bibescu Basarab Brâncoveanu.*

Director, *Aaron Florian.*

Eforul principele Bibescu cere Eforieĭ scólelor să publice concurs pentru scólele ce va înființa de la anul 1860, la Severin, T.-Jiu, R.-Vêlcea, Pitescĭ și Têrgoviștea.

Pentru local și mobilare, Eforia Brâncovenéscă publică concurs pe 1 August 1860.

In 28 Iunie 1859, ctitorul așeḑămintelor Brâncovenescĭ 'șĭ propune să înființeze 20 de stipendiĭ pentru băețĭ și fete sĕrace.

Dăm în anexă [1]) adresa către Eforia scólelor și regulamentul de admisiune al bursierilor, acte redactate de directorul Așeḑămintelor Brâncovenescĭ, profesorul Florian Aaron.

*

Intrat în calea facerilor de bine, Principele Bibescu, propune Eforieĭ scólelor, tot în Iunie 1859, să înființeze 5 externate de fete în Bucurescĭ. Dăm în anexă [2]) actele relative la acéstă fundațiune.

Fiind-că ctitorul Așeḑămintelor Brâncovenescĭ maĭ propune Eforieĭ și diverse premiĭ literare, Eforia scólelor, invitând pe principele Bibescu, în ședința eĭ, din 13 Iulie 1859, încheiă un jurnal pentru tóte donațiunile, pe care le acceptă în numele țĕreĭ, mulțămind titoruluĭ. Micele modificațiunĭ ce introduce Eforia se pot vedea în anexatul jurnal din 13 Iulie al Eforieĭ scólelor.

Câte s'aŭ realisat din atâtea ademenitóre promisiunĭ?

La Decembre 1859, Noembre 16, 17 și 18 s'aŭ deschis, ce e dreptul, scóle gratuite de fete, din capitală, din fondurile Brâncovenescĭ. Acum ctitorul adreséză Eforieĭ scólelor adresa, ce dăm la vale, și din care apare, că principele Bibescu, dupe ce în Iunie trecut

[1]) Veḑĭ anexa.

[2]) Veḑĭ anexa.

promisese scolĭ de fete prin tóte orașele de reședință din țéră, acum se mărginesce a cere autorisare, să deschidă scolĭ de fete în Oltenia, începênd cu Craiova și Caracal.

Dăm aci numaĭ adresa titoruluĭ din 11 Decembre, dupe dosarul No. 58, din 1859, archiva Ministeruluĭ de culte, iar actele isvorîte din acéstă adresă le anexăm. [1])

Adresa titoruluĭ cu No. 1.378, din 11 Decembre anul 1859

Domnilor membrĭ aĭ Eforieĭ instrucțiuneĭ publice

Scólele gratuite de fete, instituite în capitală și susținute din fondurile Așeḑămintelor Brâncovenescĭ, aducênd, prin eficacele concurs ce ațĭ bine-voit a 'mĭ da la înființarea lor, resultatul dorit, am hotărît a întinde acéstă facere de bine, prin creația de asemenea institute, și în alte părțĭ, unde doresc ca sexul femeesc să se împărtășéscă de folósele cresceređ și învĕțătureĭ.

Pătruns dar de datoria mea de ctitor și luând în băgare de sémă, că maĭ tóte proprietățile Așeḑămintelor ce patrónă, se află în districtele Românieĭ micĭ, am găsit de cuviință, a întemeia aci asemenea scóle gratuite de fete, dupe forma celor din capitala Bucurescĭ, începênd cu orașele Craiova și Caracal, și dupe cum mĕ vor ierta fondurile de care dispun, mĕ voiŭ sili a întinde acéstă facere de bine treptat în tóte districtele, începênd cu cele carĭ posed proprietățĭ de ale Așeḑămintelor; încât folósele educațiuneĭ sexuluĭ femeesc să se lățéscă cu încetul în tótă țéra, acésta fiind dorința mea, mĕ adresez la luminele și buna-voință a D-vóstre, rugându-vĕ cu onóre, ca dupe zelul și activitatea cu care m'ațĭ ajutat la înființarea institutelor din Capitală, să bine-voițĭ a 'mĭ da concursul D-vóstre și la realisarea celor proiectate pentru Craiova și Caracal și succesiv pentru cele-alte capitale ale districtelor țĕreĭ.

Indată ce voiŭ avea rĕspunsul D-vóstre, aprobațiunea și ajutorul ce cer, voiŭ lua din parte'mĭ tote mĕsurile necesare pentru efectuarea acelcĭ intențiunĭ.

Principele *Bibescu-Basarab de Brâncoveanu.*

Director, *Aaron Florian.*

Până în fine, în 1861, s'a promis de titorul Așeḑămintelor Brâncovenescĭ, scolĭ de fete și prin cele-alte județe ale țĕreĭ.

*

In privința scólelor sătescĭ din România, extragem următórele documentate informațiunĭ, pentru aniĭ 1855—1859, din cartea nóstră «Scólele sătescĭ în România» (1868 Bucurescĭ). Póte e cam aspră critica acesteĭ lucrărĭ la adresa Eforieĭ bucurescene, dér nu e maĭ puțin adevĕrat, că acea Eforie lucra cam nepregătită.

La începutul anuluĭ 1855, aflăm în Țéra românéscă înaintate unele lucrărĭ doveditóre a uneĭ salutare reacțiunĭ în favórea scólelor sătescĭ desființate în 1848.

Incă din 7 Februarie 1855, Departamentul Credințeĭ comunică Eforieĭ scólolor sciință că Domnul Stăpânitor, asupra referatuluĭ aceluĭ Departament, cu No. 148, însoțit de al Eforieĭ scólelor, cu No. 1.409, din 13 Decembre 1854, «atingător de rămășițele ce pretindea din contribuțiunile a câte 2 leĭ de familie aĭ candidaților de sate, (anexele No. 54),

---

[1]) Veḑĭ anexa.

a bine-voit a aproba reînfiinţarea de scolĭ sătescĭ. — Departamentul credinţeĭ rógă dér Eforia să grăbéscă a organisa în scurt timp scóle sătescĭ.»

*

Eforia procede dupe vechiul obiceiŭ; ea nu se preocupă decât în mod *fórte secundar* de local şi de învĕţătorĭ, [1]) ci asupra adreseĭ provocătóre a Ministruluĭ credinţeĭ decide: să se céră visterieĭ sciinţă de numĕrul satelor şi târgurilor din fie-care judeţ, care aŭ familiĭ în numĕr de 100 şi maĭ mult.

Visteria trimite în 28 Februarie 1855, cu adresa No. 1.228, listele cerute, iar Eforia închee, asupra adreseĭ acesteia, resoluţiunea : «Când se vor deschide scólele se va lua în băgare de sémă alăturata listă.»

*

Episcopul de Rômnic, între acestea, audind de lucrările pentru organisarea de scolĭ sătescĭ, cere de la Domnitor învoire ca să deschidă scolĭ sătescĭ preoţiĭ pe la sate. Eforia vestesce în 23 Aprilie 1855, acestuĭ episcop, că se învoesce preoţilor de la unele sate, *ce dupe cercetarea iĭ va socoti capabilĭ*, să deschidă scóle de sate, în care să facă studiile însemnate în acest program :

Clasa I.

1) Silabire, cetire şi scriere;
2) Invĕţătura pe d'inafară a rugăciunilor;
3) Deprindere la scrierea numerilor aritmetice;
4) Principiĭ de numĕrat şi calcul din gând.

Clasa II.

1) Cetirea;
2) Scriere dupe model de caligrafie şi dictando;
3) Prescurtare de Istoria sântă;
4) Elemente de aritmetică: cele 4 lucrărĭ cu numere întregĭ;
5) Catihismul.

Eforia vestesce, prin circularea sa din 6 Maiŭ 1855, No. 637—641, către comitetele scolare din *Gorj, Dolj, Mehedinţĭ, Vâlcea* şi *Romanaţĭ* învoirea dată unora preoţĭ de a deschide scóle prin sate.

Déră Episcopia nu urmăria simplu deschiderea scólelor, ci remunerărĭ pentru preoţĭ. Ea cere, prin adresa No. 608, din 16 Maiŭ 1855, lefĭ pentru preoţiĭ ce aŭ să deschidă scolĭ sătescĭ. — La acéstă cerere Eforia rĕspunde în 3 Iunie, cu adresa No. 849, că: «nu are midlóce spre a face remuneraţiĭ preoţilor şi că a socotit că S-ţia lor preoţiĭ, luând sarcina instrucţiuneĭ copiilor din sate, aŭ voit a îndeplini o datorie crescinéscă.»

Nu avem sciinţă, că în urma unuĭ ast-fel de rĕspuns să se fi înfiinţat scolĭ sătescĭ de către preoţĭ. Un singur raport de la administratorul din Mehedinţĭ, cu No. 7.386, din 11 Iunie 1855, arétă că deputaţiĭ satuluĭ *Broscariĭ* şi *Bânju mare* întrébă: «cine să plătéscă preoţilor dascălĭ lefile? Părinţiĭ copiilor ce aŭ copiĭ la scólă, séŭ toţĭ la o laltă?

[1]) De învĕţătorĭ tot s'a maĭ preocupat, cum vom vedea.

şi câte cât? şi de trebue să se repare casa de scólă, şi de cine?»—La acest raport Eforia rĕspunde: că «acelor scóle nu li se dă nicĭ o subvenţiune din partea Eforieĭ, nicĭ în privirea remuneraţiuneĭ preoţilor, nicĭ în privirea reparaţiuneĭ caselor de scólă. [1])

Maĭ duoĭ anĭ trecuse de când se ordonase înfiinţarea de scolĭ sătescĭ şi nimic în realitate nu se dobândise. Acésta îndémnă, se pare, pe Domnitor, ca în Septembre 1855, să maĭ restringă numĕrul scólelor, pe hârtie proiectate, hotărind, ca în loc de a se înfiinţa scolĭ prin tóte satele, să se deschidă: *scolĭ centrale sătescĭ prin fie-care judeţ, pe unde dorinţa va arĕta şi trebuinţa va dovedi.*

Eforia, care la începutul anuluĭ ceruse de la visterie listă de satele din ţéră, întrébă acum cu circulările No. 1.315—1.330, pe comitetele scolastice: «Câte sate fruntaşe se află în coprinsul aceluĭ judeţ, şi ce populaţie are fie-care şi la care din ele, dupe părerea comitetuluĭ, ar fi maĭ de neapĕrată trebuinţă a se înfiinţa de o cam dată scólă comunală?» — In fine urmărind de la comitete adunarea listelor satelor, Eforia deschide în 24 Septembre 1855, publicaţiunĭ la *Vestitorul românesc,* pentru concurs de ocuparea scólelor sătescĭ.

Eată în extenso publicaţiunea Eforieĭ:

«Conform înalteĭ Mărieĭ séle resoluţiunĭ, dată la raportul onoratuluĭ Departament al credinţeĭ, cu No. 148, din anul următor, şi al aceste Eforiĭ, cu No. 149, din 13 Decembre anul trecut, urmând a se deschide scolĭ sătescĭ centrale prin fie-care judeţ, se publică, că la 1 Decembre viitor, se va deschide la Eforie concurs pentru institutoriĭ ce sunt a se numi la aceste scolĭ. Cunoscinţele ce se vor cere de la concurenţĭ sunt:

1) Cetire;

2) Scriere;

3) Religiune: Istoria sântă şi Catihismul;

4) Elemènte de Gramatica română;

5) Din Geografie: divisiunile principale ale globuluĭ şi maĭ în special geografia ţĕreĭ cu cunoscinţe istorice;

6) Aritmetica: cele 4 lucrărĭ, numere complexe, sistema greutăţilor şi mĕsurilor din ţéră;

7) Cunoscinţĭ de plugărie şi din geometrie: aplicaţiune la mĕsurătórea pogónelor.

*

In 22 Octombre acelaş an 1855, Departamentul credinţeĭ scrie Eforieĭ, cu adresa No. 6.075, (anexa No. 56) că: «cât însă pentru mĕsura luată, ca prin concurs să se alégă învĕţătorĭ acelor scolĭ (sătescĭ), Departamentul nu este de părere, pentru că onorata Eforie cunósce însăşĭ cu câtă dificultate se găsesc concurenţĭ pentru posturĭ de profesorĭ, unde folósele sunt maĭ marĭ, în vreme ce pentru învĕţătoriĭ de sate **nu o să se găsécă nicĭ o dată**; prin urmare este rugată onorata Eforie, ca luând în consideraţiune aceste împregiurărĭ, anume neapĕrata trebuinţă ce este de a se înfiinţa cât maĭ curênd acele scolĭ, să bine-voiască a depărta orĭ-ce pedicĭ ar miḑloci cât maĭ în grabă punerea lor în lucrare şi a se mulţămi acum la început, ca candidaţiĭ de învĕţătorĭ să trécă un examen prin care să se verifice décă sunt capabilĭ de însărcinarea lor.»

Premisele adreseĭ D-luĭ Câmpineanu, Ministrul credinţeĭ, ar fi îndreptăţit pe nescine

---

[1]) Veḑĭ în lucrarea mea »Scólele sătescĭ în România«, rĕspunsul Eforieĭ, cu No. 1.185, din 1 August 1855.

să aştepte alte conclusiuni. Rĕŭ a făcut Eforia, ḑicea D-sa, de a deschide concurs, când bine scie Eforia că nu se găsesc decât cu anevoe mare profesorĭ de judeţe, necum să se găséscă învĕţătorĭ pentru sate cu mica léfă ce li se acorda. D-luĭ ar fi putut adăogi: cu lipsa de sătenĭ carĭ să fi trecut cel puţin duoĕ clase primare. Conclusinnea logică era: să se pregătéscă învĕţătorĭ într'un timp dat, pentru scólele ce eraŭ a se deschide. Zelul patriotic împinge pe Ministrul însă să ḑică Eforieĭ: luaţĭ pe cine s'o întêmpla, daţi'ĭ titlul de învĕţător şi, *fiat-lux*, să se facă scólă. — Eforia se sperie ea însăşĭ de realitatea negativă a concursuluĭ şi se grăbi a rĕspunde Ministruluĭ credinţeĭ, la adresa maĭ sus adusă că: «Eforia are tótă voinţa de a înfiinţa scóle de sate; că concursul candidaţilor n'are de obiect decât a se examina concurenţiĭ décă aŭ calităţile neapĕrat trebuinciόse spre a fi învĕţătorĭ la sate, că prin urmare părerea acesteĭ Eforiĭ şi a onoratuluĭ Departament nu sunt neunite, precum se exprimă acel onorat Departament, şi că în fine onoratul Departament, fie încredinţat că acéstă Eforie posedă voinţă . . . . spre a face *tot ce este cu putinţă din parte'ĭ* spre înfiinţarea scólelor de sate.» [1])

Treĭ ḑile dupe acest rĕspuns, Eforia institue o comisiune de profesorĭ, compusă de D-niĭ Maxim, George Pop şi Alexandru Pop, ca să examineze candidaţiĭ pentru reînfiinţarea scólelor comunale, care candidaţĭ vor începe a se înfăţişa la Eforie de la 1 Decembre viitor şi resultatul examenuluĭ să 'l comunice Eforieĭ, etc.

*

Resultatul concursuluĭ fu cel prevĕḑut de Ministerul credinţeĭ. Comisiunea examinătóre raportéză, cu adresa înregistrată la No. 1.876, din 7 Decembre 1855, că s'aŭ presintat *numaĭ duoĭ candidaţĭ* [2]), pe carĭ i-aŭ examinat dupe programul publicat la concurs. Eforia vĕḑênd asemenea resultat, amână pe altă dată pe ceĭ duoĭ concurenţĭ şi se hotărî să iea o mĕsură maĭ radicală. Ea supuse Domnitoruluĭ, cu raportul No. 1.910, din 9 Decembre 1855, o chibzuire nouă, următórea:

1) In capitala fie-căruĭ judeţ se va deschide câte o scólă normală pertru învĕţătura candidaţilor învĕţătorĭ de sate;

2) Direcţiunea şi facerea lecţiunilor în fie-care scólă se va încredinţa un singur profesor, cu onorar de leĭ 500 pe lună.

3) Numaĭ din satele cu 100 familiĭ cel puţin se va lua câte un candidat;

4) Alegerea candidatuluĭ se va face de însuşĭ profesorul scóleĭ normale de judeţ. Acest profesor se va preâmbla, spre acest sfîrşit, în fie-care sat şi va îndemna pe juniĭ ce i-se va părea cu bune disposiţiunĭ naturale a îmbrăţişa cariera de învĕţătorĭ;

5) Candidaţiĭ nu se vor lua decât cu buna voie a lor şi numaĭ în vêrstă de la 16 până la 20 de anĭ;

6) Candidaţiĭ unuĭ judeţ vor urma în scóla normală de la 1 Aprilie până la 1 Octom-

---

[1]) Veḑĭ adresa Eforieĭ No. 1.799, din 23 Noembre 1855.

[2]) Departamentul credinţeĭ No. 7.378, din 20 Decembre 1855, alătură Eforieĭ petiţia a 4 juniĭ românĭ, carĭ cer să fie candidaţĭ:

Resoluţia: se va rĕspunde, că pentru organisarea scólolor de către Eforie a făcnĭ la Domn raportul sĕŭ No. . . . . şi dupe întărirea acestuĭ raport, Eforia va face cele cuviinţă. Iar dintre candidaţĭ nu *s'a înfăţişat la Eforie* decât duoĭ la ḑiua ce era hotărîtă pentru examen, carĭ s'aŭ examinat îndată, şi li s'aŭ dat voie să se reîntórcă la locul lor, că se vor însciinţa despre hotărîrea Eforieĭ în a lor privinţă.

Duoĭ din 4 reclamanţĭ sunt tocmaĭ ceĭ deja examinaţĭ.

tombre, iar de la 1 Octombre până la 1 Aprilie fie-care candidat va da lecțiĭ în scóla satuluĭ sĕŭ;

7) Profesorul scóleĭ normale va fi dator în cursul celor 6 lunĭ de iarnă a se preămbla prin județ în revisia scólelor de sate, observând și îndreptând pe candidațĭ în predarea lecțiilor.

8) Fie-care candidat va fi dator a urma în scóla normală *cincĭ* anĭ.

Eforia cere în fine ordine către Departamentul din lăuntru pentru clădirea de scóle dupe anexatul plan.

*

In 22 Decembre acelaș an 1855, secretarul de stat, cu adresa No. 5.058, scrie Eforieĭ, alăturând copie dupe o adresă Episcopuluĭ de Rômnic, cu No. 1.648, din 8 Decembre, pentru înființarea de scolĭ prin preoțĭ pe la sate, cu resoluțiunea Domnitoruluĭ: «In de aprópe băgare de sémă și chibzuire a Eforieĭ scólelor.»

Episcopul cerea de la M. S. Domnitorul, că «pentru cele câte ḑece scolĭ ce ațĭ (Vodă) chibzuit a se înființa în fie-care județ, să fie așeḑate în satele ce se coprind în alăturata listă; apoĭ indică și preoțiĭ, carĭ se găsiră destoĭnicĭ de acele scolĭ, și cere să poruncéscă Domnitorul *«pregătirea încăperilor*, hotărîndu-se de către M. Sa și *lefile»;* maĭ cere, ca tot-d'a-una ḑisele scolĭ să aibă învĕțătorĭ clericĭ și să pórte numirĭ de scolĭ *bisericescĭ*. Maĭ adaugă dupe aceea, să se dea ordin ocârmuitorilor, să executeze pe cântăreții și paracliserii, ce nu ar înțelege să mérgă de bună voĭe la scólă.

Eforia cu raportul No. 75, din 27 Ianuarie 1856, rĕspunde Domnitoruluĭ în privința cerereĭ Episcopuluĭ de Rômnic, că îndată ce se va aproba raportul eĭ, cu No. 1.210, din anul trecut, atingĕtor de înființarea scólelor de sate, va chibzui, ca la alegerea învĕțătorilor acelor scóle, să se prefere preoțiĭ, carĭ vor avea o capacitate egală cu ceĭ laicĭ, însă preoțiĭ învĕțătorĭ să fie în privința instrucțiuneĭ de a dreptul sub ordinele acesteĭ Eforiĭ, care 'ĭ va numi, «numaĭ dupe un examen ce vor da înaintea comisiuneĭ ce se va rêndui de dênsa și Eforia va avea drept a'ĭ destitui tot-d'a-una, când nu 'șĭ vor îndeplini datoriile de institutorĭ.»

*

Nu e de prisos a maĭ înșira aci vanele corespondențe urmate între Minister și diverse autorităț̆ în curgere de maĭ duoĭ anĭ de ḑile. Destul este pentru istoria nóstră să arătăm, că trecu și anul 1855, 1856 și 1857, maĭ tot, fără să fi realisat măcar o scólă sătéscă; numaĭ în acest de pe urmă an reîncepe lucrărĭ pentru reînființarea scólelor sătescĭ.

Prima lucrare ce aflăm în dosarele Eforieĭ relativă la acéstă la acéstă afacere este din 19 Ianuarie 1857. Acésta este o adresă a Ministeruluĭ Cultuluĭ și instrucțiuneĭ publice din Muntenia, cu No. 237, care vestesce Eforieĭ scólelor și 'ĭ alătură copie dupe oficiul Caimacamuluĭ Alexandru *Dimitrie Ghica*, cu No. 12, din 11 Ianuarie 1857, pentru redeschiderea scólelor sătescĭ. Ministerul adaogă Eforieĭ invitare să iea dispozițiunĭ pentru aflarea și alegerea institutorilor trebuitorĭ, anuățându'ĭ că el a luat înțelegere cu Ministerul din lăuntru pentru reparațiunea scólelor ce vor maĭ fi existând și reclădirea celor din noŭ dupe trebuință.

Oficiul Căimăcămieĭ hotăria înființarea scólelor sătescĭ, începênd de la satele cele maĭ mult populate, și pentru acest scop ordona Eforieĭ, să deschidă concurs pentru examinarea candidaților, carĭ, găsindu-se destoinicĭ, să se numéscă institutorĭ, folosindu-se Eforia de preoțiĭ bisericelor sătescĭ, aceĭ carĭ la ântêia întocmire a acestor scóle aŭ fost pregătițĭ (?) a fi învĕțătorĭ.

»Institutoriĭ sătenĭ vor fi îndatorațĭ să nu lucreze véra pămêntul, să mérgă la scóla centrală a județuluĭ, unde vor urma sub de aprópe direcțiunea profesoruluĭ **a se împuternici** și a se desĕvêrși la cele ce ar maĭ fi de lipsă, pe timpul ce se va găsi de Eforie că este de ajuns. Se va publica în tótă țéra, că toțĭ aceĭ carĭ pe viitor vor voi a se înrola intre candidațiĭ de institutorĭ, să fie datorĭ a urma învĕțăturile scóleĭ centrale din județ, și găsindu-se destoinicĭ, se vor numi institutorĭ în locurĭ vacante. Până în primăvéra viitóre se vor repara încăperile de scólă ce s'aŭ fost înființat și care astădĭ sunt în derăpănare; asemenea unde nu vor maĭ fi existând asemenea clădirĭ să se îngrijéscă a se găsi încăperile putinciόse. Cărțile elementare, ce se vor hotărî pentru învĕțătura copiilor de sătenĭ, se vor vinde lor cu cel maĭ mic preț și se vor da gratis la ceĭ sĕracĭ. Fie-care proprietar va fi de aprópe priveghetor pentru buna stare a scólelor și silința institutorilor, înțelegându-se pentru acest sfîrșit cu profesorul districtuluĭ.—Cârmuitoriĭ județelor sunt chiămațĭ de aci înainte a avea cea maĭ mare silință la înaintarea învĕțătureĭ și moraleĭ în județele lor, ca să merite cu d'inadinsul titlul de președințĭ aĭ comitetelor de instrucțiune publică. Sumele ce se vor aduna pe anul curent și în viitor din ceĭ câte duoĭ leĭ de familie, se vor vĕrsa regulat în casa Eforieĭ scólelor, rĕmânênd de acum înainte în primitiva și speciala lor destinațiune. Departamentul Credințeĭ și instrucțiuneĭ publice, în înțelegere cu cel al trebilor din lăuntru, al finanțelor și cu Eforia scólelor va aduce la îndeplinire, etc.»

*

In consecință cu oficiul de maĭ sus, în extract adus, Eforia înaintéză publicațiunea prin care, între altele, spune, spre a putea pe loc pune în lucrare patriotica dorință a principeluĭ Caimacam, «de o cam dată nu va cere la numirea de învĕțătorĭ decât a sci să citéscă și să scrie, catihismul și cele 4 lucrărĭ de aritmetică.» Nivela culturale viitóre a candidaților o stabilesce publicațiunea ast-fel:

Cetirea, Scrierea, Catihismul, Istoria sântă.—Din geografie: *Divisiunile principale ale globuluĭ, Geografia Europeĭ și maĭ în special aceea a Țĕreĭ-Românescĭ.*—Din aritmetică: *Numerile complexe, sistema greutăților și mĕsurilor* din țéră.—Cunoscințe de plugărie și din geometrie: aplicațiune la mĕsurătórea stânjinilor și a pogónelor.

*

In urmarea acesteĭ publicațiunĭ, Eforia scólelor, inchee în 18 Februarie 1857, jurnalul cu No. 9, prin care hotăresce, în vedere cu fondurile, 654.814, parale 26, anuala contribuțiune a satelor, pentru instrucțiune, înființarea a 2.000 scolĭ, pentru satele cele maĭ populate.

Intre acestea, în 26 Februarie 1857, Eforia primi adresa Episcopuluĭ *Filoteiu* de Buzĕŭ, cu No. 357, prin care observă, cât de anevoe este ca candidațiĭ de învĕțătorĭ să vină spre examinare la Bucurescĭ, și vestesce că P. S. Sa, a îndemnat pre preoțiĭ epar-

hieĭ séle, să se facă eĭ învĕţătorĭ, decât cere de la Eforie, să încuviinţeze examinarea lor în capitala fie-căruĭ judeţ de către profesoriĭ respectivĭ de acolo.

La acéstă cerere Eforia rĕspunde, în Martie 15, cu adresa No. 405, cum că va profita la timp de bine-voitórea propoşiţiune a episcopuluĭ.

*

De ce Eforia nu profită îndată? Ni se pare, că din causă, că dupe publicaţiunile arĕtate, iarăşĭ nu găsi candidaţĭ, orĭ cât de înjosită, cum s'a vĕdut, lăsă nivela examenuluĭ. Acésta o documentéză însuşĭ jurnalul Eforieĭ, din 9 Martie 1857, prin care, revenind asupra jurnaluluĭ din Februarie, dice că: *vĕdênd că în urma publicaţiunilor ce am făcut nu s'a arĕtat* **maĭ nimenĭ** [1]) *şi atribuind acésta la puţinătatea lefeĭ* **maĭ cu sémă,** ***ridică léfa la 600 de leĭ*** pe an, plus pogónele, etc., şi scade numĕrul de scolĭ **pe hârtie** de la 2.000 la 1.000, hotărând tot-d'o-dată, că examinarea candidaţilor, să se facă de institutoriĭ scólelor centrale de judeţe. Acéstă disposiţiune Eforia o supune la aprobarea domnéscă, în 12 Martie 1857, cu raportul No. 378.

In 25 Maiŭ 1857, încă nicĭ dupe atâtea concesiunĭ făcute în favórea ignoranţeĭ doritorilor de a se face învĕţătorĭ sătescĭ, nu se găsiseră decât prea puţinĭ învĕţătorĭ, dupe cum stă dovadă declaraţiunea ce face Eforia către Ministerul de interne, cu No. 737. Atuncĭ cere Eforia de la acel Minister, ca să repeteze poruncile către cârmuitorĭ pentru găsirea de învĕţătorĭ şi numaĭ la satele, unde nu se vor putea găsi, să se îndemne a trimite candidat la scóla districtuală, care îndemnare, spera Eforia, că satele o vor încuviinţa cu tótă a lor mulţămire.

In cât-va, acéstă mĕsură a reuşit a da pe icĭ ge colea, câte un ignorant candidat de învĕţător, déră ca să se védă cum de puţin se realizase înfiinţarea de scolĭ, dupe atât timp şi preschimbărĭ de hârtiĭ, vom aduce aci în resumat raportul revisoruluĭ scólelor sătescĭ, din districtul cel maĭ aprópe de centru, din districtul óre-cum model. Acest raport arétă starea în care s'a găsit fie-care scólă la 18 Septembre 1857. Dice acest raport, care de bună sémă numaĭ pesimist nu era, că în plasa *Snagovu* se află 25 de scolĭ, însă dintr'acestea, abia vre-o 11 în bună stare, bine înţelegêndu-se, că starea bună era numaĭ că nu ploua într'însele. Cele-l-alte, séŭ că nu există de loc, séŭ, că revisorul le adnotéză, că sunt în próstă stare.

Plasa *Mostiştea* şi *Dâmboviţa* 42 scolĭ, însă din acestea 17 nu sunt, séŭ sunt în próstă stare, adecă iarăşĭ maĭ próste de cum sunt próste cele-l-alte; dovédă póte sta la acésta rĕspunsul ce dă revisorul în acelaşĭ tabloŭ la întrebările despre *mobilierul* şi învĕţătoriĭ la aceste scolĭ; el constă că din 67 scolĭ 44 n'aŭ băncĭ, 46 n'aŭ semi-cercurĭ, 54 n'aŭ table de litere, 55 n'aŭ tabla de socotélă, 48 n'aŭ scaune şi mésă pentru învĕţător şi 47 n'aŭ învĕţător şi pe unde sunt învĕţătorĭ, aceştia séŭ că n'aŭ scólă, séŭ că n'aŭ mobilierul necesar încât de la eĭ nu se póte nimic aştepta. (Vedĭ anexa).

*

Situaţiunea scólelor din judeţul Ilfov, cel maĭ apropriat de centrul de unde se dedea impulsiunea, este tristă oglindă şi aceleĭ acelor alte judeţe. Acéstă situaţiune ceru de la Eforie formarea de instrucţiunĭ pentru revisoriĭ şi învĕţătoriĭ scólelor sătescĭ

[1]) Vedĭ anexa.

Acest regulament este întocmit în Octombre 1857. El impune revisorilor îndatorirea de a învĕța împreună cu învĕțătorii sătesci cursul învĕțăturilor din scóla centrală a județuluĭ și anume învĕțăturile din clasa I-a, a II-a și a III-a, precum și aplicația geometrieĭ la mĕsurătórea pămêntuluĭ și mĕsurilor obicĭnuite în țéră; elemente din istoria țĕreĭ și óre-care cunoscințe plugăresci. Prin același regulament se hotăresce vêrsta de admisibilitate a scolarilor la sate între 7 și 15 anĭ; ceĭ carĭ trecu peste 15 anĭ se pot primi déră se pun pe o bancă deosebită; iar la art. 25 din acest regulament se hotăresce ca la nicĭ o scólă comunală de băețĭ să nu se priméscă în scólă de fete.

In fine regulamentul impune metoda lancastriană in scólele comunale.

Puțin se putea definitivmente aștepta de la revisorĭ, luațĭ tot din învĕțătoriĭ de sate, carĭ eraŭ de o egală ignoranță, cu ceĭ pe carĭ urma să'ĭ revisuéscă. Décă ne am mulțămi numaĭ cu cifre, am constata la 16 Noembre 1857, dupe adresa, cu No. 2.345, către Ministerul financelor, pe lângă care Eforia anexéză lista tutulor învĕțătorilor de sate spre scutire de bir, că în tótă România de dincóce de Milcov (Muntenia) existaŭ la acea dată un numĕr de 471 scóle séŭ cel puțin de *învĕțătorĭ plătițĭ.* [1])

*

In Maiŭ 1857, Eforia ordonă, ca cu inceperea anuluĭ scolastic viitor, institutoriĭ scólelor primare districtuale, să fie îndatorațĭ a primi candidațĭ de învĕțătorĭ din sate și să-ĭ pregătéscă în curgerea semestruluĭ de iarnă.

Eată circularea acésta:

Copie dupe ordinul Eforieĭ scólelor, cu No. 840, din 30 Maiŭ 1857, către inspectorul gimnasiuluĭ din Craiova. [2])

Eforia a găsit de cuviință, ca cu inceperea anuluĭ scolastic viitor, D-niĭ institutorĭ aĭ scólelor primare districtuale, să fie îndatorațĭ a primi pe candidațiĭ de învĕțătorĭ, ce se vor trimite de către cârmuirile respective din acele sate de la o sută de familiĭ în sus, unde nu se vor putea găsi învĕțătorĭ, care candidațĭ să se așeḑe între eleviĭ regulațĭ și să se pregătéscă la învĕțăturile preliminariĭ, în curgerea semestruluĭ viitor de iarnă, ca îndată dupe aceea examinându-se, să se și numéscă învĕțătorĭ la satele lor respective.

Drept aceea, Eforia vĕ invită a îndatora pe D-niĭ profesorĭ aĭ scólelor primare locale, ca pe de o parte să nu înceteze de a se sili să găséscă învĕțătorĭ de sate, carĭ examinându-se să se raporteze Eforieĭ; iar pe de alta îndată ce se vor reîncepe scólele la 15 August viitor, să priméscă între scolarĭ, pe candidațiĭ ce vi se vor trimite de cârmuirĭ și sub-cârmuirĭ, și să se siléscă, ca preparându'ĭ până la primăvéra viitóre, séŭ și maĭ curênd de se va putea, să facețĭ cunoscute numele lor și satele unde vor a fi orênduițĭ, spre a li se putea trimite cărțile de numire. Vețĭ face cunoscut acéstă ordine chiar Onor. Comitet de instrucțiune publică.

Se maĭ adaogă fiind-că dupe sciința ce a luat Eforia, mulțĭ din D-niĭ institutorĭ fac pedicĭ la primirea candidaților, sub pricinuire, că n'aŭ dovadă în regulă de a lor bună conduită; de aceea, se face cunoscut D-vóstre, că asemenea neorênduelĭ să facețĭ să înceteze, și pe viitor, cercetându-se și găsindu-se destoinic candidatul numaĭ la cetire, scriere, cele 4 lucrărĭ și catihismul, se va recomanda Eforieĭ, mulțămindu-se D-niĭ in-

---

[1]) Veḑĭ anexele.

[2]) Dosarul No. 944, din 1857.

stitutorĭ numaĭ pe sciința ce vor avea, séŭ de-adréptul, séŭ de la proprietarĭ, séŭ de la sat, séŭ de la sub-cârmuire, că înfățișatul candidat este om cunoscut și fără rele purtărĭ. Și asemenea dovadă se va trimite Eforieĭ, d'impreună cu notele examinăreĭ vêrsta candidatuluĭ, religia, numele plășeĭ și al satuluĭ unde este a se orêndui.

Maĭ înregistrăm aci următórele acte, cu referință la scóla sătéscă, acte carĭ nu se află anexate la lucrarea nóstră anterióră despre scólele sătescĭ.

Circulare către institutoriĭ superiorĭ din tóte județele

Domnule,

Dupe atâtea circulărĭ instructive și în maĭ multe rêndurĭ repetite, în privința formelor, ce trebue a se observa la numirea și destituirea învĕțătorilor sătescĭ, Eforia vede cu o mare neplăcere, că în corespondența D-vóstre, nu observațĭ strict îndeplinirea acelor formalitățĭ și cu acésta ocasionațĭ o corespondență zadarnică și o încurcătură în comptabilitățĭ, încât Eforia se vede maĭ adesea expusă la observațiunile Controluluĭ, și fără a merita câtușĭ de puțin acele observațiunĭ, pentru că autorul fapteĭ suntețĭ D-vóstre.

Pusă într'o asemenea posițiune neplăcută, Eforia se vede constrînsă a vĕ observa încă o dată și pentru cea din urmă óră:

1) Asupra admisiunilor: se va respinge verĭ-ce raport al D-vóstre, décă nu va fi însoțit și de demisiunea în scris a demisionatuluĭ, scrisă de însușĭ și însoțită de cartea de autorisațiune a sa;

2) Asupra destituirilor:

Se va respinpe asemenea verĭ-ce raport de destituire, déca nu va fi acompaniată de un raport al revisoreluĭ, în care să se aréte motivele pentru care se destitue, și pe care raport original îl vețĭ trimite pe lângă raportul D-vóstre la Eforie; séŭ act legal din partea satuluĭ coprindĕtor de abaterile din datoriĭ ale învĕțătoruluĭ, și acésta numaĭ când învĕțătorul ar fi cădut în viciurĭ imorale, precum este beția séŭ furtișagul dovedit;

3) Asupra lefilor:

Se va respinge asemenea verĭ-ce raport de destuire, de morțĭ, séŭ de demisiunĭ, décă nu vețĭ precisa data, precum și déca în intervalul verĭ-uneea din categoriile numite, Eforia, necunoscênd impregiurarea, vĕ va trimite léfa, suntețĭ obligațĭ a înapoia léfa acestuia, fără să maĭ așteptațĭ ordin anume într'acésta.

Décă, și în urma acesteea, D-le, vĕ vețĭ abate din noŭ de la cele în acéstă descrise, Eforia va fi nevoită a alerga la mĕsurĭ neplăcute și D-vóstre și eĭ.

No. 3.425, către institutorul superior din Severin.
No. 3.426, » » » » Têrgul-Jiuluĭ.
No. 3.427, » » » » Caracal.
No. 3.428, » » » » Râmnicul-Vălceĭ.
No. 3.429, » » » » Turnu.
No. 3.430, » » » » Giurgiu.
No. 3.431, » » » » Têrgoviștea.
No. 3.432, » » » » Câmpu-Lung.
No. 3.433, » » » » Buzĕŭ.
No. 3.434, » » » » Știrbeiŭ.
No. 3.435, » » » » Brăila.

No. 3.436, către institutorul superior din Ploescĭ.
No. 3.437, » » » » Pițescĭ.
No. 3.438, » » » » Focșanĭ.
No. 3.439, » » » » Slatina.
No. 3.440, » » gimnasiuluĭ » Craiova.

Copiĭ din dosarul No. 953, din 1858.

Circulare către institutoriĭ superiorĭ aĭ scólelor publice din 22 Februarie 1858, din reședințele districtelor.

Eforia, și printr'acésta, repetéză îndatorirea pusă asupra D-tale, prin ordinile atingĕtóre de acele condițiĭ, carĭ trebue a se păzi la recomandațiile candidaților, pentru numirea de învĕțătorĭ sătescĭ, carĭ condițiĭ urméză a se îndeplini pe viitor cu exactitate, adecă se va însemna în lista de recomandație:

1) Numele și pronumele candidatuluĭ;

2) Numĕrul actuluĭ legal de nascere și botez, prin care se verifică a sa vêrstă, ce se cere de la 20 anĭ în sus;

3) Numĕrul sub care s'a legalisat, de către administrație, actul prin care locuitoriĭ satuluĭ garantéză despre moralitatea individuluĭ și îl recomandă a se numi învĕțător;

4) Numĕrul populațieĭ satuluĭ în care se cere a se înființa scóla, de a fi adecă de la 100 familiĭ în sus;

5) Notele despre învĕțătura candidatuluĭ să fie în adevĕr recomandabile.

Tóte actele atingĕtóre de recomandarea candidaților și a lor orênduire de învĕțătorĭ aŭ a se păstra în archiva aceleĭ scóle și se vor revisui din timp în timp de către D. revisor general al scólelor.

Examinarea candidaților se va face sub președința unuĭ membru al Onor. Comitet, de către D-ta și cel-l-alt profesor. Resultatul examinăreĭ se va subsemna iarășĭ de către D-vóstre amânduoĭ institutoriĭ, și se va înainta la Eforie. Candidațiĭ de învĕțătorĭ se vor alege numaĭ din fiiĭ de sătenĭ séŭ preoțĭ și să se prefere cel ce se află locuitor în acel sat. Logofĕtuluĭ de sat și epistatuluĭ de moșie nu le este ertat a ocupa și funcția de învĕțător séŭ vice-versa. Precum nimenĭ nu póte fi numit învĕțător dupe principiul adoptat, decât numaĭ îndeplinind tóte condițiile de maĭ sus fixate; asemenea trebue să fie și stabilitatea sa garantată de orĭ-ce intrigă, spre a nu se destitui învĕțătorul decât în casurĭ de adevĕrată abatere a sa de la îndatoririle prescrise pentru exactitate în exercitarea de serviciŭ și moralitate; tot asemenea și însușĭ nu se póte retrage din funcție, decât dându'șĭ formal demisia, însoțită de cartea orênduireĭ séle; care aceste duoĕ acte le va da prin revisor, spre a se înainta de către D-ta fără amânare la Eforie.

Nu va putea însă demisionatul a lipsi maĭ 'nainte din funcție, decât numaĭ dupe numirea unuĭ alt învĕțător în loc; iar lipsind din funcție, fără a împlini acéstă formalitate, i se va popri léfa pe acel trimestru.

Aceste disposițiĭ D-ta le veĭ face cunoscute și D-luĭ revisor al scólelor din acel district, maĭ adăogându'ĭ a avea în de aprópe vedere, ca în casul când în vre-un sat, unde este rênduit învĕțător, nu ar fi în buna stare, să îngrijéscă atuncĭ, ca până la dregerea acesteia, învĕțătorul să adune pe scolarĭ în casa de sfat, séŭ în a sa propriă locuință, spre a nu se întrerumpe cursul învĕțăturilor; căcĭ sub nicĭ un chip, învĕțătorul nu se va putea suferi a lua léfă, fără de a a avea scolă, și neîndeplinind datoriile séle, cu tótă

ceruta exactitate, nu i se va da deslegare de a primi nicĭ cele duoĕ chile de bucate ce legiuirea acordă învĕţătoruluĭ din magasia de reservă a satuluĭ, care deslegare urméză a se da de Eforie, numaĭ dupe decurgerea a duoĕ trimestre.

In fine, D-ta veĭ avea de aprópe priveghere şi asupra revisoruluĭ, ca să păzéscă cu exactitate îndatoririle funcţieĭ séle, şi să raporteze fără amânare, pe fie-care trimestru, despre câte scóle va fi revisuit în acest interval, arĕtând décă învĕţătoriĭ se află la postul lor şi cum îşĭ împlinesc datoriile; fiind-că maĭ 'nainte de a se primi raportul revisoruluĭ nu se póte elibera învĕţătorilor lefile trimestriale, nicĭ preḑisele duoĕ chile de bucate.

Circulare către comitetele de inspecţiune scolară, din 26 Maiŭ 1858.

Cu începutul luneĭ curente, s'a început vacanţiile scólelor comunale, şi conform instrucţiuneĭ pentru revisoriĭ şi învĕţătoriĭ scólelor sătescĭ, fiind aceştĭ îndatoraţĭ a urma în scóla publică din reşedinţa districtuală, prescrisul curs de învĕţătură, spre a se fortifica toţĭ dupe cuviinţă la învĕţăturile destinate, atât pentru cariera revisorilor, cât şi a învĕţătorilor comunalĭ; de aceea este, cu onóre invitat acel Onor. comitet, ca în privinţa ḑisuluĭ curs, să ia cuvenitele disposiţiunĭ de a se pune în lucrare şi a se păzi regulele următóre:

1) Conform preḑiselor instrucţiunĭ ce se alătură aci, să se urmeze regulat preḑisul curs de învĕţăturĭ de către revisor şi învĕţător;

2) Revisorul este obligat, să dea ajutor institutoruluĭ superior, întru a fortifica la învĕţăturile claseĭ I-a şi a II-a pe ceĭ maĭ slabĭ dintre învĕţătoriĭ actualĭ, şi pe nouiĭ candidaţĭ, până la facerea examenuluĭ, care se va ţinea la 16 August viitor, potrivit art. 6 din preḑisele instrucţiunĭ, şi resultatul examenuluĭ se va iscăli de Onor. Comitet şi de institutoriĭ examinatorĭ;

3) Fiind-că pentru cariera învĕţătorilor sătescĭ este o condiţie indispensabilă de a cunósce aceştia şi cântările bisericescĭ, drept aceea, în casul când nicĭ unul din D-niĭ institutorĭ aĭ scóleĭ centrale de district, nu ar cunósce arta acestor cântărĭ, să îngrijéscă apoĭ Onor. Comitet, ca prin influenţa sa morală, să înduplece pe unul din ceĭ maĭ capabilĭ, dintre preoţiĭ, diaconiĭ séŭ cântăreţiĭ bisericilor locale, de a se însărcina, să înveţe gratis pe învĕţătorĭ cântările sânteĭ nóstre bisericĭ, în tot timpul citatuluĭ curs de învĕţătură;

4) Examinarea candidaţilor pe timp de vacanţiĭ şi în tot cursul anuluĭ scolastic, se va face de către institutoriĭ scóleĭ publice, din reşedinţa districtuală, sub preşedinţa unuia din membriĭ Onor. Comitet, şi resultatul examinăreĭ, se va iscăli de către D-lor împreună;

5) Cât pentru datoriile revisorilor şi ale învĕţătorilor de sate, în tot cursul anuluĭ se vor observa articolele respective, din prescrisele instrucţiĭ întru tótă întinderea lor;

6) D. institutor superior, să aibă maĭ cu sémă în vedere, de a învĕţa pe învĕţa pe învĕţătorĭ şi pe revisor, metóda de învĕţa pe copiĭ, adică miḑlocul cel maĭ practic, cel maĭ lesnitor, cel maĭ raţional şi cel maĭ firesc, de a face pe copiĭ să înveţe învĕţăturile elementariĭ; să se siléscă învĕţătoriĭ a fi iubiţĭ de copiĭ, şi a atrage pe aceştia să vină cu plăcere la scólă.

Copie dupe adresa Ministerului cultelor, cu No. 1494, din 22 Iulie 1859, către Eforia scólelor naţionale [1])

Domnilor Eforĭ,

D. Ministru, Secretar de Stat la Departamentul afacerilor interne, prin adresa cu No. 3.434, de la 14 ale curenteĭ, comunică sub-semnatuluĭ, că D. Ministru al financelor, a primit listă de numĕrul amendamentelor depuse şi primite de Onor. Adunare electivă, cu ocasia cercetăreĭ budgetuluĭ aceluĭ Minister pe anul curent.

Intre aceste amendamente, fiind şi acela pus de D. Brătianu, ca adaos § 19 din budget, pentru scólele sătescĭ, şi alăturat în copie pe lângă menţionata adresă, sub-semnatul grăbesce, cu onóre a 'l comunica D-vóstre, D-lor Eforĭ, cu invitare, ca să luaţĭ dispo-siţiile cuvenite, pentru regularea întrebuinţăreĭ sumeĭ coprinsă în acel amendament, comunicând şi subsemnatuluĭ resultatul spre sciinţă şi cuvenita urmare.

Ministru, *Constantin A. Creţulescu.* Şeful secţieĭ, *Turnavitu.*

Copie dupe amendamentul dis la § 19

«Se deschide Ministeruluĭ de instrucţiune un credit de 200.000 leĭ la Ministerul de finance, ca adaos la art. 19, din budget, pêntru adăogirea scólelor sătescĭ.»

Primit de Adunare în unanimitate, în şedinţa ţinută de dênsa la 25 Iunie trecut.

Circularea din 13 Septembre 1858, către Comitetele de inspecţie a scólelor jos însemnate

Eforia scólelor avênd în vedere îngrijirile particulare ale înaltuluĭ guvern, cărora scólele comunale sunt un obiect special, precum viitorul ce prepar aceste scolĭ naţiuneĭ nóstre, prin propagarea bine-facerilor instrucţiuneĭ în masa poporuluĭ; pe de altă parte luând în consideraţiune, că numĕrul de 120 scóle, ce miďlócele séle de astădĭ a făcut'o să hotăréscă pentru fie-care district, nu este încă complet, şi e departe încă de a fi complet;

Invită pe acel Onor. Comitet, ca pe de o parte să 'ĭ dea cât maĭ fără întârdiere relaţiĭ despre adevĕrata stare a scólelor în fiinţă, iar pe de alta să 'ĭ facă cunoscut, causele pentru care acéstă instituţiune frumósă a progresat aşĭa de puţin, precum şi miďlócele propriĭ ce Onor. Comitet crede, că i ar putea da tótă impulsiunea cuvenită.

Spre a face să înceteze asemenea neregularităţĭ, a chibzuit, că décă institutorul va lipsi din scólă peste voia acordată, fără ca maĭ ântêiŭ să aréte Forieĭ séŭ Comitetuluĭ causa legală a lipseĭ lor; séŭ décă va lipsi fără a îngriji ca alt cine-va să le împlinéscă locul, li se va opri din léfă o parte analogă dilelor de lipsă, spre a se da supleantuluĭ, séŭ institutoruluĭ, care le va ţine locul în lipsă. Acéstă hotărîre se va face cunoscut institutorilor primarĭ din capitală şi comitetelor din judeţe, pentru ca acestea, să o facă cunoscută institutorilor de judeţe.

P. Poenaru. A. Ghica. G. Costaforu. V. Boerescu.

Circularea din 11 Noembre 1858, către Comitetele scolare: Mehedinţĭ, Gorj, Vâlcea, Argeş, Muscel, Dâmboviţa, Prahova, Buzĕŭ şi Râmnicul-Sărat.

Prin D. revisor obştesc al scólelor, Eforia a luat sciinţă, că învĕţătoriĭ comunalĭ din acel judeţ, n'ar fi ţiind scólele deschise în timpul prescris de lege, adecă de la 1 Noem-

[1]) Dosarul No. 1, din 1859.

bre și până la ultima ḑi a luĭ Aprilie, sub cuvênt, că părinţiĭ ișĭ iaŭ copii la munca câmpuluĭ, maĭ 'nainte de finele luĭ Aprilie.

Eforia, ca să pótă pe de o parte a da copiilor ţĕranĭ învĕţătură, iar pe de alta a nu'ĭ smulge nicĭ de la munca câmpuluĭ, invită pe acel Onor. Comitet, a da informaţiĭ positive Eforieĭ, de epoca în care copilul ţĕranuluĭ ese la câmp, precum și de aceea când încetéză munca câmpuluĭ, în fine ca să se pótă modifica instrucţiile în interesul cât se va putea și al instrucţieĭ și al agricultureĭ.

*

Intre mĕsurile luate de Eforia scólelor, în favórea scolarilor sĕracĭ, a fost aceea din 9 August 1857. Eforia provócă prin circulărĭ, pe toţĭ institutoriĭ din ţéră și Comitetele de inspecţiune, ca să înfiinţeze, prin subscriere benevolă, fondurĭ pentru ajutorarea scolarilor sĕracĭ, cu cărţĭ și unelte de scólă.

*

Cât privesce gimnasiul de la S-tul Sava, din anexatele raporturĭ, la ocasiunea examenelor anuale, pe 1855—1856, 1856—1857, 1857—1858, 1858—1859, se pot constata realele progrese din tóte privinţele, a învĕţământuluĭ secundar și superior din Muntenia. [1])

La examenul de véră, din 1859, statistica scólelor arétă, că în scólele publice de băeţĭ din tóte gradele, fusese o populaţiune de 4.634 elevĭ, și 469 fete. Populaţiunea scólelor sătescĭ, orĭ-cât le am vĕḑut funcţionând cu anevoĭe, era de 35.450 scolarĭ, iar populaţiunea scólelor private, se declară a fi fost 4.212 scolarĭ și 597 fete.

*

Pe când scólele ast-fel prosperaŭ, Comisiunea centrală din Focșanĭ, în interesul unificăreĭ legislaţiuneĭ scólelor din ambele Principate, căuta să înzestreze scóla cu o nouă lege, comună la ambele ţĕrĭ.

In 6 Iulie 1859, cu adresa No. 72, Comisiunea centrală cere Ministruluĭ instrucţiuneĭ publice din Iașĭ, să'ĭ comunice sciinţe statistice despre starea scólelor din Moldova. Ministrul acesta, cu adresa No. 6.311, din 18 August 1859, declară existente în Moldova, la data acésta următórele scolĭ:

19 scolĭ sătescĭ.
35 » primare judeţene de băeţĭ.
11 » » » » fete.
1 scólă centrală de fete, cu 158 eleve în 6 clase, cu 7 profesóre și 5 profesorĭ.
1 » preparandală de învĕţăturĭ sătescĭ, cu 38 elevĭ.
1 » de arte și meseșugurĭ, cu 7 ateliere.
1 » militară, cu 22 elevĭ în 3 clase, și 7 profesorĭ.
1 » reală, cu 22 elevĭ în Iașĭ.
1 » » » 19 » la Galaţĭ.

---

[1]) Veḑĭ anexa.

1 gimnasiŭ la Iașĭ, cu 125 elevĭ.
1 » » Bêrlad.
1 bibliotecă, cu un cabinet de aparate sciințifice. Clase facultative, cu 24 studențĭ.
3 seminariĭ, din care unul cu 8 clase.
12 scolĭ private în Iașĭ, și
22 » » » județe.
5 » armenescĭ în Iașĭ, T.-Ocneĭ, Roman, Botoșanĭ și Focșanĭ.
4 pensionate evreescĭ în Iașĭ.
11 scolĭ elementare în coloniile din Basarabia. [1]

De la Ministerul instrucțiuneĭ publice din Bucurescĭ, cerênd egalmente Comisiunea centrală informațiunĭ, ca de la cel din Iașĭ, eată actele carĭ urmară:

Copiĭ scóse din dosarul No. 40, anul 1859. al Eforieĭ scólelor

---

Copie dupe ordinul Ministeruluĭ cultelor, cu No. 1.813, din 8 Iulie 1859, către Eforie

Domnilor Eforĭ,

Comitetul ales din sînul Comisieĭ centrale, însărcinat cu elaborarea proiectuluĭ de lege, privitóre la organisarea instrucțiuneĭ publice, prin raport către comisiune și care s'a primit aci, pe lângă adresa acesteia, cu No. 71, cere sciințe relative la ramura instrucțiuneĭ publice. Sub-semnatul grăbesce déră a comunica D-vóstre citatul raport în copie, și vĕ invită ca să bine-voițĭ a trimite sciințele cerute, cât maĭ neîntârdiat, spre a le putea transmite și dênsul dupe cerere.

Ministru, *Constantin A. Crețulescu.*

Copie dupe adresa menționată a Onor. Comisiunĭ centrale a Principatelor-Unite

Comitetul însărcinat cu elaborarea proiectelor de lege privitóre la organisarea instrucțiuneĭ publice, avênd trebuință de a avea la disposiția sa, atât legiuirile actuale, ce reguléză acest ram al administrațiuneĭ publice, cât și părerile Ministeruluĭ instrucțiuneĭ publice din Moldova și a Eforieĭ scólelor din Țéra-Românéscă, asupra îmbunătățirilor, ce socot că ar trebui a se face în învĕțătura publică din Principatele-Unite, are onóre a ruga pe Cmmisiunea centrală, ca să bine-voiască a midloci către autoritățile maĭ sus citate, trimiterea cât maĭ în grabă a legiuirilor și sciințelor maĭ sus cerute.

C. N. Brăiloiu. Ștefan Golescu. Mălinescu. Kogălniceanu. P. Roset.

Rĕspunsul Eforieĭ dat Ministeruluĭ

Domnule Ministru,

La adresa D-vóstre din 8 ale aceștia, Eforia a chibzuit cu seriositate, asupra cerereĭ Onor. Comitet al Comisiuneĭ centrale. Reorganisarea instrucțiuneĭ, dupe trebuințele speciale ale țĕreĭ nóstre, este o cestiune, care cere mult lucru și multă deliberare. A se da numaĭ nisce ideĭ generale asupra moduluĭ cum să se reorganiseze acéstă instrucțiune, asupra principiilor fundamentale, lucrarea ar fi maĭ scurtă și Eforia ar putea-o face în

[1]) Dos. No. 1.308, arhiva Ministeruluĭ de culte.

maĭ puţin timp, dér ea se teme ca acéstă lucrare să nu fie prea incompletă, şi să nu presinte lacune a căror lipsă să facă a nu se înţelege fondul. Eforia dér ar fi maĭ dispusă a face un proiect complect, în care să'şĭ dea ideile séle pe larg asupra tuturor cestiunilor, ce ating instrucţiunea, şi trebuinţelor ce Eforia cunósce din experienţă; însă pentru acésta iĭ trebue un timp lung, meditaţiĭ şi consultărĭ de legĭ din alte ţerĭ, căutărĭ statistice, şi altele carĭ nu se pot termina aproximativ, decât în timp de vre-o şése lunĭ.

Bine-voesce dér D-le Ministru, a face acestea cunoscute Onor. Comitet al Comisiuneĭ centrale, rugându'l, ca să ne respundă despre cele arĕtate.

No. 1.676. $^{15}/_{7}$.

Ministerul prin adresa No. 2.390, din 25 August aceĭ an, comunică Eforieĭ încuviinţarea opiniuneĭ emisă în 15 Iulie de către Onor. Comisiune centrală, în următorul mod:

Domnilor Eforĭ,

Coprinderea adreseĭ D-vóstre, cu No. 1.676, de la 16 Iulie din urmă, comunicându-se D-luĭ preşedinte al Comisiuneĭ centrale, acesta rĕspunde, prin adresa cu No. 127, de la 19 curent, că comisiunea a declarat, că va avea mulţămire să priméscă de la acea Onor. Eforie un proiect, ca acela ce promite a elabora; prin urmare, sunteţĭ invitaţĭ, D-lor, a vĕ ocupa în facerea ḑisuluĭ proiect, spre a se trimite în timpul ce aţi promis.

p. Ministru, *Gr. Alexandrescu.*

*

Cursurile speciale şi înalte, încă merg prosperând în Ţéra-Românéscă. In 18 Iulie 1859, Directorul de atuncĭ al scólelor V. Boerescu, conformându-se invitaţiuneĭ Ministeruluĭ justiţieĭ, din Octombre 1858, îĭ trimite o listă de tineriĭ carĭ aŭ trecut facultatea de drept, spre a putea ocupa tribunalele cu ómenĭ speciali şi luminaţĭ.

Lista e de 58 de nume, pe când în 1856—1857, era de 27. [1])

Pe lângă cursurile obligatoriĭ de facultate, se maĭ deschid în 1858—1859 şi cursurĭ libere. Aşĭa, Dr. Iulius Baraş, este autorisat să reîncépă în Noembre 1858, în tóte Duminicile de la 12—1 p. m., un curs gratuit şi popular de astronomie. [2])

Asemenea se aprobă luĭ Marsillac, facerea unuĭ curs liber de literatura francesă, dupe următorul program:

Cours d'histoire littéraire autorisé par le Conseil de l'instruction publique.

V-ème année

Histoire de l'éloquence sacrée en France

1-re période. — Lutte contre le Paganisme. St. Polycarpe; St. Pothin; St. Irénée.

2-e période. — Lutte contre l'Hérésie. St. Hilaire de Poitiers; St. Martin de Tours; Sulpice-Sévère.

---

[1]) Veḑĭ anexa.

[2]) Veḑĭ anexa.

3-e période. — Promulgation du dogme. St. Loup de Troyes; Eucher de Lyon; Germain d'Auxerre; Sidoine Apollinaire; Salvien; Avit de Vienne; Césaire d'Arles; Médard de Noyon; Grégoire de Tours; Fortunat de Poitiers; Eloi; Ouen, etc.

4-e période. — Justification et développement du dogme par la science. Scolastique. Alcuin; Flodoard; Sylvestre II; Bérenger; Lanfranc; Roscelin; St. Anselme; Abailard; Pierre le vénérable; Pierre Lombard; Royer Bacon; Bonaventure; Pierre d'Ailly; Gerson.

5-e période. — Prédication populaire. Pierre L'hermite; St. Bernard; Foulques de Neuilly; les Dominicains et les Franciscains.

6-e période. — La Réforme. Les Jésuites. Calvin. Anne Dubourg. Théodore de Bèze. Le cardinal de Lorraine. Le cardinal de Tournon. Les prédicateurs de la ligue.

7-e période. — Ascétisme. St. François de Sales; le père d'Argentan; le père Lejeune; le père le Colombier; le père Croiset; le père Crasset, etc.

8-e période. — Jansénisme. Port-Royal. Saint-Cyran-Antoine. Arnaud; Pascal; Nicole; Arnaud d'Andilly; Silvestre de Sacy.

9-e période. — Les gloires de la chaire. Bossuet; Fénélon; Bourdaloue; Fléchier; Massillon.

10-e période. — Lutte contre la philosophie. Don Calmet; Berthier; Guénée; Bergier; Nonotte; Poulle; Neuville, etc.

11-e période. — Controverse moderne. De Maistre; Chateaubriand; de Bonald; Lamennais; Frayssinous; Lacordaire; Gerbet; Veuillot; Ravignan; Nicolas; Desdouits, etc.

12-e période. — Prédication dogmatique contemporaine. De Quélin; Combalot; Coeur; Coquereau; Bautain; Félix, etc.

Ulysse de Marsillac.

«Se aprobă, reservându'şi direcţiunea dreptul de a face D-luĭ Marsillac observaţiĭ în curentul anuluĭ; i se va împărtăşi acésta.»

V. Boerescu.

*

In aniĭ de carĭ ne am ocupat până în acéstă parte a lucrăreĭ nóstre, se organiséză de neuitatul Dr. Davila scóla de chirurgie, acésta a fost înfiinţată în spitalul oştireĭ.

Am arĕtat, că prima scólă de chirurgie, se datoresce D-luĭ Dr. N. Creţulescu. Acesta a suferit apoĭ întrerumpere. Acum, cu circulară către institutoriĭ superiorĭ din capitală, din 29 Februarie 1856, li se face cunoscut, să vestéscă scolarilor din clasa ultimă, «că aceĭ dintr'înşiĭ, carĭ ar avea aplicare a se forma pentru cariera chirurgieĭ, să mérgă, însoţiţĭ de părinţiĭ lor a se înfăţişa Sâmbătă la D. Oberstab Dr. Davila, la 3 a viitóreĭ lunĭ, la 9 ore diminéţa, în cancelaria ḑisuluĭ spital. [1])

Tineriĭ se cer să fie de 15 anĭ, şi cel puţin cu 4 clase primare.

[1]) Dosarul No. 868.

Dăm în anexă actele diverse, împreună cu proiectul de organisare al scólei, din care maĭ pe urmă avea să nască actuala facultate de medicină.

In primul an, scóla avea să priméscă 50 de elevĭ. La 23 Noembre 1857, în urmă asimilaţiunea scóleĭ de medicină din Bucurescĭ, cu scólele din Francia, prin decretul Impĕratuluĭ Napoleon [1]) No. 4, s'a adoptat un regulament noŭ, fixându-se studiile teoretice pe 5 anĭ, iar cele practice pe 3 anĭ, în total 8 anĭ. La 1861—1862, dupe unirea Principatelor, s'a primit în scólă 40 de elevĭ din Moldova [2]), pe lângă 67, carĭ eraŭ din ţéra Munténéscă.

Importanţa acesteĭ scolĭ devine pe tótă ḑiua maĭ mare, graţie fundatoruluĭ eĭ Dr. Davila. In curênd scóla de medicină numĕră 46 de elevĭ din Bulgaria şi Rumelia şi 35 din alte provinciĭ române.

Până la 1861—1862, dintre eleviĭ scóleĭ de medicină, 14 aŭ isbutit să iea diploma de doctorĭ în Paris, 14 în Turino şi 2 în Florenţa. Ajunge aceste cifre, ca să se vadă însemnătatea spornică a scóleĭ. [3])

Pe lângă acésta se înfiinţă în curênd şi scóla de veterinărie şi de farmacie.

*

De maĭ multe orĭ, dupe cum am vĕḑut, a fost vorba să se înfiinţeze în Bucurescĭ o scólă de comerciŭ.

In August 1855, Paharnicul Gr. Bengescu II, propuse Domnitoruluĭ organisarea uneĭ asemenea scolĭ. Domnitorul o recomandă luĭ Câmpineanu, Ministrul credinţeĭ, cu ofisul No. 558, şi acesta o trimite în studiul Eforieĭ, cu adresa No. 2.264, din 25 August. Numaĭ la 11 August 1857, Departamentul credinţeĭ, cu adresa No. 4.691, către Eforie, revine asupra înfiinţăreĭ scóleĭ de comerciŭ. Eforia presentéză Domnitoruluĭ anaforaua sa, cu No. 804.

Asupra acesteea, Domnitorul pune următórea resoluţiune:

«Acéstă scólă a se întocmi de o dată este peste putinţă, din lipsa de profesorĭ specialĭ, carĭ să unéscă practica cu teoria, când tot scopul acesteĭ scolĭ este a forma acum tinerĭ bunĭ, bine deprinşĭ la ţinerea de socotelĭ comerciale şi apoĭ să păşéscă treptat la dirigiarea operaţiilor generale ale comerciuluĭ.

Drept care, spre a rosti formarea uneĭ asemenea scolĭ, Eforia va lua îndată mĕsurĭ a înfiinţa de o cam dată cursurile de aritmetică comercială, cu aplicaţia eĭ la aşternerea socotelilor şi la ţinerea registrelor şi cu cunoscinţĭ universale de moneḑĭ, greutăţĭ şi mĕsurĭ, însă persóna ce se va alege profesor, urméză a fi diriginte de cantor, orĭ de bancă séŭ casă neguţătoréscă însemnată, fie şi în limba străină, ca dintr'acestia, să se pótă forma ceĭ d'ântêĭ comptabilĭ.»

Apoĭ la 11 Ianuarie 1857, Principele Caimacam Alex. D. Ghica, ordonă Ministeruluĭ credinţeĭ: «Relaţiile comerciale şi industriale ale ţĕreĭ nóstre, desvoltându-se din

---

[1]) Dăm în anexă acest decret, cu corespondenţa relativă.

[2]) Dosarul No. 1.290. Davila cere, cu adresa No 205, din 28 Aprilie 1859, la Ministerul de culte din Moldova, să i se trimită 15 elevĭ, câte unul de fie-care judeţ. In 17 Septembre 1858, Domnitorul Cuza, ordonă, şi Directorul Ministeruluĭ V. A. Urechiă, a dispus alegerea prin concurs de băeţĭ, cu 4 clase gimnasiale.

[3]) Veḑĭ anexa.

ḑi în ḑi și devenind astăḑĭ cea maĭ principală condiție a avuțieĭ nóstre naționale, trebuința de a se introduce și aci instituțiile, ce și în alte staturĭ, sunt destinate a desvolta și protege comerciul, a ajuns a fi fórte simțitóre, căcĭ nu este de tăgăduit, că desvoltarea ce a dobândit comerciul nostru până acum, provine din excepționala și fericita posiție a țěreĭ nóstre, iar nu prin disposițiunĭ speciale luate de guvern...» Domnitorul cere înființarea uneĭ scolĭ de comerciŭ, și ordonă Eforieĭ să'ĭ presinte proiectul grabnic. Eforia ḑice, că nu are banĭ în budget pentru asemenea scólă, dér că va face subscripțiunĭ între neguțitorĭ, pentru fundațiunea eĭ.

Cu multă înțelepciune, Eforia nu înființézā o anume scólă de comerciŭ, în care să învețe scolariĭ aceleașĭ obiecte, în cea maĭ mare parte, carĭ se predaŭ și la gimnasiŭ, ci adaogă pe lângă aceste obiecte, pe cele speciale comerciale, în gimnasiŭ, și închee jurnalul No. 64, ce dăm în anexă. [1]), și prin care se explică în ce mod tineriĭ comercianțĭ, urmând de la clasa V-a liceală, materiile comerciale, în timp de duoĭ anĭ, vor avea drept la diploma de scóla de comerciŭ.

Cu referință la comerciŭ, găsim în 1859, următórea adresă a Ministruluĭ de finance, către cel de instrucțiune publică:

Ministerul financelor Țěreĭ-Românescĭ [2])

Domnule Ministru,

Am observat D-le Ministru, că maĭ pe tóte ḑilele mulțime de comercianțĭ și industriașĭ, încetând din viéță, încetézā tot-d'o-dată de maĭ multe orĭ, și operațiile stabilimentelor lor, maĭ cu sémă acolo unde rěposatul nu se bucură de vre-un moștenitor de genul masculin, ajuns în vêrsta majoră. Acéstă împregĭurare m'a impresionat, căcĭ perind capul familieĭ, n'ar trebui să lăsăm a peri și elementele, ce ar aduce cu sine desvoltarea comerciuluĭ și a industrieĭ, isvor fórte necesar într'o societate ca a nóstră, care a intrat pe cale de regenerare și de progres. Acésta ḑic, m'a făcut, în preocupațiunile mele, să cuget la miḑlócele ce ne ar mântui de acest rěŭ, încuibat în țéra nóstră și am găsit, că singurul remediŭ în acest moment oportun de regenerare, ar fi acela de a se introduce în stabilimentele de institute, pentru crescerea și instrucțiunea junelor române, ținerea registrelor necesariĭ verĭ-căruĭ comerciant și industriaș.

Reușind la introducerea uneĭ asemenea sciințe, puteți judeca, D-le Ministru, la ce resultate salutariĭ vom ajunge pentru societatea nóstră; putem, ḑic în curênd, a avea resultatul, că junele române, chiar de n'ar deveni sóțe și mame de familie, tot ar putea aduce un mare bine părinților lor, fie eĭ de orĭ-ce profesiune, maĭ ales comercianțiĭ și manufacturieriĭ, căcĭ care tată n'ar avea o deplină satisfacere morală a îngrijirilor ce a depus pentru fie-sa? Cu atât maĭ mult când ele ar deveni sóțe, căcĭ atuncĭ ar depune concursul lor la ușurarea ocupațiunilor bărbatuluĭ, tovărășie dréptă la ostenelĭ, precum legea naturală comandă. In fine, în casurile de mórte a soțuluĭ, o femee instruită ast-fel, în ținerea registrelor și cu cunoscințe complecte de tóte afacerile stabilimentuluĭ consórteluĭ sěŭ, póte continua comerciul, séŭ industria ce moștenesce; ea devine ast-fel folositóre și sieșĭ, pentru că nu declină din posițiunea sa; ea se face folositóre și societățeĭ, căcĭ cu cât comerciul se lățesce, cu cât industria se desvoltă și se

[1]) Veḑĭ anexa.

[2]) Dosarul No. 36, din 1859.

întinde, cu atât concurența cresce, și din ea isvoresce reducerea obiectelor de consumație, în sfîrșit ea, femeea, devine direct folositóre și Statuluĭ, căcĭ continuă a plăti imposițiile fiscale, pentru comerciul, séŭ industria ce exercită.

Sper, D-le Ministru, că vețĭ privi aceste considerațiĭ, cu tot interesul ce merită și că acum, cu ocasiunea formăreĭ budgetuluĭ pentru anul viitor, vețĭ insera și prevederile cuvenite, ca să ajungem la ținta ce ne propunem.

p. Ministru, *C. Bălcescu.*

No. 7.163.

*

O altă scólă specială, plătită din fondurile scólelor, este aceea militară, pentru fiĭ de militarĭ, din Septembre 1859.

*

In Octombre 1858, pe lângă Eforia drumurilor de la Ministerul de interne, aflăm o scólă de elevĭ conductorĭ, din scóla practică de podurĭ și șosele.

*

La § bursierilor în străinătate, în 1856, dupe aprobația Consiliuluĭ administrativ extraordinar, asupra raportuluĭ Eforieĭ No. 777, din 25 Maiŭ, sunt trimișĭ la Paris D-niĭ Ananescu (sciințe matematice), N. Capșa, sciințe aplicate la arte și meseșugurĭ și Aurelian (agronomie).

In acestașĭ an 1856, la Iunie 18, archidiaconul Iov, fost egumenul mônăstireĭ Văcărescĭ, lasă 20.000 leĭ [1]) pentru scólele naționale.

Eforia decide, ca cu venitul acestor banĭ, încă să se trimită tinerĭ la studiĭ.

Dăm în anexă [2]) raportul Eforieĭ, No. 308, pentru trimiterea ca bursierĭ a lor Mihail Caputineanu, D. Petrescu, Ión Maxim și Alex. Crețescu. Anexăm egalmente și unele acte relative la studiile D-luĭ Petrescu, cât și în genere la stipendiștĭ în Paris.

Observăm, că în 4 Decembre 1858, bursierul Paul Viorénu, terminându'șĭ studiile de drept, din bursa luĭ s'a dat ajutor D-luĭ C. Boerescu, până la 1861.

In 1859, se daŭ ajutóre de câte 100 galbenĭ la Paris, pe 2 anĭ, pentru studiul dreptuluĭ luĭ P. Pizu și I. N. Șoimescu.

Asemenea D-luĭ Anastasie Stolojan. Maĭ mult, chiar și evreuluĭ Solomon Goldenstein, feciorul Minzeĭ Telelóicăĭ, se dă ajutor de studiĭ în Paris.

D. Ión Burlan, fost stipendist la Constantinopole, încă capĕtă un stipendiŭ de 100 galbenĭ, pentru duoĭ anĭ la Paris.

In August 1859, direcțiunea scóleĭ de arte din Bucurescĭ, cu raportul No. 134, din 18 August, cere Eforieĭ scólelor, să se trimită în Belgia și Franța eleviĭ absolvențĭ: Pătărlăgeanu Ghiță, Ión Pavelescu, Stelian Stroe, Constantin Stan, Mărăcinescu Miha-

---

[1]) Dosarul No. 894.

[2]) Vedĭ anexa.

Iache și Albotescu Tache. Aceștia sunt trimiși pentru a terminat studiile technice și practice.

Eforia aprobă, prin jurnalul No. 73, din 17 August 1859. [1])

Deja în 13 Octombre 1858, Eforia a fost acordat subvenţiune de 50 galbeni la duoï din scolarï aï scóleï de arte, carï la Viena învĕţaŭ la fabrica de mașinï K. K. Wurm.

Din Iunie 1857, era bursier la Paris și D. Spiridon Jorceanu, înscris la scóla politechnică. [2])

*

Despre scólele private din Muntenia se cade a înregistra actele din 1856.

Prin raportul Eforieï către Vodă Barbu Știrbeiŭ, sub No. 578, din 10 Aprilie 1856, se spune că: «în capitală se află 80 scóle private de ambele sexe, cu 4.614 scolarï, din care 9 internate de băeţï și 9 de fete, și 62 scolï private de băeţï și una de fete.»

Eforia arétă, că aceste scolï sunt obligate să păzéscă instrucţiunile ce li s'a dat. [3])

In 8 Martie 1852, cu jurnalul Eforieï, No. 539, Eforia cere, de astă dată, înfiinţarea unuï revisor special, pentru revisuirea lor, cu léfă de 600 leï pe lună.

*

Puternică este bagheta patriotismuluï, cu care, in pustiul seculareï ignoranţe, a fost isbită stânca, din care ţișni isvorul cultureï. Pârâiaș mic de tot, la 1828, 30 de anï dupe acea, *pârâiașul* a devenit *gârlă mare* și de nu va întâlni stavile noï, va rĕcori și mănoșa, din ce în ce maï mult, câmpiile ţĕreï.

Nu cunóscem dobândă maï mare culturală, ca aceea a lepĕdăreï alfabetuluï cirilic in favórea celuï latin în 1859—1860.

«Cea d'ântêiŭ autoritate din Moldova, care adoptă scrierea cu latine, fu Ministerul de culte în 1859 și 1860, adecă maï 'nainte de decretarea alfabetuluï latin de Ministrul din Muntenia D. I. Ghica. Pentru a se putea introduce scrierea cu litere latine cât maï uniform în scolï, autorul acestor anale a întocmit în 1860, un alfabet mic în tabele separate. Circularea No. 1.152, din *Monitorul oficial* No. 283, din 27 Septembre 1860, s'a anunţat editarea acesteï cărţï, ḑicêndu-se:

«In vederea trebuinţeï de uniformitate în scrierea cu litere latine, în scólele publice din ţéră, nu maï puţin și pentru a se înlesni copiilor începĕtorï cumpĕrarea celor d'ântêiŭ pagine de abecedar, (carï eï le rump atât de mult până să înveţe), se publică, că s'a tipărit pentru scolï, alfabetul în paginï despărţite. Fie-care costă micul preţ de 4 parale, încât presintă și înlesnirea de a și le procura și scolariï ceï maï sĕracï, carï, învĕţându'șï lecţiunile pe asemenea paginï separate, vor avea și avantagiul a nu strica în câte-va ḑile o carte întrégă.»

In puţine lunï, se scrie cu litere latine la tóte Ministerele Moldoveï. Acest mare fapt se petrece și la Bucurescï.

---

[1]) Dosarul No. 1.728.

[2]) Vedï în anexă tóte actele relative la bursierï.

[3]) Vedï anexa.

Raport la Domn

Literile cirilice séŭ slavone sunt o introducţiune străină în limba nóstră, încă din secoliĭ barbarismuluĭ, când s'a lepĕdat literile nóstre străbune cele latine, şi când naţiunea română s'a cotropit de alte elemente. Eforia instrucţiuneĭ publice a lepĕdat încă de maĭ mulţĭ anĭ literile cirilice şi aŭ introdus pe cele latine cu un sistem de ortografie. Acum, dupe o nouă discuţiune a Comisiuneĭ gimnasiale, cu data de la 23 Octombre 1858, [1]) Eforia a adoptat o ortografie simplă, însă fondată pe raţiune şi pe natura limbeĭ nóstre. Dér literile străbune nu se pot propaga destul de răpede, pe cât timp autorităţile publice vor întrebuinţa tot pe cele străine; pe de altă parte, din nerecunóscerea oficială şi neexplicarea publică a unuĭ singur sistem de litere şi ortografie, resultă o mare confusiune în scrierile autorităţeĭ.

De aceea, Eforia cu onóre recomandă Măriei Vóstre sistemul sĕŭ de ortografie, pe care îl alătură aci, şi décă îl veţĭ încuviinţa, să bine-voiţĭ, Prea Inălţate Dómne, a ordona tuturor autorităţilor civile şi militare, ca de acum înainte să se serve cu literile străbune, dupe sistemul ce se presintă.

No. 1.382. 1859, Iunie 18.

Intervenind la Ministerul cultelor, pentru a 'l înainta acest raport Domnitoruluĭ, Ministerul iĭ întórce Eforieĭ rĕspunsul acesta:

Domnilor Eforĭ,

Raportul aceleĭ Onor. Eforiĭ, cu No. 1.382, pentru introducerea alfabetuluĭ latin şi a ortografieĭ chibzuită de Comisiunea gimnasială în cancelariĭ, de comun, subsemnatul nu l'a supus la cunoscinţa Măriei Sale Domnuluĭ, fiind-că nu s'a credut în stare a 'l susţine, maĭ înainte de a lua o înţelegere cu toţĭ D-niĭ Miniştri întru acésta. Spre acest sfîrşit, subsemnatul s'a şi adresat către toţĭ colegiĭ sĕĭ în parte, trimiţĕndu-le şi câte un numĕr de exemplare dupe modelul primit. In adăstarea rĕspunsurilor, s'a primit acum de la D. Ministru al afacerilor interne, adresa cu No. 3.651, prin care declară, că este determinat a adopta sistemul de scriere cu litere şi ortografia recomandată de acea Onor. Eforie, şi a 'l practica, cel puţin acum în cancelaria sa; dér fiind-că spre acésta, are trebuinţă de maĭ multe exemplare modelurĭ, spre a se împărţi amploiaţilor din diferitele secţiunĭ, cere a i se trimite un numĕr de 65 exemplare din cele tipărite. Subsemnatul vĕ comunică cu onóre D-vóstre acéstă cerere, şi vĕ invită, D-lor Eforĭ, ca să bine-voiţĭ a trimite la acest Minister, un numĕr maĭ însemnat de aceste modelurĭ de scriere cu ortografie, spre a se putea trimite, atât Ministeruluĭ interior, cât şi celor-alte, treptat dupe cererile ce i se vor presinta.

Ministru, *Constantin A. Creţulescu.*

No. 2.038. Iulie 27.

I s'a rĕspuns la 4 August, cu adresa No. 1.894, trimiţĕndu'ĭ spre sfîrşitul acesta 200 exemplare. Aci încheindu-se lucrările dosaruluĭ acestuia.

Decĭ introducĕtorul în cancelariile muntene a alfabetuluĭ latin, a fost D. preşedinte al Academieĭ române, Ión Ghica, fost Ministru de externe în 1859.

---

[1]) Dăm în anexă procesele verbale ale Comisiuneĭ rĕnduită cu regularea nouluĭ alfabet latin, pentru limba românéscă.

In acelaşĭ timp, în care limba 'şĭ relua haina străbună atât de frumósă, în care latinitatea eĭ devenea necontestabilă chiar pentru duşmaniĭ ceĭ maĭ înverşunaţĭ, Eforia scólelor din Bucurescĭ, ca şi Ministerul instrucţiuneĭ publice din Moldova, se preocupaŭ şi de istoria ţĕreĭ.

Am vĕḑut, că la 1856, Eforia din Bucurescĭ ceruse Domnitoruluĭ autorisare de a tipări unele manuscripte istorice de la biblioteca de la S-tul Sava. [1]) Am vĕḑut iarăşĭ înfiinţarea Comisiuneĭ documentale.

In 1859, Comisiunea documentală, care nu făcé mare trébă, cere totuşĭ un adaos de 4 scriitorĭ, şi 200 leĭ sporire la léfa secretaruluĭ.

Acésta la 11 Maiŭ 1859, cu raportul sĕŭ No. 36, arétă că nu póte face marĭ progrese, din causă că n'are destuĭ scriitorĭ!

In 1859—1860, e vorba de a se face maĭ bine, constituindu-se o societate, cu misiunea de a aduna materialul necesar la istoria ţĕreĭ. Se prevĕd chiar fondurĭ, pentru asemenea constituire a societăţeĭ, prin budgetul Statuluĭ.

Eată jurnalul de constituire:

Dosarul No. 314/4, din anul 1860, relativ la Comisiunea întocmită pentru adunarea materialuluĭ necesar la Istoria Ţĕreĭ.

Jurnal

Astăḑĭ la 5 Noembre 1860, subscrişiĭ, convocaţĭ de D. Ministru al cultelor şi instrucţiuneĭ publice, prin circulările cu No. 3.462, 3.468 şi 3.726, a compune o comisiune, cu scop de a se ocupa cu sorginţele istorice ale naţiuneĭ române, dupe ceĭ d'ântêĭ termenĭ fixaţĭ de D. ministru, pentru 30 Septembre şi 25 Octombre, s'aŭ adunat în localul Ministeruluĭ cultelor, şi sub preşedinţia D-luĭ Ministru, a luat următórele decisiunĭ:

1. Am ales de preşedinte provisor pe A. T. Laurian, şi de secretar pe D. G. Sion.
2. In viitórea şedinţă, care se va ţinea în localul Academieĭ de la S-tul Sava, la 12 ale curenteĭ, séra la 6 ore, D. secretar va presinta Comisiuneĭ un proiect de statute, pentru constituirea şi modul lucrărilor Comisiuneĭ.
3. Aceste statute se vor determina prin deliberaţiunĭ comune, şi se vor decide prin majoritatea voturilor.
4. Statutele se vor înainta D-luĭ Ministru al cultelor, spre a le supune sancţiuneĭ Domnitoruluĭ.

Ministrul cultelor şi instrucţiuneĭ publice, *Dimitrie Ghica.*

Laurian, I. Maiorescu. G. Sion. Aron Florian. P. I. Cernătescu. Odobescu.

No. 4.085. 1860, Noembre 9.

D-luĭ Ministru secretar de Stat la Departamentul cultelor şi instrucţiuneĭ publice din Moldova

Dupe iniţiativa luată de Adunarea legislativă de aci, s'a luat disposiţiunĭ prin acest Minister, spre a se constitui o Comisiune pentru elaborarea istorieĭ ţĕreĭ, la care s'a invitat a lua parte maĭ mulţĭ bărbaţĭ competinţĭ, şi anume D-niĭ Laurian, Maiorescu, I.

[1]) Veḑĭ anexa.

Eliade, Aron Florian, I. Brătianu, P. Cernătescu, G. Sion și Odobescu, carĭ adunându-se în ședințe, se procedez dupe nisce statute regulate la complectarea acestuĭ mare op. Și fiind-că la o asemenea lucrare națională și de mare importanță, are de o potrivă interes și téra suroră, sub-semnatul are onóre a vě înainta în copie adresa circulară, cu care predecesorul meŭ Ministru, s'a îndreptat la fie-care din membriĭ aleșĭ, și tot-d'o-dată vě rógă, D-le Ministru, ca considerând importanța acesteĭ lucrărĭ, să bine-voițĭ a lua și din parte-vě dispozițiile cuvenite, pentru constituirea uneĭ asemenea Comisiunĭ în téra suroră. Din parte'mĭ vě promit a vě comunica și basele dupe care are a se conduce Comisiunea de aci, în lucrarea sa, ca avêndu-le în vedere, să putem printr'o prealabilă înțelegere să facem, să fie o omogenitate de lucrare ast-fel, ca producțiunile ambelor Comisiunĭ, să coprindă dupe una și aceeașĭ sistemă, sorgintele ce vor servi maĭ în urmă, la complectarea istorieĭ țěreĭ.

In adăstarea rěspunsuluĭ D-vóstre, am onóre, cu acéstă ocasiune, a vě mărturisi simțimintele de stimă și prea osebita mea considerațiune.

Ministru, *Dimitrie Ghica.*

Ministerul Moldoveĭ, prin adresa No. 15.560, din 24 Noembre 1860, rěspunde, că la votarea budgetuluĭ viitor, va mijloci la Cameră acordarea mijlócelor pentru cheltuelile ce necesită o asemenea lucrare; că până atuncĭ el adastă realisarea promisiuneĭ de a i se trimite basele dupe carĭ se conduce Comisiunea din Bucurescĭ, spre a le avea în vedere.

Comisiunea a fost apoĭ convocată cu adresa următóre:

Domnilor,

«Istoria Românieĭ, așĭa precum o aŭ națiunile civilisate, este o operă, care încă nu o avem; D-vóstre însă simțițĭ ce este pentru o națiune istoria sa; ea este imaginea trecutuluĭ, din care resultă învěțăminte și exemple pentru viitor, ea conservă drepturile și ne aduce aminte datoria, ea laudă virtutea, trâmbiță gloria, dă omagiŭ eroilor, și ne face a ne înfiora de vițiŭ, a desprecia lașitatea, a admira bravura. In partea sa analitică istoria ne face a vedea trăind nisce fapte și evenimente, ce alt-fel s'ar crede mórte; prin partea sa sintetică, istoria ne arétă rațiunea de a fi a lucrurilor, și ne explică fenomele viețeĭ sociale, precum sciințele naturale ne explică pe acele ale viețeĭ fisice.

Cum déră o națiune ar putea progresa fără istorie, pe când nu póte progresa fără alte sciințe positive? cum o naționalitate ar putea cresce, pe când îĭ lipsesce istoria, basa individualitățeĭ séle? Déră Româniĭ sunt o națiune ce voesce a progresa; Româniĭ aŭ o naționalitate; istoria lor există prin faptă, se conservă prin acte, se constată prin drepturĭ; rěmâne ca aceste elemente primordiale să se adune, să se compileze, să se coordoneze, și să se combine, spre a forma o adevěrată istorie. Deja maĭ mulțĭ românĭ de merit, în trecut și în present, aŭ tractat istoria nóstră, în diverse epoce, séŭ sub diferite puncturĭ de vedere; dér tóte aceste opere, carĭ pot fórte mult a veni în ajutorul uneĭ istoriĭ naționale, se pot considera ca nisce părțĭ izolate ale unuĭ tot incomplect; despre acest tot este acum vorba.

Ceea ce ne lipsesce maĭ ales spre formarea uneĭ istoriĭ naționale este adunarea documentelor relative la dênsa. Acéstă singură lucrare preliminară póte cere maĭ mult timp, spre a se putea realisa. In budgetul Ministeruluĭ instrucțiuneĭ publice se află prevěḑută o sumă pentru premiĭ și încuragiărĭ sciințifice; ce altă încuragiare maĭ productivă s'ar putea face decât lucrarea pentru o istorie națională?

De aceea, o parte din acea sumă din anul acesta, se destinéză pentru acest scop.

In miđlocul preocupărilor nóstre politice și de reforme sociale, nu trebue să se uite sciința și maĭ ales istoria. Acéstă lucrare este cu atât maĭ necesar a se începe acum, că póte dura maĭ mulțĭ anĭ, și un început de timpuriŭ ne face a câștiga în viitor.

De aceea, D-lor, m'am adresat la D-vóstre, ca împreună să formațĭ o Comisiune spre adunarea materialurilor, și formarea uneĭ istoriĭ naționale. Singura mea preocupare în acéstă materie a fost specialitatea, și m'am adresat la tóte persónele ce am credut maĭ speciale în istorie; sciința le este ținta, și sciința este câmp întins de exploatare, abstractă de orĭ-ce altă considerațiune.

Aceeașĭ mĕsură am comunicat și guvernuluĭ din țéra suroră, și sper că aceleașĭ dispozițiunĭ se vor lua și acolo.

Bine-voițĭ dér, D-lor, să vĕ unițĭ într'o ședință preparativă la Ministerul cultelor, la 30 ale acesteia, la 11 ore. In acea ședință se va trata cele d'ânteĭ mĕsurĭ, ce ar fi a se lua, apoĭ avênd și comunicarea ce ni se va face din Moldova, se va procede la alte mĕsurĭ, până ce se va constitui definitiv acéstă Comisiune. In orĭ-ce chip, până la acea epocă, bine-voițĭ a ne onora cu rĕspunsul D-vóstre. Sper D-lor, că apreciind interesul acesteĭ misiunĭ, nu vețĭ lipsi a servi prin luminile D-vóstre o cestiune, ce interesézâ atât de mult națiunea română.»

*

In anul în care România se gândea la istoria țĕreĭ, Domnitorul Alexandru Ión, nu putea să uite ce datorie are România pentru Nicolae Bălcescu. Cuza cere Miniștrilor, să se aducă în țéră cenușa mareluĭ istoric și să i se publice operile, cu adresa No. 450, din 12 Octombre 1859. [1])

Se scie că D. N. Ionescu, a fost însărcinat să mérgă la Palermo, pentru a readuce rĕmășițele luĭ Bălcescu.

Se scie și aceea, că D. N. Ionescu, n'a maĭ găsit nimic din ceea ce fusese altă dată marele scriitor....

*

Din respect al sciințelor, tot luĭ Davila se cuvine onorul inițiativeĭ luată în 1 Maiŭ 1856, de a se înființa o grădină botanică, pe câmpia de la Cotrocenĭ, plătindu-se pentru loc embatic la mönăstirea Cotrocenĭ. Domnitorul a aprobat propunerea luĭ Davila, cu resoluțiunea următóre:

«Recomandăm la șeful Departamentuluĭ credințeĭ, ca să chibzuéscă asupra întocmireĭ uneĭ grădinĭ botanice. La điua și ceasul hotărît, se vor afla față D-niĭ: Dr. Davila și Ogman grădinarul, spre a da tóte sciințele. Este un obiect din cele maĭ de neapĕrată trebuință în orĭ-ce societate ce începe a se regula. Urméză dér a nu maĭ întârđia de a introduce și la noĭ asemenea înlesnirĭ, făcênd începerea și desvoltând din an în an, dupe miđlócele ce vor avea.»

In 18 Februarie 1858, se înființézâ societatea medicală, sub președința D-luĭ Dr. N. Crețulescu, avênd de secretar pe Dr. Davila.

Caimacamul aprobă statutele societățeĭ, cu ofisul No. 1.727.

---

[1]) Veđĭ anexele.

la Iașĭ continuă a se desvolta societatea de medicĭ și naturaliștĭ, maĭ ales dupe ce, în 17 Maiŭ 1856, Domnitorul a ordonat Ministruluĭ instrucțiuneĭ publice, să i se plătéscă tóte sumele datorite din trecut. [1])

*

Biblioteca din Iașĭ, la 24 Octombre 1859, este sub direcțiunea prea învĕțatuluĭ bărbat B. P. Hasdeŭ. In curênd D-sa o va înzestra cu un fórte frumos dar de numeróse cărțĭ, din partea părinteluĭ sĕŭ.

In Noembre 1856, Ministrul pe culte din Bucurescĭ G. Bengescu II, iea decisiunea să se înființeze o bibliotecă specială pe lângă Ministerul de culte. Acéstă bibliotecă n'a prosperat.

*

Acum, înainte de a termina, câte-va informațiunĭ relative la bibliografie.

In 2 Noembre 1859, directorul Ministeruluĭ de culte V. A. Urechiă, provócă înființarea uneĭ foĭ speciale, pentru instrucțiunea publică :

«Considerând sporul însemnat ce aŭ luat și trebue să iea în viitor afacerile relative la instrucțiunea publică;

«Considerând izolarea în care staŭ profesoriĭ din districte, și maĭ ales magistriĭ sătescĭ, cum și lipsa lor de tóte isvórele de luminare; librăriĭ, bibliotecĭ, musee, foĭ literare și sciințifice, etc., din care să'șĭ pótă îmmulți cunoscințele de tot felul, necesariĭ nobileĭ lor profesiunĭ;

«Considerând, că Ministerul este în imposibilitate de a povĕțui pe juniĭ magistriĭ sătenĭ, adesea și prin circulărĭ, în tóte cestiunile atât de importante ce se ridică, cu prima înființare, în anul acesta de pe urmă, de scolĭ elementare pe la sate ;

«Se decide:

a) Se va înființa o *Revistă sĕptĕmânală a instrucțiuneĭ publice*, redactată sub privegherea directoruluĭ Ministeruluĭ și a secțiuneĭ respective, dupe impulsiunea subscrisuluĭ ;

b) In acéstă fóie se vor publica tóte actele relative la instrucțiunea publică, prescripte-verbale ale Consiliuluĭ scolastic, examene, concursurĭ, etc. Asemenea se vor publica extracte din cele maĭ bune cursurĭ superióre, articole asupra scólelor, a instrucțiuneĭ, a metódelor, a pedagogieĭ, a statisticeĭ scólelor, etc.»

Acéstă fóie nu va apare decât la 24 Ianuarie 1860, și nu va putea continua din causa demisionăreĭ luĭ Urechiă, din postul de Director al Ministeruluĭ de culte din Iașĭ. [2])

Maĭ cu temeiŭ se face lucrul la Bucurescĭ, prin actele următóre, din dosarul No. 47:

Jurnal

Fondul de 10.000 leĭ, prevĕḑut prin budget, pentru întreținerea unuĭ jurnal, se va întrebuința la formarea unuĭ asemenea jurnal numit *Instrucțiunea publică*.

Leĭ 400 pe lună, carĭ se daŭ din ast-fel de fond, adecă 200 D-luĭ Barach, pentru

[1]) Dosarul No. 57 curent, archiva Statuluĭ.

[2]) Dosarul No. 1.314.

jurnalul luĭ *Isis*, și 200 leĭ D-luĭ Buescu, pentru jurnalul séŭ *Agronomia*, se vor desființa de la 1 Ianuarie 1860, căcĭ aceste ajutóre se daŭ pe cât timp Eforia nu avea un jurnal al sĕŭ, iar acum acest jurnal înființându-se, tot fondul cată să se întrebuințeze numaĭ pentru dênsul.

Numitul jurnal se va începe de la 1 Septembre, formatul sĕŭ va fi hărtia în patru, va eși o dată pe sĕptĕmână.

Acest jurnal va coprinde articole de fond, asupra instrucțiuneĭ, literatureĭ, sciințelor, agricultureĭ, economieĭ domestice și altor cestiunĭ instructive. Intr'însul, se va publica asemenea tóte jurnalele și actele Eforieĭ, carĭ merit publicitate.

Se va numi un administrator cu léfă de 400 leĭ pe lună, care să fie însărcinat cu aranjarea și publicarea acestuĭ jurnal, cu facerea unuĭ articol de fond, și cu aflarea materiilor, spre a se umplea colónele jurnaluluĭ.

Una sută leĭ pe lună, se va maĭ da la unul din impiegațiĭ tipografieĭ, care să fie însărcinat cu expediarea jurnaluluĭ, cu ținerea listeĭ de abonațĭ și cu comptabilitatea.

Când trebuința va cere, se va maĭ da 2 galbenĭ pe lună la un împărțitor pentru Bucurescĭ.

Așïa în cât cheltuiala redacțiuneĭ acestuĭ jurnal va fi :

	Leĭ	P.
400 leĭ pe lună, remunerarea administratoreluĭ, pe an	4.800	—
100 leĭ pe lună, remunerarea unuĭ expeditor, pe an	1.200	—
63 leĭ pe lună, léfa unuĭ împărțitor, pe an	756	—
Peste tot . . .	6.756	—

Din fondul de 10.000 leĭ, maĭ rĕmâne, prin urmare, peste 3.000 leĭ, cu care să se acopere în parte cheltuelile imprimatuluĭ.

Imprimarea se va face în tipografia scólelor, și fie-care numĕr, cu hârtie, va costa 93 leĭ, așïa încât pentru 52 numere pe an, costul va fi de 4.836 leĭ. Acéstă sumă se va împlini parte din restul fonduluĭ menționat, parte din venitul ce va produce jurnalul, décă se va imprima 500 exemplare; iar pentru un maĭ mare numĕr, se va adăoga numaĭ hârtia.

Jurnalul se va trimite gratis pe la tóte scóle primare, câte un exemplar, precum și la membriĭ Eforieĭ, iar restul se va împărți numaĭ ca abonament, care va fi de 12 sfanțĭ pe an, séŭ un sfanț pe lună, și se va primi abonament chiar pentru o lună.

Redacția va fi la tipografia scólelor. Expeditorul, dirigiat de administrator, va ține o condică regulată de numele abonaților, precum și un registru dat de Eforie pentru comptabilitate. La finele fie-căruĭ an, se va presinta Eforieĭ, de către administrator, un tabloŭ de starea jurnaluluĭ; se vor extrage din venitul sĕŭ cheltuelile în total, séŭ în parte, de imprimărĭ, carĭ se va da caseĭ tipografieĭ, iar restul va intra în casa scólelor.

Décă cu timpul, acest jurnal, atât de trebuincios instrucțiuneĭ, va prospera și se va simți trebuință a se ameliora, se vor lua nouĭ mĕsurĭ.

De o cam dată se vor imprima liste de abonațĭ și se vor invita Comitetele și profesoriĭ din districte, ca să intervină spre susținerea acestuĭ jurnal, prin scrierĭ și facere de abonațĭ.

Poenaru. Aristide Ghica. G. Costaforu. Laurian. B. Boerescu.

Secretar, *St. Neagoe.*

No. 61. 1859, 17/8.

Jurnal [1])

Pentru punerea în lucrare a jurnaluluĭ, cu No. 61. din 17 August a. c., Eforia, in ședința sa din 24 Octombre 1859, a aflat de cuviință a însărcina cu redacțiunea fóieĭ periodice, numită *Instrucțiunea publică*, pe D. Laurian, unul dintre membriĭ sĕĭ, cu condițiunile specificate în citatul jurnal, însă cu modificațiunea, ca în loc de a se publica câte o cólă pe sĕptĕmână, să se publice câte un fascicul de 4 cóle în quarto pe fie-care lună. Inceputul se va face cu luna luĭ Noembre a. c.

Acest jurnal, d'impreună cu cel din 17 August, se va comunica atât D-luĭ redactor, cât și inspectoruluĭ tipografieĭ colegiale și casierieĭ scólelor.

Poenaru. Ar. Ghica. I. Maiorescu.

No. 116. 1859, $^{24}/_{10}$.

In Aprilie 1859, D. Pană Buescu scóte *Gazeta agronomică* și Eforia (Ar. Ghica, Poenaru, G. Costaforu și B. Boerescu) o subvenționéză cu 200 leĭ pe lună, cu obligațiune să dea câte 2 exemplare de fie-care scólă de județ.

In Septembre 1860, s'a suspendat subvențiunea acésta. D. P. S. Aurelian, se asociésă în 1860, la redacțiunea acesteĭ foĭ. Apoĭ în 1861, iar i se dă subvențiunea. [2])

*

In privința cărților didactice în Moldova, Ministrul de instrucțiune publică aduce de la mŏnăstirea Neamțuluĭ o parte din tipografie [3]) și decide a institui o tipografie a scólelor în Iași, pentru tipărirea de cărțĭ didactice. Acéstă tipografie n'a putut funcționa, căcĭ a reclamat'o pentru sine Comisiunea Centrală de la Focșanĭ.

Pentru anul 1859 cu referință la cărțĭ didactice, V. A. Urechiă scrie:

«De la prima ḑi a intrăreĭ mele la Minister, ca director, m'am preocupat de cestiunea cărților didactice. In 1859, nu puteam face alt-ceva, în pripă, decât ceea ce se vede în notița de la vale, publicată în *Instrucțiunea publică* No. 1.

Deschiderea anuluĭ scolar la 1 Septembre anul contenit 1859, vederând o simțită lipsă de cărțĭ scolastice, Ministerul de culte și instrucțiune publică a întors asupra acestuĭ cas osebita sa îngrijire. Astăḑĭ putem anunța, că Ministerul posedă un deposit îndestulător de asemenea cărțĭ, format din osebite isvóre, precum se arétă maĭ jos.

Așia D. Poenaru, unul din Eforiĭ scólelor din Bucurescĭ, a dănuit scólelor Moldoveĭ 100 algebre de Apeltaer și 100 geometriĭ de Legendre. Cărțile s'aŭ și primit la Minister, care le a destinat a fi distribuite gratis elevilor celor diligențĭ din gimnasiile de la Iașĭ, Botoșanĭ și Bêrlad.

Prin Ministerul din Bucurescĭ, s'a cumpĕrat și s'a adus aci 200 desemne liniare a 4 $^{1}/_{2}$ leĭ, și 100 aritmeticĭ pentru scólele primare a 4 leĭ exemplarul.

In fine la tipografia «Buciumul Român» din Iașĭ, s'a cumpĕrat, prin avansarea unuĭ

[1]) Dosarul ibidem.

[2]) Dosarul No. 27 din 1859.

[3]) Dosarul No. 129, din 18 August 1859. S'a scris Comisiuneĭ de luare a averilor mŏnăstirescĭ din Moldova, să trimită literile și teascurile de la mŏnăstire, spre a se face o tipografie a scólelor, »pentru grabnica rĕspândire a cărților didactice.«

capital de 20.000 leĭ, un deposit avut de cele maĭ trebuincióse cărţĭ scolare, precum se arétă maĭ jos :

	Leĭ	B.
Abecedar român	1	10
» latin	2	20
» frances ilustrat	5	—
Prietenul tinerimeĭ	6	—
Evangheliĭ cu explicaţiĭ	5	—
Gramatica română	3	20
» latină, de Columb	10	—
» latină, de Stoica	10	—
Istoria sânţită	3	20
Istoria biblică	4	—
» nouluĭ testament	3	—
Catechismul dogmatic	5	—
» începĕtor	2	20
Manual de catechism	1	—
Istoria naturală	3	—
Biografiĭ pentru clasa III-a	1	—
Dicţionar frances-român	111	—
Dialogurĭ idem	6	—

Pe lângă acestea, Ministerul, cu spesele séle, a regulat tipărirea de Geologie, Aritmetica elementară şi Manual de pedagogie.

Pentru tóte aceste cărţĭ, D-niĭ profesorĭ, séŭ doritoriĭ a le avea, sunt invitaţĭ a se adresa d'a dreptul la Minister.»

In Bucurescĭ, Eforia închee, în 15 Februarie 1857, (Arsaki, Florescu, Poenaru şi Costaforu) un noŭ jurnal, cu referinţă la cărţile didactice. Il dăm în anexă, [1] posedând chiar originalul.

Dupe acest jurnal, Eforia declară, că trebue să vină în ajutorul celor celor ce traduc şi compun cărţĭ, şi maĭ ales de sciinţele înalte, de care se pot vinde maĭ puţine. «Vĕḑênd Eforia, din experienţă, că nicĭ sistemul ce a fost adoptat întêiŭ de a se cumpĕra proprietatea cărţilor didactice de la autor, cu preţul maĭ 'nainte fixat, nicĭ acela ce s'a adoptat în urmă, de a se lăsa adecă proprietatea cărţeĭ pe séma autoruluĭ, neputênd însă să o vîndă decât cu preţul determinat de Eforie, nu pot corespunde la principiile aşeḑate maĭ sus, fiind-că, cât pentru cel d'ântêiŭ, deosebit că suma fixată de atât pe cólă nu era de natură a încuragia înmulţirea şi îmbunătăţirea cărţilor didactice, şi maĭ cu sémă acelor maĭ nemeritorĭ, din punctul de vedere al calităţeĭ opereĭ, iar nu al cantităţeĭ...»

Eforia ḑice însă, că sistemul acela nu 'l-aŭ aflat bun, fiind-că se împedică progresul scólelor, fiind-că Eforia făcea monopol în favórea cărţilor cumpĕrate de ea, de şi putea să se presinte cărţĭ maĭ bune.

Cu al duoilea sistem, de asemenea, impunênd Eforia preţul de vînḑare a cărţeĭ, constituia tot un fel de monopol în favórea eĭ. De aceea Eforia adoptă pe viitor regulele următóre :

[1]) Veḑĭ anexa.

1) Dreptul de proprietate literară este al autoruluĭ și Eforia nu póte impune un preț de vîndare;

2) Cărțile elementare bune, adoptate în scolĭ, Eforia le va cumpĕra de la autorĭ, pentru un an de ḍile, cu un preț maĭ scăḍut;

3) Cărțile didactice sunt obligatoriĭ și la scólele private séŭ subvenționate;

4) Se póte ca Eforia să schimbe cartea didactică la începutul unuĭ an scolastic;

5) Cărțile didactice pentru clase maĭ 'nalte din gimnasiŭ, séŭ le cumpĕră Eforia de la autor, séŭ traducĕtor, séŭ ĭĭ vine Eforia în ajutor, prin cumpĕrare de cărțĭ, pentru examene, séŭ prin o gratificațiune;

6) Tóte cărțile didactice se vor tipări obligatoriŭ la tipografia scólelor.

Din cărțile tipărite, séŭ retipărite, în aniĭ aceștia, vom aminti pe cele următóre:

In 1856, manualul de geografie pentru scólele primare, al luĭ Genilie.

Mitologia, de A. Nestor.

Introductio in linquam latinam, de I. Maxim. [1])

Manual de S-ta Scriptură.

Copiĭ celebri, pentru clasa a IV-a primară.

In 1857, tractatul de punctuație, de I. Pop.

Aritmetica practică, de Dumitru Pavel, pentru clasa I-a și a II-a primară.

In 1858—1859, se relitografiază *colecția de orĭ-ce fel de scrisóre*, în 3.000 exemplare.

Prescurtare de Istoria universală de Duruy, traducere de Cernătescu.

O nouă edițiune din lectura anuală de A. Pretorian, dupe cea tipărită în Martie 1857. Luĭ Pretorian Eforia i dă 30 galbenĭ pe cartea acésta, destinată claseĭ a duoa primare.

La Iașĭ se tipăresce harta Moldoveĭ, cu învecinatele țĕrĭ. [2])

Tot la Iașĭ și tot în Iunie, 1856, G. Asaki a pus sub tipar Psaltirea cu parafrasele Mitropolituluĭ Veniamin. Ministrul instrucțiuneĭ publice Ralet, cumpĕră din tomul I al aceteĭ opere pentru 6.800 leĭ, ca să pótă Asaki tipări tomul al II-lea. [3])

O lucrare fórte importantă proectéză Eforia, în 1856 Martie, aceea a confecționăreĭ dicționaruluĭ limbeĭ române. Dăm în anexă [4]) raportul Eforieĭ către Barbu Știrbeiŭ, prin care propune un premiŭ de 500 galbenĭ, celuĭ care va lucra cel maĭ bun vocabular românesc. Era o curată ilusiune, și Barbu Știrbeiŭ om practic, pune pe raportul Eforieĭ caracteristica resolutiune: «găsitu-sa acel bărbat luminat, care să priméscă acéstă sarcină ?»

Maĭ practică este propunerea luĭ C. G· Florescu, din 24 Februarie 1857. [5]) Acesta propune Domnitoruluĭ, ca dicționarul limbeĭ române să 'l lucreze o Comisiune de învĕțațĭ, carĭ vor trimite prin sate persóne din sînul lor, să strângă ḍicerĭ, și apoĭ vor confecționa dicționarul și vor face și o gramatică românéscă. Cam în sensul acesta am lucrat, convocând câțĭ-va anĭ maĭ apoĭ, *Societatea academică*.

Eată, așia dér, originile cele maĭ recente ale Academieĭ române.

---

[1]) Dosarul No. 893.

[2]) Veḍĭ anexa.

[3]) Dosarul No. 695.

[4]) Veḍĭ anexa.

[5]) Veḍĭ anexa.

In Septembre 1858, Roul de Pontbriant cere Domnitoruluĭ ajutor să tipăréscă dicţionarul sĕŭ româno-frances. Eforia aprobă lucrarea, dér refusă ajutorul cerut. [1])

In Septembre 1858, Eforia din Bucurescĭ a publicat un conspect, pentru facerea uneĭ hărţĭ a Dacieĭ şi a uneĭ cărţĭ elementare de Istoria Românieĭ (jurnalul Eforieĭ din 18 Septembre, semnat de Aristide Ghica, Costaforu şi B. Boerescu.)

La concurs intră maĭ multe opere. Comisiunea, care va judeca manuscriptele, se compune din : Laurian, Eliad, Cernătescu, Maxim şi Nichefor.

Comisiunea respinge tóte elaboratele, dintre care era însăşĭ Istoria luĭ Aaron Florian, cum şi o hartă a Dacieĭ de D. Atanasie Marian Marinescu.

Eforia însărcinéză în urmă pe Laurian să lucreze istoria şi harta, plătindu-i-se pentru acésta un premiŭ de 200 galbenĭ.

La prima ediţiune se tipăresc 2.500 exemplare.

In 1856, Departamentul Credinţeĭ impune egumenilor de mönăstirĭ abonarea la *Biblioteca literară*, ce tipărea librarul editor G. Iónid.

Am arĕtat altă dată, care este opiniunea nóstră despre publicaţiunea librărieĭ luĭ Iónid. Dăm în anexă [2]) o adresă originală întru acésta, către egumenul de Bucovĕţ.

Ca o curiositate maĭ anexăm şi altă petiţiune a librărieĭ luĭ Iónid, în care el însuşĭ nu maĭ cere remuneraţiunĭ pentru romanurĭ tipărite, ci pentru cărţĭ scolastice editate, séŭ carĭ de acum înainte 'şĭ propune să le editeze. [3])

De altmintrelea Iónid obţine, în 1858, de la Caimacamul Alex. Ghica, ofis către guvern să fie ajutat cu banĭ, pentru că tipăresce cărţĭ românescĭ. Protestă însă în contra acesteĭ favorĭ librariĭ românĭ Christu Iónin şi Romanov [4]), Alex. Danilopulo, Socec şi Rusu et Petru. Ast-fel Iónid, nu obţine ajutorul promis de Caimacam.

Intre tipăriturile maĭ bune ale luĭ Iónid, rĕmân volumele de cronicĭ românescĭ. In Maiŭ 1856, profesorul A. Creţescu propusese Eforieĭ tipărirea a treĭ manuscripte de cronicĭ, ce le ḑice necunoscute până astăḑĭ, şi pe care le ar fi aflat la mönăstirea Cozia şi pe la alţĭ particularĭ, «precum şi alte câte-va notiţe monumentale, ce aŭ putut face într'o călĕtorie peste Olt.»

Rĕposatul Creţescu se înşélă, căcĭ unele din aceste cronicĭ eraŭ deja tipărite de D. M. Kogălniceanu. Totuşĭ Eforia face raport la Domn, sub No. 775, din 25 Maiŭ 1856, dér Vodă pune resoluţiunea : «Ne va arĕta ce manuscrise sunt şi gradul importanţeĭ lor.»

Eforia ceruse Domnitoruluĭ tipărirea descoperirilor luĭ Creţescu, împreună cu manuscrisele din biblioteca de la S-tul Sava.

Lucrul rĕmase baltă, iar în Februarie 1857, Iónid cere Eforieĭ, să se recomande profesorilor, să facă abonaţĭ pentru *Istoria Moldo-Românieĭ*.

In Septembre 1858, C. Aristia 'şĭ propune de a publica din noŭ «Iliada luĭ Omer» în versurĭ românescĭ.

---

[1]) Dosarul No. 1.004.

[2]) Veḑĭ anexa.

[3]) Veḑĭ anexa.

[4]) Librăria Christ. Iónin şi Romanov, asociaţĭ cu Dimitrie Bolintineanu şi A. Zane, aveaŭ dreptate să protesteze, căcĭ eĭ proectară, la 1858, publicaţiunea uneĭ bibliotecĭ clasice universale, de altă valóre, decât scrierile publicate de Iónid. Dăm în anexă programa publicaţiuneĭ proectată de aceştĭ bărbaţĭ. (Veḑĭ anexa.)

Limba luĭ Aristia nu maĭ era limba modernă a Românilor, decĭ Eforia nu póte să 'ĭ ajute cu alt-ceva, decât să 'ĭ promită a-ĭ tipări cartea pe credit, la tipografia scólelor. Acéstă promisiune i se dă în Martie 1859.

Un important premiŭ istoric înfiinţéză, în 1859, Eforia aşeḑămintelor Brâncovenescĭ, care adreséză Eforieĭ scólelor actul următor:

Epitropia Aşeḑămintelor Brâncovenescĭ [1])

Onor. Eforiĭ a instrucţiuneĭ publice

Literatura uneĭ naţiunĭ devine producţiunea frumósă a spirituluĭ, şi 'şĭ revarsă cu abundenţă facerile de bine asupra societăţeĭ, numaĭ atuncĭ când se dă o direcţie înţeléptă, şi când i se face încuragiare atât morală cât şi materială.

Spre a contribui la desvoltarea acestuĭ puternic miḑloc de cultură pentru naţiunea română, am găsit de cuviinţă a institui, pentru tot-d'a-una, din fondul Aşeḑămintelor brâncovenescĭ ce se află sub ctitoria mea, un premiŭ şi un accesit, ce se vor da la fie-care duoĭ anĭ autorilor, carĭ vor compune, prin concurs, cea maĭ bună şi maĭ folositóre carte originală în limba română, de interes naţional românesc.

Alăturând cu onóre actul atingĕtor de acéstă fundaţiune, rog pe Onor. Eforie, ca dupe zelul cu care sprijină tot ce tinde la progresul bine înţeles al ţĕreĭ, să bine-voiască a primi asupra sa sarcina de a executa în modul, ce va socoti maĭ corespunḑĕtor, dispoşiţiunile privitóre la acel institut. Pe cât cred, că cu acésta am îndeplinit intenţiunile ce le aŭ avut moşiĭ şi strămoşiĭ meĭ la fondarea acelor aşeḑăminte pentru facerea de bine în folosul publiculuĭ şi mărirea ţĕreĭ, pe atât sper, că sub auspiciile Onor. Eforiĭ, literatura română nutrită prin stimulĭ lăudabilĭ, nu va întârḑia a deveni expresiunea uneĭ culturĭ înaintate, spre a se adeveri ḑisa poetuluĭ: *Sint Maecenates, non deerent marones.*

Rog pe Onor. Eforie, ca să bine-voiască a mĕ onora cu rĕspuns.

Principele *Bibescu Basarab Brâncoveanu.*

Director, *Aaron Florian.*

No. 601. 1859, Iunie 28.

Eată în ce mod se regulamentéză premiul:

«Spre a se încuragia literatura română, dând ocasiune literaţilor de a 'şĭ exersa talentele, şi spre a înlesni rĕspândirea ideilor şi cunoscinţelor folositóre, am găsit de cuviinţă a crea din fondul Aşeḑămintelor Brâncovenescĭ, ce se află sub ctitoria mea, un premiŭ care se va numi «Premiul Brâncovenesc» şi un accesit numit asemenea.

«Premiul va fi de 300 galbenĭ, şi se va da la fie-care duoĭ anĭ autoruluĭ, care va compune cea maĭ bună carte originală românéscă de interes naţional românesc.

«Accesitul va fi de 150 galbenĭ, şi se va da autoruluĭ a căruĭ carte va fi maĭ aprópe de meritul aceleia care va repurta premiul.

«Materia, despre care va trebui să trateze cartea, va fi: Istoria, Geografia, Statistica Ţĕreĭ Românescĭ, industria, comerciul şi agricultura eĭ; pe lângă acestea, din literatura proprie se vor compune comediĭ din viaţa morală românéscă şi tragediĭ, ale cărora su-

[1]) Dosarul acelaşĭ No. 35.

biecte să fie luate din istoria Țěreĭ Românescĭ; asemenea se vor compune și poeme maĭ lungĭ, orĭ alte scrierĭ morale, care să trateze subiecte naționale românescĭ.

«La fie-care duoĭ anĭ, începênd de acum de la creearea acesteĭ fundațiunĭ, se va publica prin foile publice, materia despre care este a se compune cartea, pentru care este a se da premiul și accesitul, precum și condițiile ce vor trebui să unéscă acele compunerĭ literare, ce se vor înfățișa la acest concurs.

«Literațiĭ carĭ se vor simți stimulațĭ a'șĭ exersa talentul, pentru onórea lor, și a intra în luptă pentru dobândirea premiuluĭ Brâncovenesc séŭ a accesituluĭ, vor trimite manuscrisele lor cu duoë lunĭ înainte de expirarea termenuluĭ, prevĕḑute dupe cum se va arĕta maĭ jos.

«Când materia ce se va tracta, va fi sciințifică, manuscrisul nu va putea coprinde maĭ puțin de . . . . cóle tipărite; comediile, tragediile séŭ alte poeme orĭ scrierĭ morale ce se vor compune, vor avea întinderea ce o vor cere proprietățile acestor felurĭ de scrierĭ literare și condițiile ce se vor pune.

«Manuscrisele, când se vor trimite, nu vor purta numele autorilor, decât o devisă ce 'șĭ va alege fie-care; pe lângă acestea vor fi însoțite și de un bilet sigilat, în lăuntrul căruia va fi însemnat numele autoruluĭ, iar pe d'inafară, devisa dupe manuscrisul respectiv.

«O comisiune compusă de notabilitățile literare române, va examina tóte manuscrisele trimise, și prin majoritate de voturĭ va alege maĭ ântêiŭ pe cel maĭ bun dintre tóte manuscrisele care va merita premiul; dupe acésta va procede la votarea manuscrisuluĭ, căruia i se va cuveni accesitul; în fine va vota și pentru al 3-lea manuscris, pentru care se va face numaĭ o mențiune onorabilă.

«Dupe operația acésta, Comisiunea povĕțuită de devisele dupe manuscrise, va deschide biletele carĭ însoțesc manuscrisele spre a cunósce numele autorilor, carĭ aŭ eșit învingĕtorĭ la acéstă luptă literară; dupe acésta se va încheia un proces-verbal, subscris de toțĭ membriĭ, în care se va constata resultatul examinăreĭ manuscriselor.

«Când manuscrisele, ce se vor înfățișa la acest concurs, vor fi puține, în cât să nu se pótă face comparație spre a cunósce pe cele maĭ bune, séŭ când i se va părea Comisiuneĭ, că din tóte manuscrisele câte le aŭ examinat, nu corespunde nicĭ unul cu materia dată, séŭ cu condițiile sub care trebue a se tracta, Comisiunea va fi liberă a nu se pronunța asupra nicĭ unuia din manuscrise, și va încheia proces-verbal, prin care se va constata acest cas.

«Alegêndu-se de Comisiune cele treĭ maĭ bune din tóte manuscrisele, se vor comunica ctitoruluĭ numele autorilor triumfanțĭ, spre a le da numaĭ decât premiul și accesitul ce le aŭ meritat, iar pentru al treilea autor se va face numaĭ o mențiune onoralibilă.

«Manuscrisele cele-l-alte, carĭ aŭ fost trimise la concurs, se vor înainta împreună cu biletele sigilate acelora carĭ le vor cere.

«Când din tóte manuscrisele trimise și date în examinarea Comisiuneĭ, n'ar merita nicĭ unul premiul séŭ accesitul, atuncĭ se va publica de al duoilea concurs, pentru următoriĭ duoĭ anĭ, rĕmânênd tot materia aceea a se tracta de literațiĭ, carĭ vor voi a intra din noŭ în luptă.

«Manuscrisul care a meritat premiul se va tipări cu cheltuiala din fondul Așeḑămintelor Brâncovenescĭ și, vinḑêndu-se cu prețul ce a costat tipărirea, folosul va fi tot pe séma autoruluĭ, care a compus cartea.

«Pe carte se va însemna și se va tipări: «Carte încoronată cu premiul Brâncovenesc, și tipărită cu cheltuiala din fondurile Așeḑămintelor Brâncovenescĭ.»

«Manuscrisul care a meritat accesitul, se va întórce autoruluĭ, cu obligație, că de 'l va publica cu cheltuiala sa, să însemneze și să tipăréscă și el pe carte: «Carte care a meritat accesitul Brâncovenesc.»

«Ctitorul avênd o desĕvîrșită încredere în luminile și zelul Onor. Eforiĭ a instrucțiuneĭ publice, pentru încuragiarea literatureĭ și rĕspândirea cunoscințelor folositóre, lasă asupra eĭ, pentru tot-d'a-una, executarea disposițiunilor acesteĭ fundațiunĭ, rĕmânênd asupra ctitoruluĭ Așeḑămintelor Brâncovenescĭ numaĭ darea premiuluĭ și accesituluĭ, dupe recomandația ce i se va face, și înlesnirea cheltueleĭ pentru tipărirea manuscrisuluĭ încoronat cu premiul.

«S'a făcut în Bucurescĭ la Iunie anul 1859.

Ctitorul Așeḑămintelor Brâncovenescĭ, *Principele Bibescu Basarab Brâncoveanu.*»

Eforia propune ca subiect pentru acest premiŭ, până la 30 August 1860:

«Un tractat despre coloniile romane în Dacia, coprinḑênd geografia Dacieĭ, dupe documente, organisarea coloniilor romane din Dacia, adecă modul administrațiuneĭ civile, militare, sacre, etc., drepturile coloniilor, municipiilor, corporațiunilor, etc., basate pe monumente și o colecțiune de tóte familiile și persónele ce figuréză în monumentele descoperite în Dacia.»

Din minuta actuluĭ, pe care o posedăm [1]) în original, se póte vedea, că asemenea premiŭ de 300 galbenĭ (pe lângă accesitul și mențiunea onorabilă), era destinat să 'l iea Laurian. El însușĭ, cu propriul condeiŭ, combină obiectul teseĭ, pentru un timp, când nimenĭ altul nu putea între românĭ să scrie asemenea carte.

*

Din regiunea artelor, vom aminti, că în 15 Aprilie 1858, Mitropolitul din Bucurescĭ, scrie Ministruluĭ bisericesc Gr. Bengescu, și apoĭ, împreună cu el, încheiă un jurnal pentru a se deschide în Bucurescĭ o scólă de musichie «căcĭ s'aŭ împuținat cu desĕvîrșire cântăreții de pe la bisericĭ.» Scóla acésta, împreună cu alta, în duoĕ părțĭ ale orașuluĭ, vor costa 30.000 leĭ.

In 1857, teatrul din Craiova este sub direcția luĭ Teodorini. La 1858, V. Alexandri, într'o petițiune către Caimacamul Vogoridi, arétă, că Domnitorul Ghica i-a cedat teatrul pe 10 anĭ. Acum D-sa 'l cedă pe 1858—1859 Spătaruluĭ Cracte și artistuluĭ Luchian, iar pe restul de 5 anĭ, până la 1864, Alexandri declară că 'l cedéză luĭ A. Fotino.

Nu maĭ este însă în aniĭ aceștia epoca de prosperitate a teatruluĭ național.... Opera italiană și alte spectacole absorb atențiunea și miḑlócele publiculuĭ, și în Bucurescĭ și în Iașĭ.

*

Nu ne putem împedica de a aduce aci, înainte de a închide istoria acestor 4 anĭ, și unele date din efemeridele acestor anĭ.

---

[1]) Veḑĭ anexa.

La Octombre 1856, mult lăudatul Efrosin Poteca, egumenul mŏnăstireĭ Motru, lasă prin diată scólelor 1.200 galbenĭ.

In acestașĭ an, 1856, Comisul Christea Harisiade, murind la Paris, lasă scólelor din Iașĭ 100 galbenĭ, și alțĭ 100 galbenĭ pentru înzestrarea a 6 fete.

Moștenitoriĭ aŭ făcut proces Ministeruluĭ, căutând să dărême acest testament.

La 5 Iulie 1858, rĕposatul neguțător Ión Gheorghiu, donéză scólelor din Bêrlad nisce acareturĭ, o móră de vênt cu velniță, séŭ povarnă, cu 2 căldărĭ de rachiŭ.

In Iulie 1859, este donația de 39.000 galbenĭ, făcută scólelor de Episcopul de Buzĕŭ Filoteiŭ.

Tot în 1859, D. Ión Ghica, dăruesce scóleĭ publice din Têrgovisce prețul a 15 țiganĭ desrobițĭ. Comitetul scolar din Têrgovisce numesce pe D. Ión Ghica, «unul dintre patroniĭ acestuĭ district.»

In 3 August 1859, sub No. 1.884, se comunică Domnuluĭ Ghica mulțămirile guvernuluĭ.

D. Antonie Negroponte în 1858, a donat 100 galbenĭ scóleĭ publice din Galațĭ.

Dar nimic maĭ duios, ca donațiunea Doctoruluĭ Fĕtu, el din ce nu are, consacréză 1.000 galbenĭ, pentru ca din venitul acesteĭ sume, și al acelor ce se vor maĭ aduna prin subscrierĭ, să se ajute la învĕțătura în străinĕtate tineriĭ de merit. In 1858, Aga N. Negroponte, testéză 500 galbenĭ în favórea societățeĭ, înființată de marele patriot Anastasie Fĕtu.

*

Și acum dupe atâtea bune, și unele maĭ rĕle :

In 29 Ghenarie 1858, eleviĭ din seminarul R.-Vălcea, făcură act de nedisciplină ; 28 seminariștĭ fugiră din scólă.

Un alt act de nedisciplină se întâmplă în Bucurescĭ ; scolariĭ claseĭ a VII-a sunt isgonițĭ de Eforie, în 18 Noembre, anul 1858. [1])

---

[1]) Vedĭ anexa.